

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TOPLUMLARINDA AİLE
TUTUMUNUN BİREYİN KENDİ KİŞİLİKLERİYLE İLGİLİ ARA
İNANÇLARINI NASIL ETKİLEDİĞİNİN İNCELENMESİ**

Aydan SABİRLİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Aslıhan DÖNMEZ

İSTANBUL – 2018

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE VE AZERBAJCAN TOPLUMLARINDA AİLE
TUTUMUNUN BİREYİN KENDİ KİŞİLİKLERİYLE İLGİLİ ARA
İNANÇLARINI NASIL ETKİLEDİĞİNİN İNCELENMESİ**

Aydan SABİRLİ

154102080

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN: PROF. DR. ASLIHAN DÖNMEZ

İSTANBUL – 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 154102080
Öğrenci Adı Soyadı	: Aydan Sabirli
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Aslıhan Dönmez
Tezin Başlığı	: Türkiye ve Azerbaycan Toplumlarında Aile Tutumunun Bireyin Kendi Kişilikleriyle İlgili Ara İnançlarını Nasıl Etkilediğinin İncelenmesi

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 02.02.2018	Saati	: 09:00
Öğrenci Savunmaya	: ☒ GELDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUGU			
☐ Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez KABUL edilmiştir.			
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ için ..... ay EK SÜRE verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)			
☐ Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin REDDEDİLMESİ kararı alınmıştır.			
Savunmada Tezin Başlığı	: ☒ Değişmedi.	☐ Değişti.	
Tezin Yeni Başlığı	:		
Öğrenci Savunmaya	: ☐ GELMEDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☐ OY BİRLİĞİ ile REDDEDİLMİŞTİR.			

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Prof. Dr. Aslıhan Dönmez	
Üye	Doç. Dr. Onur Noyan	
Üye	Doç. Dr. Korkut Ulucan	

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye ve Azerbaycan toplumlarında aile tutumunun bireyin kendi kişilikleriyle ilgili ara inançlarını nasıl etkilediğinin incelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenler olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

29/08/17

Aydan SABİRLİ

İmza:

TEŞEKKÜR

Öncelikle, gerek uzmanlık eğitimim boyunca, gerekse de bu çalışmanın her aşamasında yardımlarını, bilgilerini, zamanını, güler yüzünü ve sabrını esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Aslıhan DÖNMEZ'e katkılarından dolayı teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Tez sürecinde SPSS program bilgilerini paylaşmasından ve yardımlarından dolayı Beslenme ve Diyet Uzmanı Dr. Gizem KÖSE'ye teşekkürlerimi iletirim.

Eğitim hayatım boyunca yanımda olan ve bana destek olan aileme, sevgili annem Gülafe BABAYEVA'ya ve babam Mehman BABAYEV'e gerek maddi, gerek manevi katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Tez sürecinde bana yardımcı olan anneme, teyzem Dilare MECİDOVA'ya, kardeşim Kenan SABİRLİ'ye, kuzenlerime, dayım Nadir MECİDOV'a ve diğer teyzelerime teşekkür ederim.

Bu süreçte desteklerini esirgemeyen arkadaşlarım Aysel ZEYNALLI'ya, İnci MECİDOVA'ya, Ayten CAVADZADE'ye teşekkür eder, minnet duyarım.

Son olarakta çeviride bana yardımcı olan kuzenim Khülya Ceferova'ya teşekkürlerimi iletirim.

(SABİRLİ Aydan, Yüksek Lisans, İstanbul, 2017)

Türkiye ve Azerbaycan toplumlarında aile tutumunun bireyin kendi kişilikleriyle ilgili ara inançlarını nasıl etkilediğinin incelenmesi

ÖZET

Amaç: Mevcut çalışma, Türk ve Azerbaycan toplumlarında aile işlevlerinin, aile tutumlarının bireyin ara inançlarını nasıl etkilediğini incelemektir. Elde edilen bulgulara dayanarak bu toplumlardaki kişilerin aile yapılarının bu kişilerin kendi kişilikleriyle ilgili ara inançları üzerinde ne gibi bir etkisi olduğunu ve kültürler arası var olan farklı ve benzer tarafları açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Aile yapısı ve kültürün insanın kişiliğine etkisi gözle görülecek boyuttadır. Ancak literatürde bu konuda çok az çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma ile literatüre yardımcı olunmasına yönelik veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem: Çalışma, 100 Türk ve 100 Azeri olmakla sağlıklı, hiçbir mental bozukluğu olmayan, 20-55 yaş aralığında toplam 200 bireyden oluşmaktadır. Örneklem, araştırmacı tarafından demografik formun yanısıra Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Kişilik İnanç Ölçeği (KİÖ) uygulanmıştır.

Bulgular: İlk önce Kişilik İnanç Ölçeği Azeri ve Türk toplumunda demografik değişkenlere göre değerlendirilmiş, bu ölçeğe göre her iki toplumda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Azeri toplumunda cinsiyet, öğrenim düzeyi ve aile türü değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunmuş, ama yaş ve medeni durum değişkenine göre hiçbir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Türk toplumunda da cinsiyet, öğrenim düzeyi ve aile türü değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunmuş, lakin yaş ve medeni durum değişkenine göre hiçbir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Azeri erkekleri ve kadınları, Türk erkekleri ve kadınları ile Kişilik İnanç Ölçeğine göre karşılaştırılmış ve erkekler arasında hiçbir anlamlı farklılık bulunmazken, kadınlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. İkinci olarak Aile Değerlendirme Ölçeğinin sonuçları her iki ülke arasında karşılaştırılmış ve iki toplum arasında hiçbir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Demografik değişkenlere göre karşılaştırıldığında ise anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Azeri toplumunda cinsiyet, öğrenim düzeyi ve aile türü değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunurken, yaş ve medeni duruma göre hiçbir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Türk toplumunda ise cinsiyet

ve öğrenim düzeyi göre anlamlı farklılıklar bulunurken, yaş, medeni durum ve aile türüne göre hiçbir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Azeri erkekleri ve kadınları, Türk erkekleri ve kadınları ile Aile Değerlendirme Ölçeğine göre karşılaştırılmış ve ne erkekler nede kadınlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Pearson Korelasyon analizinde Kilişik İnanç Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin sonuçları değerlendirilmiş ve bu iki ölçeğin alt boyutları arasında hem pozitif hemde negatif yönde korelasyonların olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Azeri ve Türk toplumunda aile yapısı ile kişilik inancı arasındaki ilişki incelenmiş, ve bu iki değişenin birbirini etkilediği sonucuna varılmıştır. Azeri ve Türk toplumunda kişilik inanç ölçeğini kişinin cinsiyeti, öğrenim düzeyi ve aile türü etkilemektedir. Her iki toplumda Aile Değerlendirme Ölçeği incelenmiş ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Azeri toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeğini etkileyen demografik faktörler cinsiyet ve aile türüdür. Türk toplumunda ise cinsiyet ve öğrenim düzeyidir.

Anahtar kelimeler: Aile Yapısı, Aile içi İlişkiler, Aile ve Kişilik Etkileşimi, Kişilik ve Kültür Etkileşimi, Kişilik Oluşumu, Şema\Ara inanç\Otomatik Düşünce, Bireyci ve Toplumsal Kültür, Kültür Psikolojisi, Kültür Kavramı, Kültürler arası Psikoloji.

(SABİRLİ, Aydan, Graduate, İstanbul, 2017)

An examination of how family attitudes in the Turkish and Azerbaijani Societies affect the individual's main beliefs about their personality.

SUMMARY

Purpose: The existing study examines the effects of the family behavior on the intermediate beliefs of the individual about his/her own personalities in Turkish and Azerbaijani societies. It aims at uncovering the effects of the family structure on the intermediate beliefs of the individual about his/her own personalities in these societies and existing intercultural differences and similarities according to the obtained evidence. Family structure and culture has a huge impact on the individual's personality. Unfortunately, studies on that subject are very few in literature. Useful data was obtained, which intended to contribute to the literature through this study.

Method: The study includes 200 individual in general, with 100 Turkish and 100 Azerbaijani people, who do not have any mental disorders and aged from 20 to 55. Exemplification, demographic form by the research, as well as the implementation of Family Assessment Device (FAD) and Personality Belief Questionnaire (PBQ) was realized.

Results: First of all, Personality Belief Questionnaire (PBQ) was evaluated according to the demographic variables in Azerbaijani and Turkish society and some significant differences have been found in both of the societies according to that questionnaire. Although some significant differences have been discovered according to the gender, education level and, family type variables, there is not any noticeable difference according to the age and marital status variable that have been found in Azerbaijani society. Azerbaijani men and women have been compared to the Turkish men and women by the Personality Belief Questionnaire. But interestingly enough, some significant differences have been found between women, while there were none between men. Secondly, the results of Family Assessment Device in both of the countries have been compared and not any significant difference has been found, however, some significant differences have been found when comparing them according to the demographic variables. While some significant differences have been discovered according to the gender, education level and family type variable, not any significant variable has been found according to age and marital status in Azerbaijani society. But significant differences according to gender and education level are existing, while there is not any of them according to age, marital status and family type in Turkish society. Azerbaijani men

and women have been compared to the Turkish men and women by the Family Assessment Device and not any significant differences have been found neither between men, nor women.

The results of Personality Belief Questionnaire and Family Assessment Device have been evaluated by the Pearson correlation coefficient and both positive and negative correlations have been determined between the lower dimensions of these scales.

Conclusion: The relation between family structure and personality belief has been investigated and has come to the conclusion that these two variables affect each other. In Azerbaijani and Turkish society the gender, education level and family type of the individual affect the Personality Belief Questionnaire. Family Assessment Device has been explored in both societies and some results have been achieved. Demographic factors, which affect Family Assessment Device are gender and family type in Azerbaijani society and education level and gender in Turkish society.

Key Words: Family structure, Inter-family relations, Interaction of Family and Personality, Interaction of Personality and Culture, Personality Formation, Schema / intermediate beliefs / automatic thoughts /, Individualist and Social culture, Culture Psychology, Culture Concept, Cross-Culture Psychology.

KISALTMALAR VE SİMGELER

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADÖ: Aile Değerlendirme Ölçeği

Akt.: Aktaran

APA: American Psychological Association

Ark.: Arkadaşları

AZERİ: Azerbaycan

BOS: Beyin Omurilik Sıvısı

DEHB: Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu

DSM-IV: Diagnostic and Statistical Manual-4

EDUŞ: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

HVA: Homovanilik Asit

KİÖ: Kişilik İnanç Ölçeği

MKE: Mizaç ve Karakter Envanteri

n: Örneklem/gruptaki örneklem sayısı

ÖYAİT: Öykülerle Yansıtılmış Aile İlişkileri Testi

p: Anlamlılık düzeyi

r: Korelasyon katsayısı

SS: Standart sapma

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

t: t testi puanı

$\bar{X}$: Ortalama

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo – Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Tablo 2. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Tablo 3. Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Azeri ve Türk Toplumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 4. Azeri Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 5. Türk Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 6. Azeri Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 7. Türk Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 8. Azeri Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 9. Türk Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 10. Azeri Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 11. Türk Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 12. Azeri Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 13. Türk Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 14. Azeri ve Türk Erkeklerin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 15. Azeri ve Türk Kadınlarının Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 16. Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Azeri ve Türk Toplumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 17. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 18. Türk Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 19. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 20. Türk Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 21. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 22. Türk Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 23. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 24. Türk Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 25. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 26. Türk Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 27. Azeri ve Türk Erkeklerin Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 28. Azeri ve Türk Kadınlarının Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 29. Azeri Katılımcıların Kişilik İnanç ile Aile Değerlendirme Alt Boyut Puanlarının Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Tablo 30. Türk Katılımcıların Kişilik İnanç ile Aile Değerlendirme Alt Boyut Puanlarının Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

İÇİNDEKİLER

Tez Savunma Tutanağı.....	i
Yemin Metni.....	ii
Teşekkürler.....	iii
Özet.....	iv
Summary.....	vi
Kısaltmalar\Simgeler.....	viii
Tablo Listesi.....	ix
Giriş.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM – AİLE.....	1
1.1 AİLE NEDİR?.....	1
1.1.1 Aile Kavramı ve Tarihçesi.....	1
1.1.2 Ailenin Önemi.....	2
1.1.3 Ailenin Görevleri.....	3
1.2 AİLE ÇEŞİTLERİ.....	4
1.2.1 Yerleşim Yerine Göre Aile.....	4
1.2.2 Parçalanmış Aile.....	5
1.2.3 Sağlıklı ve Sağlıksız Aile.....	5
1.2.4 Büyüklüklerine Göre Aile.....	5
1.3 AİLE İÇİ İLİŞKİLER.....	6
1.3.1 Kadın ve Erkeğin Statüsü ve Aile İçindeki Rollerini.....	6
1.3.2 Eşler Arası İlişki.....	7
1.3.3 Anne-Baba, Çocuk İlişkisi.....	7
1.3.4 Kardeşler Arası İlişki.....	8
1.3.5 Diğer Kişilerle İlişki.....	8
1.4 AİLENİN PSİKO-SOSYAL DURUMU.....	8
1.4.1 Ailede İletişim.....	9

1.4.2 Ailede Cinsellik.....	9
1.4.3 Ailede Ekonomik ve Çevresel Durum.....	10
1.5 AİLE VE TOPLUM.....	10
1.6 AİLE YAPILARI; BİREYCİLİK VE TOPLULUKÇULUK.....	10

İKİNCİ BÖLÜM – ŞEMA

2.1 ŞEMA (TEMEL İNANÇ) KAVRAMI NEDİR?.....	13
2.1.1 Şema Kavramının Gelişimi.....	13
2.1.2 Young Şema Teorisi – (EDUŞ – Kısaca Şema).....	13
2.1.3 Şema Alanları.....	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – ARA İNANÇ VE OTOMATİK DÜŞÜNCE

3.1 ARA İNANÇ NEDİR?.....	17
3.2 OTOMATİK DÜŞÜNCE NEDİR?.....	17
3.2.1 Bilişsel Çarpıtma Nedir?.....	18

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM – KİŞİLİK KAVRAMI

4.1 KİŞİLİK NEDİR?.....	20
4.2 KİŞİLİK OLUŞUMUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER.....	20
4.3 BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ.....	23
4.3.1 Dışa Dönüklük.....	24
4.3.2 Sorumluluk Bilinci.....	24
4.3.3 Deneyime Açıklık.....	25
4.3.4 Uyumluluk.....	25
4.3.5 Duygusal Dengesizlik.....	25
4.4 DSM-V KİŞİLİK TIPLERİ.....	26

4.4.1 A Kümesi.....	27
4.4.2 B Kümesi.....	27
4.4.3 C Kümesi.....	28

BEŞİNCİ BÖLÜM – KÜLTÜREL VE KÜLTÜRLER ARASI YAKLAŞIM

5.1 KÜLTÜR KAVRAMI.....	29
5.1.1 Azerbaycan Toplumunun Kültürü.....	30
5.1.2 Türkiye Toplumunun Kültürü.....	31
5.2 KÜLTÜRLER ARASI BAKIŞ AÇISININ GELİŞİMİ.....	31
5.3 KÜLTÜRLER ARASI YAKLAŞIMIN YARARLARI.....	32
5.4 KÜLTÜRLER ARASI PSİKOLOJİNİN GEÇMİŞİ.....	32
5.5 KÜLTÜR VE KİŞİLİK İLİŞKİSİ.....	33
5.5.1 Kültür – Kişilik İlişkilerine Çeşitli Kuramsal Yaklaşımlar.....	34

ALTINCI BÖLÜM – GEREÇ VE YÖNTEM

6.1 ÖRNEKLEM.....	39
6.2 ÖLÇÜM ARAÇLARI.....	39
6.2.1 Sosyodemografik Form.....	39
6.2.2 Kişilik İnanç Ölçeği.....	40
6.2.3 Aile Değerlendirme Ölçeği.....	41
6.3 YAPILAN İŞLEMLER.....	42
6.4 İSTATİSTİKSEL ANALİZLER.....	43
6.5 HİPOTEZLER – DENENCE.....	43
6.6 BULGULAR.....	45

6.6.1 Demografik ve Betimsel Bulgular.....	46
6.6.2 Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	50
6.6.3 Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	71
6.6.4 Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçlar.....	85

YEDDİNCİ BÖLÜM – TARTIŞMA

7.1 TARTIŞMA.....	89
-------------------	----

SEKİZİNCİ BÖLÜM – SONUÇ VE ÖNERİLER

8.1 SONUÇ.....	113
8.2 SINIRLILIK VE ÖNERİLER.....	116

KAYNAKÇA.....	118
---------------	-----

EKLER.....	124
------------	-----

ÖZGEÇMİŞ.....	142
---------------	-----

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM – AİLE

1.1 AİLE NEDİR?

Aile, aralarında evlilik ve kanbağı bulunan anne, baba ve bağımlı çocuklardan oluşan en küçük topluluktur. İkel toplumlarda akrabalık kan bağına içinde yaşadığı toplumun küçük bir sembolüdür. Aile, anne, baba ve çocuklardan oluşan en küçük sosyal gruptur.

Toplum ailelerin bir araya gelmesinden oluşuyor.

Erkekle kadın toplumun temeli olan aileyi kuran iki temel ögedir.

1.1.1 Aile Kavramı ve Tarihçesi

Aile ile ilgili tüm toplumlara uyacak bir tanım ortaya koymak oldukça zordur. Toplumlar kendi ilkelerine uygun bir şekilde “Aile” kavramına farklı anlamlar yüklemektedir.

Türk ve Azerbaycan toplumları için “Aile” aralarında kan bağı bulunan küçük bir sosyal gruptur. “Aile” aynı gayeye sahip birlikte yaşayan kimselerdir. “Aile” bir kadınla bir erkeğin evlenmesiyle kurulan ve çocuklarla taçlandırılan bir kurumdur.

“Aile” içinde yaşayan bireyleri uygun olarak en temel ihtiyaçların – biyolojik, psikolojik, sosyal ve fiziksel ihtiyaçların –karşılandığı yerdir.

“Aile” bireyi topluma hazırlayan bir okuldur. Anne, baba ise bu okulun öğretmenleridir.

Aile insane türünü üreten ve sürdüren bir kurumdur. Bu kurum nikah akdi ile kurulur. Aralarında nikah akdi gerçekleşen kadın ve erkek evli sayılır. Ve yeni bir sosyal grubun temelini atmış olurlar.

Amerikan sosyolog “Kingley Davis” 1940lı yıllarda aileyi aralarında kan bağı sebebiyle birbirine akraba olan bir grup insane olarak tanımlamıştır.

Başka bir sosyolog “Malinovski” aileyi evlilik, kan bağı ve evlat edinme yoluyla birbirine bağlanmış ve birbirleriyle ailevi rollerine göre ilişki kurmuş olan grup olarak tanımlanmıştır.

“Fitzpatrick ve Badzinski” (1985) evrensel aile tipini kanbağı ile yapılanmış ve temel işlevi yeni doğan çocuklarını beslemek ve toplumsallaştırmak olan sosyal grup olarak tanımlamıştır.

Aile halinde yaşam çağlar öncesine dayanır. Zaman geçtikçe aile halinde yaşam değişmemiş olsa da, aile yapısında ve görevlerde bazı değişiklikler olmuştur. Bunlarla birlikte akraba evliliklerinde, evlilik anlayışında ve davranış kalıplarında da değişiklikler olmuştur.

Bu değişimler sonucu kölelik ve feodallık ortadan kalkmış ve aile birimi değişime maruz kalmıştır. Özgürlük ve demokrasi bilinci gelişip yaygınlaşmış olması ve kadınların ekonomik açıdan aktif rol almaya başlamış olması aile ilişkilerinde değişmesine neden olmuştur. Kadın ve erkek eşitliğinin sağlanmasıyla 20.yy.ın ilk yarısından itibaren modern aile biçimi ortaya çıkmıştır.

Modern aile biçiminin oluşmasının çevre ile iletişimin güçlenmesi, kadınların eğitime önem verilmesi ve onlara söz hakkı tanınması, çocuk sayısının sınırlandırılması gibi olumlu bir çok etkinin olması ile beraber toplumun özendirici olması, çocukların çalıştırılması, aile bağlarının eski değerini kaybetmesi gibi olumsuz bir çok etkiside olmuştur.

1.1.2 Ailenin Önemi

Küçük sosyal grup olan “Aile”, bireyin ve toplumun fonksiyonları için hayat merkezidir.

Aile, bireyin içinde yaşadığı toplum kurallarına uygun bir şekilde yetişmesinde önemli rol oynamaktadır.

Aile, birey için önemli ihtiyaçlar olan, beslenme, sevgi, bakım, eğitim, kültürel değerler kazanma, sağlıklı zeka gelişimi, duygusal gelişim, psikolojik gelişimin karşılandığı en önemli ve birincil kurumdur.

Aile ortamı, bireyin psikososyal açıdan gelişiminde etkin rol oynamaktadır.

Aile üyeleri arasındaki ilişkiler, bireyin kendine ve diğer bireylere sevgi duymasını, kişilik gelişimini bireyin kendine güvenmesini, sosyal beceriler geliştirmesini, kişilik gelişimini ve topluma adaptasyon sürecini etkiliyor.

Aile birliği, aynı vücutta bulunan organlara benzetilebilir. Yani, aileyi oluşturan bireyler organlar gibi birbirinden etkilenir. Bir bütün olarak, aile yaşayan bir organizmadır. Ailenin böyle bir etkileşim içinde olması, aile üyelerinin bazı kurallara uymasını zorunlu kılıyor. Organlardan birinde yaşanan arıza, diğer organların ritmini, işleyişini ve fonksiyonunu etkiliyor. Organlar sistemi gibi çalışan aile bireyleri kurallara uymalı, üzerine düşün roller üstlenmelidir.

Organizmada bir denge sağlanmıştır. Aileyi bir organizma olarak düşünürsek, aile bireyleri arasında var olan etkileşim ve iletişim problemleri, rollerdeki karmaşa, yetkilerin sui-istimal edilmesi, kuralları çiğnemek var olan dengeyi bozar. Aile bir bireyin gelişimi için gerekli olan her noktada önem taşımaktadır.

Aile toplumun yapı taşı olmasından dolayı, toplum aileyi, ailede toplumu etkilemektedir. İşte bu yüzden toplum ve aile son derece önem taşımaktadır.

1.1.3 Ailenin Görevleri

Her ailenin biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel, ekonomik ve eğitim olmak üzere beş görevi vardır.

- **Biyolojik görev:** eşlerin duygusal ve cinsel isteklerinin karşılandığı, bunun yanı sıra neslin devamını sağlayan en başlıca görevdir.
- **Psikolojik görev:** eşlerin kendi üzerine düşen görevleri yapması, karşılıklı anlayış, sevgi, saygı aile mutluluğunun temelidir. Anne-baba arasındaki sıcak veya gergin ilişkiden çocuk etkilenir ve bu çocuk için güvenilmez bir aile ortamı olur. Ailenin gelecekte beklenenlerinde ne kadar çok benzerlik olursa ailede o kadar uyum içinde olur.

Ailede ortak bir görüŖe ulaşmak, sorunları konuşarak çözmek, birbirine suçlayıcı olmamak, karşı tarafın düşüncelerini önemsemek, empati kurmak, amacın haklı çıkmak değil, sorunu çözmek olması önemlidir.

- Sosyal ve Kültürel görev: toplumların kültürleri o toplumdaki ailenin iç yapısı ve işleyişini etkilemektedir. Artık ailede babanın baskınlığı zayıflamakta, ve eşler aile içinde beraber karar almakta, birbirine yardımcı olmaktadır. Bu tür tutumlar, toplumun kültürü ve değerleri ailede çocuğa aktarılır, ve onun sosyalleşmesini sağlar.
- Ekonomik görevleri: aile üreten ve tüketen bir toplumdur. Aile bireylerin beslenme, barınma, korunma gibi ihtiyaçlarını karşılaması ailenin ekonomik fonksiyonlarını gündeme getirir. (Yasemin, 2015)
- Eğitim görevi: iyi eğitilip yetiştirilmiş çocuklar ve gençler toplumun geleceğini sağlar. Eğitim anne-baba eğitimliliği ile evde başlar, okulda ve toplumda devam eder. Çocuk eğitiminde en temel unsur annedir. Çünkü, doğumundan başlayarak çocukla en yakın temas halinde olan annedir. Ailenin en önemli görevlerinden biri toplum için yararlı, eğitilmiş çocuklar büyütmektir.

1.2 AİLE ÇEŞİTLERİ

1.2.1 Yerleşim Yerine Göre Aile

Yerleşim yerine göre aile çeşitleri kırsal aile, gecekondü ailesi ve kentsel aile olarak üç'e ayrılır.

- Kırsal aile: kırsal kesimlerde kadının eğitim olanakları ya hiç yoktur, yada sınırlıdır. Genelde eğitimleri ilk okul terktir. Erken yaşta evlendirilirler. Kırsal aile, bütün bireylerin birlikte çalışıp ürettikleri ekonomik bir birimdir. Kadın yakın akraba dışında kimseyle görüşmemekte, ekonomiye katkısı büyük olsa da ekonomik

bağımsızlıktan habersiz, genelde parasız köle gibi çalışan emekçi durumundadır.

- Gecekondu ailesi: geniş ve çekirdek aile özelliklerini taşıyan bir aile çeşididir. Kırsal alanda toprak yetmemesi ve işsizlikten dolayı köyden kente göz hızlanmıştır. Genellikle kente göç etmekte olan aileler çekirdek aile görünümü olup geniş aile özelliklerini taşımaktadır.
- Kentsel aile: hiç tarımla alakası olmayan, işçi, memur ve esnaf aileleridir. Bu aile çeşidinde, kadın tüm eğitim olanaklarından yararlanmakta, sosyal çevre edinmekte ve yasal haklarını iyi bilmekteler. Aile bireyleri arasında beraber iş bölümünün olması, onları birbirine daha çok yaklaştırmaktadır.

1.2.2 Parçalanmış Aile

Ölüm veya ayrılık nedeniyle bölünmüş ailelerdir. Böyle ortamlarda büyüyen çocuklarda değişik uyum sorunları ortaya çıkabilir. Anne veya babadan yoksun genç, benliğini ve kimliğini bulmada zorlanır. (Milli eğitim bakanlığı, 2011)

1.2.3 Sağlıklı ve Sağlıksız Aile

Sağlıklı aile bireyleri hareket birlikteliği içindeler. Sorunlarını birlikte çözerler. Otorite savaşı yapmazlar. Eşler önce birbirlerini kabul eder, sonra birbirlerine uyum sağlarlar.

Sağlıksız aile bireyleri iletişime kapalıdır. Açık ve net değiller. Dolaylı ve karmaşık ilişkileri vardır. Ailede hakim olan duygular egoizm, yalnızlık ve ümitsizliktir.

1.2.4 Büyüklüklerine Göre Aile

Büyüklüklerine göre, yani aileyi oluşturan bireylerin kimler olmasına göre aile, çekirdek aile, geniş aile ve en geniş aile olarak üç türe ayrılır.

- Çekirdek aile: modern toplumlarda var olan aile türüdür. Çekirdek aile biri anne-baba, diğeri çocuklar olmak üzere iki kuşağı içinde bulunduruyor. Modern toplumlarda yeni evlenen çiftler genelde aileden ayrılarak kendi evlerinde yaşamaya başlıyorlar. Bu tip ailelerde çekirdek aile türüdür.
- Geniş aile: anne, baba ve çocuklardan ilaveten ailede damatlar, gelinler, torunlar, büyükanne, büyükbaba olan aile türü geniş ailedir. Modern toplumlarda bu tür aileler yerini giderek küçük ailelere bırakmıştır.
- En geniş aile: geniş aile türünü içeren ve kan bağı olan fertlerle birlikte aile ile kan bağı olmayan başka kişilerin (aşçı, bahçıvan vb.) yaşıyor olması bu ailenin en geniş aile türüne ait olduğunu gösterir.

1.3 AİLE İÇİ İLİŞKİLER

Ailede var olan bireylerin iletişimi, onların ruh sağlığına etki eder. Aile içinde ilişkiler çocukların sağlıklı kişilik gelişimlerini oluşturuyor. Sağlıklı kişilik gelişimi karşılıklı saygı, sevgi, hoşgörü ve fedakarlıkla olur.

1.3.1 Kadın ve Erkeğin Statüsü ve Aile İçi Roller

Türk ve Azerbaycan toplumunda ailenin idari yönetimini erkek baba olarak üstlenirken, eşinin destekleyicisi, çocuklarının annesi olarak kadın yaşamlarını sürdürürler.

Köylerde iş bölümü yaşa ve cinsiyete göre yapılmaktadır. Yorucu, önemsiz, basit ve devamlı işler kadına, aile içi harcamalar, aile içi kararlar ise erkeğe ait edilmiştir.

Büyük şehirlerde daha adil iş bölümü yapılmakta, aile içi tüm zorluklar ve görevler beraber üstlenilmektedir.

1.3.2 Eşler Arası İlişki

Kişilerin tüm hayatı boyunca onu etkileyecek en önemli tercihlerden biri eş seçimidir. Evlilikten önce çok iyi ilişkileri olan çiftler, evlendikten sonra bunu devam ettiremeye biliyorlar. Eş seçiminde bilinçli ve bilinc dışı eğilimlerin etkisi vardır. Evlilik öncesi bireyler romantik duygular içerisinde kişiliklerini gizleyebilirler. Birbirini yeteri kadar tanımadan evlenen bireyler, evlendikten sonra gerçek kişiliklerini göstermeye başlarlar. Evliliğin sorumluluğunu alamayan, anlamını bilmeyen bireylerin bu birlikteliği sürdürmeleri zordur.

Her ailede tartışmaların ve anlaşmazlıkların olması doğaldır. Önemli olan bunların nasıl sonuçlandığıdır. Aile içi iletişim bozukluğundan en çok çocuklar etkilenir. Anne ve babasının sorunları tartışarak olumlu bir şekilde çözdüklerine tanık olan çocuk, ilerinde karşılaşılabileceği sorunlara hazırlanma fırsatı bulur. Çiftler arası ilişkinin çocuklar üzerinde kalıcı etkileri vardır.

1.3.3 Anne-Baba, Çocuk İlişkisi

Çocuk gelecek bilgi ve becerilerini anne ve babasından öğrenir. Anne-babanın bebeklik döneminden itibaren çocuğa karşı takındıkları tavır çocuk üzerinde derin ve kalıcı etki eder. Çocuk insanları sevmeyi, onlarla ilişki kurmayı anne-babanın gösterdiği sevgi ve koruma duygusu sayesinde öğrenir. Buda çocukta güven duygusunun gelişimine yardımcı olur.

Çocuk anne ve babasını taklit eder. Bu nedenle anne baba sözlerden çok davranışları ile model olmalı ve çocuğa iyi örnek olmalıdır. Çocuğa model olan kişi bozuk kişilik yapısına sahipse, kötü davranış şeklinin çocukta da görülme olasılığı yüksektir.

Çocukların olumlu düşünen, uyumlu, yaratıcı, kendi kendini kontrol edebilen bireyler olmasını sağlamak için anne-babaların çocuğu korkutmadan, işbirliğine dayalı sağlıklı bir iletişim ortamı hazırlamaları gerekmektedir.

1.3.4 Kardeşler Arası İlişki

Kardeşler arası ilişki kurabilmesi ve bunu sürdürme bilmesi zordur, fakat imkansız değildir. Kardeşler arasında bazen rekabet ve problemler olabilir.

Kardeşler arası olumlu ilişki kurabilmeyi engelleyebilecek etkenler kıskançlık, saldırganlık, bencillik vb. davranışlar olabilir. Kardeşlerin olumlu ilişki kurabilmesi için bu etkenlerin bilinmesi gerekir.

Anne-babaların çocuklara karşı olan yaklaşımlarının farklı olması, kardeşler arası ilişkiyi etkiler. Çocuklarına karşı adil yaklaşım içinde olan anne-baba çocuklarının daha dengeli ve ilişki içinde olmalarını sağlar. Kardeşler arası ilişkilerde karşılıklı sevgi, saygı ve sorumluluk olmalıdır.

1.3.5 Diğer Kişilerle İlişki

Bazen ailelerde sosyal ve ekonomik nedenlerle büyükanne, büyükbaba, teyze, hala, amca, dayı gibi akrabalar yaşayabilir. Çocuklarla bu kişiler arasında var olan ilişki onun gelecekteki yaşamına etki eder.

Ailede yaşayan her birey önemli bir yer tutar. Kentsel yaşamda bu tip aile yapısına çok az rastlansa da, kırsal kesimde daha çok görülmektedir. Özellikle geniş ailelerde en çok büyükanne ve büyükbaba bulunmaktadır. Nine ve dedeler anne-babalardan daha hoşgörülü olurlar. Buda kendi çocuklarını büyütürken yaşadıkları pişmanlıktan kaynaklanıyor. Bu yüzden anne-babaları sıkça uyarırlar. Bu durum anne babaları zor durumda bırakabilir. Bundan dolayı ailede bulunan diğer bireylerle çatışmalar yaşanabilir.

1.4 AİLENİN PSİKO-SOSYAL DURUMU

Ailede var olan inkar, korku-kaygı, öfke, suçluluk ve depresyon gibi duygular, aile içi iletişim sorunları, cinsel sorunlar ailedeki psikolojik durumla açıklanmaktadır.

Aile içi ekonomik ve çevresel sorunlar ise ailenin sosyal durumu ile açıklanmaktadır.

1.4.1 Ailede İletişim

Aile içinde sevgi, mutluluk, kızgınlık, üzüntü, endişe vb. gibi duyguların aktarılması ailelerin üyeleri arasındaki etkileşim ile gerçekleşir. Karşısındaki ile empati yapma, onu anlama ve ya anlayamama gibi aile işlevlerinin sağlıklı olup olmamasında önemli yeri olan davranışların hepsinin temelinde iletişim vardır. (Bulut, 1993`den aktaran Yasemin, 2015)

Aile içinde bireylerin iletişim şekilleri farklı ola bilir. Her bireyin kendi kişilik özelliklerinden kaynaklanan bir iletişim şekli vardır. Önemli olan iletişim sekli değil, birbirleri ile iletişim kopukluğunun olmamasıdır. Sağlıklı aile içi iletişime sahip olmak için ortak sorunları rahatlıkla konuşabilmek ve sağlıklı paylaşımlarda bulunmak gerekir.

İletişim, aile yaşamının mutlu ilerlemesi için gereklidir. İyi bir iletişimle kişiler birbirini daha iyi tanır ve aile yapısının devamına olanak sağlar. Tartışma sırasında en önemli şey karşındakini dinlemek ve çarpıtmamaktır.

İletişimde var olan problemler aile bireyleri arasındaki dengeyi ve huzuru bozmaktadır.

1.4.2 Ailede Cinsellik

Doyurucu cinsel yaşantılar çiftler arası yüksek yaşam kalitesini sağlar. Cinsellik çiftler arasında iletişim yoludur, ve kadın ve erkekliğin onaylanmasıdır. Kaliteli cinsel yaşantı insanın kendine güvenmesini sağlar. Bunun içine cinsel güven de girmektedir.

Cinsel ilişki sıklığı, cinselliği başlatma veya geri çevirme, cinsel ilişkinin şekli, cinsellik hakkında kavga ve birbirinin isteklerini anlamama, başkalarını çekici bulma ve sevgililik ilişkileri çiftler arası cinsel sorunları oluşturur. Ve bu çiftlere bazen cinsellikle ilgili terapi gerekebilir, bazen de evlilik-çift sorunu olarak ortaya çıkabilir.

1.4.3 Ailede Ekonomik ve Çevresel Durum

Kişilerin aile yapılarındaki değişiklikler, ailenin gereksinimlerini, geliri ve geliri kullanım şekli etkilemektedir. Ailenin ekonomik durumu ailenin fonksiyonlarını da önemli ölçüde etkilemekte, sosyal, kültürel ve ruhsal sonuçlar yaratmaktadır. Ailenin ev koşulları, ulaşım, sağlık, komşuluk ilişkileri ailelerin işlevselliği üzerinde önemli yeri vardır. İşsizlik, düzensiz mesai saatleri, okullarda yaşanan şiddet ve güvenlik sorunları, hızlı ve düzensiz kentleşmenin getirdiği sıkıntılar da aileler üzerinde birtakım sıkıntılara neden olabilir. (Göç, 2006'dan aktaran Yasemin, 2015)

1.5 AİLE VE TOPLUM

Toplum kadın, erkek ve çocuklardan oluşan bir sistemdir. Toplum geçmişten bugüne çok fazla değişimlerden geçmiştir, aile kurumunda ona bağlı olarak değişime uğramıştır.

Aile ilk başta tarihi bir kurum olarak ele alınmalı ve geçirdiği değişimler göz önünde bulundurulmalıdır. Aileyi ve tarihini anlamak için erkek ve kadının ve bunlara bağlı olarak aile içi görevlerin tarih boyunca değişen görevleri dikkate alınmalıdır.

Aile, içinde bulunduğu topluma göre değişime uğrar. Ama tüm toplumlarda ailenin benzer işlevleri vardır. Bu işlevler on adet olmaktadır; üretmek, çocukların eğitimini planlamak, statü sağlamak, ekonomik ihtiyaçları gidermek, aile üyelerinin birbirlerini korumaları, din eğitimi vermek, boş zaman etkinlikleri planlamak, cinsel doyum sağlamak, sevgi ortamı meydana getirmek, aile üyelerinin karşılıklı olarak birbirlerini korumaları.

1.6 AİLE YAPILARI; BİREYCİLİK-TOPLULUKÇULUK

Bireycili-Toplulukçuluk, son yirmi beş yılda yapılmış kültürler arası psikolojik araştırmalara damgasını vuran en önemli kurgu olmuştur.

Çiğdem Kağıtçıbaşı (1994a) 1980'leri "bireycilik-toplulukçuluğun on yılı" olarak adlandırılmıştır. (Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi, 2010, s:122).

Bazı araştırmacılar bireyciliğin bencil bir yönelim olmadığını, daha ziyade sosyal sermayeyle – vatandaşların ile birbirine taahhüdü ve insanlara güveniyle ilgili olduğunu söylemişler. Bu bakış açısı, Amerikan psikolojisindeki "öz arayışında" aşırı bencillığe eleştirel yaklaşan bakış açısıyla zıtlık içerisindedir.

Bireyciliğin köklerinin izlerine, Batı düşüncesinde, politik ve ekonomik geçmişte, dinsel tarihte ve psikolojinin tarihçesinde rastlanır. Antik Yunan ve Ortaçağ Avrupasına kadar uzanan bir geçmişi vardır. Hatta bireycilik Avrupa'nın sosyal ve düşünce tarihine damgasını vurmuştur. Ayrıca, Kuzey Amerika'da sanayi öncesi döneme kadar gider. Bireyciliğin Batı dünyasındaki bu tarihsel yerinin, Batı dünyasını diğer kültürlerden ayırdığı akıl tutulmasıdır (Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi, 2010, s:123).

Bireycilik-Toplulukçuluk bundan otuz yedi sene önce Hofstede'in (1980) **Culture's Consequences [Kültürün Sonuçları]** kitabıyla kültürler arası psikolojiye girdi.

Bireycilik-Toplulukçuluk davranışta gözlenen kültürel farklılıkları kültürel düzeyde açıklamada kullanılmasından dolayı kültürler arası psikologlar için önemlidir.

Bireycilik modernitenin koşutu olarak görülmektedir ve cinsiyet rollerinin eşitliği, insan hakları ve özgürlük gibi modern değerlerle bağdaştırılmıştır. Topluluk ise geleneksel ve tutucu bir ideoloji ile bağdaştırılmıştır (Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi, 2010, s:123).

Aslında bireycilik-toplulukçuluk çalışmalarını, değerler odaklı ve benlik odaklı olarak ikiye ayırabiliriz (Kağıtçıbaşı, 1997a). Değer odaklılık daha önceden ortaya çıkmış ve kültürler arası sosyal psikolojide daha baskın olmuştur. Çoğunlukla sosyal normlara, değerlere, konvansiyonlara ve kurallara yansıyan normatif bireycilik-toplulukçuluğa yönelmiştir. Başlıca, kişinin çıkarlarının grup çıkarlarına göre ikincil tutulması (toplulukçuluk) ya da bireyin çıkarlarının desteklenmesi (bireycilik) ile ilgilidir. Bir başka deyişle, hiyerarşik veya eşitlikçi insan ilişkileriyle ilgilidir. Buna karşılık, benlik odaklılık, benlik/öteki ilişkilerine değinen ilişkisel bireycilik-toplulukçuluk ile ilgilidir. Burada, başkalarıyla olan

ilişkisellik/ayrıklık derecesinin önemi ortaya çıkmaktadır (Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi, 2010, s:123-124).

İKİNCİ BÖLÜM – ŞEMA

2.1 ŞEMA (TEMEL İNANÇ) KAVRAMI NEDİR?

Genel bir terim olan “şema” kelimesi Yunanca kökenli olup, yapı, iskelet, taslak anlamındadır. Kalıp veya düzenleyici anlamına gelen şema, karmaşık uyaran ve deneyimler kümesi içinde bir düzen yaratmaya yardımcı oluyor.

2.1.1 Şema Kavramının Gelişimi

Piaget'in çocukluk dönemi bilişsel gelişimi ile ilgili yaptığı sınıflamalar ile “Şema” kavramı psikolojiye girmiştir. Şema kavramı ilk kez bilişsel psikolojide hayatımıza girmişti. Piaget'e (1928) göre en temel zihinsel yapı olan şema kavramı, örgütlenmiş davranış ve düşünce örüntüsüdür.

Şema ilk kez Bartlett tarafından kullanılmış ve şema kavramının daha çok bellekteki betimleme rolü üstünde durulmuştur.

Şemalar yaşanan tecrübelerden anlam çıkarma işlevini gören yapılardır. Şemalar çocukluktan başlayarak gelişmektedir ve çocuğun yaşadığı çevresine uyum sağlamaları açısından işlevseldir.

Çocuğun yaşadığı her olayın uyaranlarının beyinde kodlandığı bilişsel yapıdır ve bu uyaranlar şemalara göre kodlanır. İlişkilere dair şemalar, kişisel deneyimler yoluyla değişir. Kişi şemalarını doğrulama eğilimindedir. Şema ile ilgili bilgi işlenirken, şemaya zıt olan bilgiler dikkate alınmaz, yalnız şemayı destekleyen kanıtlar algılanır.

2.1.2 Young Şema Teorisi (EDUŞ – Kısaca Şema)

Young (1999) Erken Dönem Uyumsuz Şemalar (EDUŞ) adı altında çocuklukta gelişen kendilik anlayışını, kişisel ilişkileri etkileyen ve pek çok alanda etkili olan bilişsel inançları toplamıştır. Bireyin başkaları, kendisi ve

yaşamla ilgili, çoğunlukla yıkıcı, işlevsel olmayan, uyum bozucu duygu ve düşüncelerdir.

Şemalar çocukluk döneminde travmatik olaylardan çok ebeveyn ve arkadaş ilişkilerine bağlı olarak gelişir. İnsanın temel ihtiyaçları ile ilgilidir. Kişinin kendisi ve çevresi ile ilgili olan ilişkileri ile ilgili koşulsuz inançlardır. Çevresel ve şema ile ilgili bir onay sonucu aktive olurlar. İşlevsel değildirler. Anksiyete bozukluğu, depresyon, yalnızlık duygusu, madde bağımlılığı, ilişkileri sürdürmemeye, yeme bozukluğu vb. gibi psikolojik durumlara neden olurlar. Şemaların kendi kendini devam ettirme özelliğine sahip olması, onları değişime oldukça dirençli yapıyor. Bunun nedeni erken yaşlardan gelişmiş olmalarıdır.

2.1.3 Şema Alanları

Young'ın şema odaklı bilişsel yaklaşımı dahilinde beş şema alanı ve onların altında yer alan şemalara ilişkin tanımlamalar vardır.

1. Kopukluk ve Reddedilmişlik (Disconnection and Rejection) Şema Alanı:

Bu alandaki şemalara sahip olan bireyler yaşamış oldukları travmatik çocukluk yaşantıları yüzünden bağlanma ve güvenli ilişkiler kurmada başarısız olmakta, yakın ilişkiler kurmaktan korkmakta ve kaçınmakta, sevgi, ait olma vb. gibi duygusal temel ihtiyaçların karşılanamayacağına inanmaktadır. Ve asla başkalarıyla doyum sağlayıcı ilişkiler kurmazlar.

Alt alan şemaları; terk edilme/istikrarsızlık (abandonment/instability), güvensizlik/suistimal edilme (mistrust/abuse), duygusal yoksunluk (emotional deprivation), kusurluluk/utanç (defectiveness/shame), sosyal izolasyon/yabancılaşma (social isolation/alienation).

2. Zedelenmiş Bağımsızlık ve Kendini Ortaya Koyma (İmpaired Autonomy and Performance) Şema Alanı

Bu alandaki şemaya sahip bireylerin ebeveynleri ya çocukken birey için herşeyi yapmış, ihtiyaçları gereğinden fazla karşılamıştır, yada tam tersi ihtiyaçları hiç karşılamamış, son derece ilgisiz olmuştur. Bu tip ebeveynler çocuklarının kendisine olan güvenlerini zayıflatmış ve evin dışında sorumlu oldukları bir etkende onları desteklememişler.

Bu bireyler, ebeveynlerden ayrışma ve bağımsız hareket edebilme konusunda çatışma yaşıyorlar. Sonuç olarak bu bireyler kimliklerini geliştiremez ve kendi hayatlarını kuramazlar.

Alt alan şemalar: bağımlılık/yetersizlik (dependence/imcompetence), hastalıklar ve tehditler karşısında dayanıksızlık (vulnerability to harm and illness), iç içelik/gelişmemiş benlik (enmeshment/undeveloped self), başarısızlık (failure to achieve).

3. Zedelenmiş sınırlar (İmpaired Limits) Şema Alanı

Bu alandaki şemalara sahip bireylerin aile kökenlerine bakıldığında ailelerinin aşırı izin verici ve hoşgörülü olduğu görülmekte, çocuklarını uyulması gereken kurallara uymaya, kendilerini kontrol etmeye yada başkalarını dikkate almaya yönlendirmemişler. Böyle bir aileye sahip bireyler çoğu zaman bencillik, sorumsuzluk, narsistlik ve şımarıklık gösterir, içsel sınırlarını belirlemede ve kendilerini disipline etmekte zorluk çekerler. Bu kişiler dürtülerini kontrol etmede ve uzun vadeli yarar için hazzı ertelemekte zorlanmaktadır.

Alt alan şemaları; hak görme/büyüklik (entitlement/grandiosity), yetersiz özdenetim (insufficient self-control/self discipline).

4. Diğer Yönelimlilik (Other – Directedness)

Bu alandaki şemalara sahip bireylerin ebeveynleri çocuğun gereksinimlerinden çok kendi duygusal gereksinimlerini yada sosyal görünümünü önemsemekte, bu bireyler koşulsuz kabulün olduğu, çocukların sevgi ve destek alabilmesi için kişiliklerinin bazı yönlerini bastırmak zorunda kaldıkları aileleri sahipler. Bu bireylerin başkalarının ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarından ön planda tutmalarının temelinde

ilişkileri olan kişilerden onay alma, süregelen duygusal bağlantıyı devam ettirme yada olumsuz tepkiden kaçınma yatmaktadır.

Alt alan şemaları; boyun eğicilik (subjugation), onay arayıcılık (approval seeking/recognition seeking), kendini feda (self-sacrifice).

5. Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık (Overrigilence and İnhibition) Şema Alanı

Bu şemalara sahip bireylerin karamsar, endişeli ve korkulu oldukları, dikkatli olmazlarsa yaşamlarının parçalanacağı beklentisi ile tetiktele. Bu kişiler çocukken oynamaya ve mutluluklarının peşinden gitmeye cesaretlendirilmemişler. Daha çok negatif yaşam olaylarına karşı tetikte olmayı ve hayatı kasvetli olarak kabullenmeyi öğrenmişler. Bu kişiler kendiliğinden dürtülerini ve duygularını bastırıyorlar. Bu kişilerin şemalarının kökeninde çocukluk yaaşantılarında bulunan ve katı, baskılanmış, kendiğindenlik ve zevkin yerine kendilik kontrolü ve kendini inkar yatıyor.

Alt alan şemaları; karamsarlık (negativity/pessimism), duyguları bastırma (emotional inhibition), yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik (enrelenting standards), cezalandırıcılık (punitiveness).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – ARA İNANÇ VE OTOMATİK DÜŞÜNCE

3.1 ARA İNANÇ NEDİR?

Ara inançlar temelini şemalardan (temel inanşlardan) almış olup beyindeki kodlamalara uygun şekillenmiş düşünce biçimidir.

Ara inançlar çevredeki koşullarla ilişki içindeler. Olayları temel inanç açısından değerlendirir.

Ara inançlar olaylara karşı uygun bir tepki oluşturmaya çalışan tutumlar, kurallar ve varsayımlardan oluşurlar. Ve duruma ilişkin hangi temel inancın kullanılacağını da belirler.

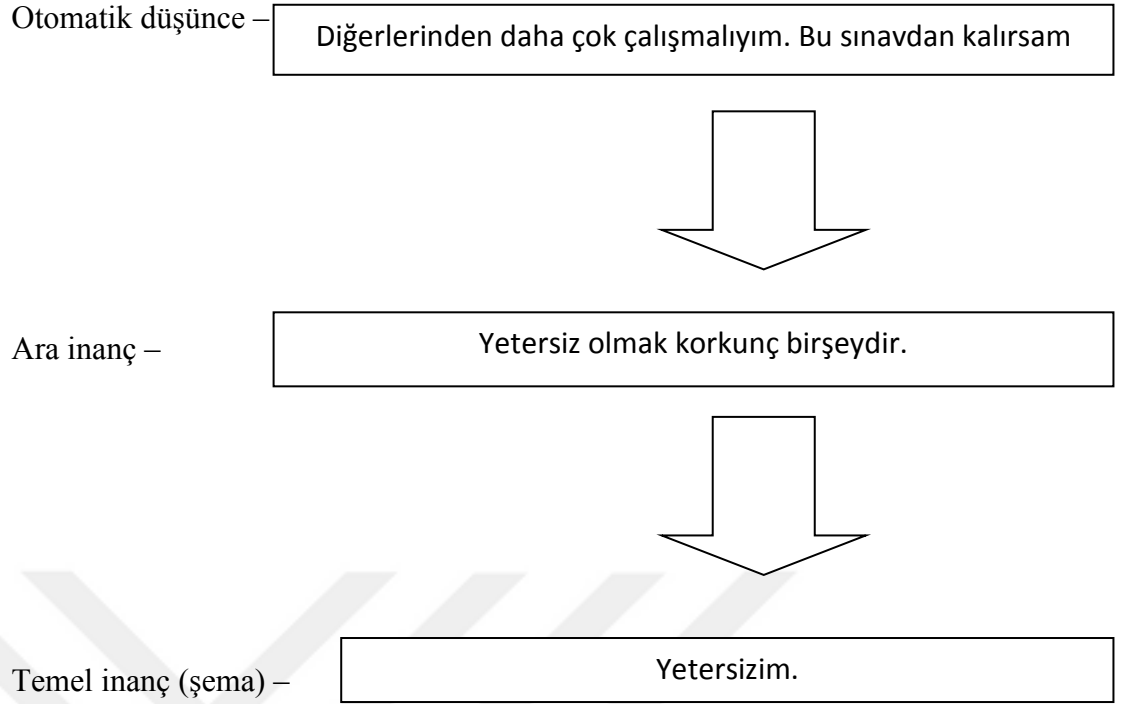
Yetersizlik (şema) – Yetersizim, ancak çok çalışırsam başarılı olurum (**ara inanç**).

Kendini feda (şema) – Ancak insanların istediği her şeyi koşulsuz yaparsam beni severler (**ara inanç**).

3.2 OTOMATİK DÜŞÜNCE NEDİR VE NASIL OLUŞUR?

“Otomatik düşünceler” her hangi bir anda aklımızdan geçen, çok hızlı seyreden, kontrol dahilinde olmayan, örtük anlamlar içerebilen düşüncelerdir. Otomatik düşünceler sözel bir yapılanma sergileyebileceği gibi imajinatif/hayali/resimsel bir yapı da arz edebilirler. Otomatik düşünceler kişinin içinde bulunduğu durumla ilgili bilgi ve verilerin işlenmesi sırasında oluşan çeşitli bilişsel hatalar sonucunda ortaya çıkar (Belma Z., 2011).

Otomatik düşünceler bilinçli bir yargılama olmaksızın ortaya çıkan, eylemlerimizi ve duygularımızı derinden etkileyen zihinsel işlevlerdir. Çevrede gelişen olaylara bağlı olarak meydana gelen bu düşünceler, daha sabit olan inançlarımız ve şemalarımızdan köken almaktadır. Bu düşünceler kişi tarafından doğru olarak kabul edilir (H. Alp Karaosmanoğlu, 2002).

3.2.1 Bilişsel Çarpıtma Nedir?

Bilişler, dış ve iç dünyadan gelen uyarıyı algı süreçlerine dönüştüren, bunları belirli bir düzen ve bütünlük içinde işleyen, değerlendiren (bir anlamda onları anlamlandıran), depolayan, yeniden belleğe çağırıp hatırlayan ve yeniden değerlendiren ruhsal süreçlerdir (Güleç C., 1993`ten aktaran Belma Z., 2011).

Bilişler fark edilebilmeleri ve birbirini etkilemeleri açısından üçlü bir yapı arz ederler. Bu yapının en üstünde “otomatik düşünceler”, otomatik düşüncelerin altında “ara inançlar”, ara inançların altında ise en temelde “temel inançlar/şemalar” yer almaktadır (Güleç C., 1993`ten aktaran Belma Z., 2011).

Bilişsel çarpıtma, kişinin çeşitli durumlara ilişkin belirli olumsuz düşünme, algılama ve yorumlama biçimidir. Dış uyarıyı olduklarından ve taşıdıkları anlamdan daha farklı algılanarak, bireyin olumsuz düşünmesi ve buna uygun davranmasına yol açar. Otomatik düşünceler bilinçte baskın olup, ilgili ve ilgisiz

bir çok koşulda aynı tür bilişsel çarpıtmalar izlenebilir (Beck, 1976`dan aktaran Belma Z., 2011).

Bilişsel çarpıtmalar “obsesyon”lara benzetilebilir. Ancak bilişsel çarpıtmalar belirli uyaran durumlarına bağlı ve duygusal tepkilerle bağlantılı değişik içeriklerde ortaya çıkarlar. Bu bilişsel hatalar gerçekliği konusunda, yeterli veri olmayan yani gerçekliği sınanmış varsayımlara dayanmaktadır. Bilişsel tedavi, bilişlerin altında yatan yanlış inançların ya da şemaların, çarpıtılmış kavramsallaştırmaların belirlenmesi ve düzeltilmesini hedefler (Güleç C., 1993`ten aktaran Belma Z., 2011).

Beck (2001) bilişsel çarpıtmayı bilgi işleme sürecinde sistematik olarak yapılan düşünce hataları olarak tanımlamıştır. Bireylerin temel inançları ya da şemaları bilişsel çarpıtmalara yol açabilmektedir. Erken çocukluk dönemlerinde bilgiyi işleme sürecinde görülen hatalar, oluşan bilişsel şemaları desteklemektedir. Bilişsel çarpıtmalar da bilgiyi işleme sürecinin yanlış veya etkisiz olduğu zamanlarda ortaya çıkmaktadır (Sharf, 2000`den aktaran Gonca K., 2015).

En yaygın bazı bilişsel çarpıtmalar; keyfi çıkarsama, seçici soyutlama, aşırı genelleme, büyütme/küçültme (olumluyu yok sayma), ya hep ya hiç tarzı düşünme, kişiselleştirme, felaketeştirme, -meli, -malı ifadeleri, zihin okuma.

Bireyin bir otomatik düşüncesinde birden fazla düşünce hatası/bilişsel çarpıtma olabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM – KİŞİLİK KAVRAMI

4.1 KİŞİLİK KAVRAMI NEDİR?

Kişilik , APA`nın (American Psychological Association) yapmış olduğu tanıma göre; düşünce, duygu ve davranıştaki ayırt edici bireysel farklılıkları işaret eder. Kişilik ile ilgili çalışmalar iki geniş alana odaklanmaktadır: birincisi, ayırt edici belirgin bireysel farklılıkları anlamak, örneğin; sosyallik vey a sinirlilik gibi. Diğeri ise bu kadar çeşitliliği barındıran insane nasıl bir bütün haline gelebildiğini anlamaya çalışmaktır (<http://www.apa.org>, 2016).

“Persona” kelimesinden gelen kişilik kelimesi Latince kökenli olup, “maske” anlamındadır.

Kişilik insanı diğerlerinden ayırt eden tutarlı ilişki şeklidir. Bireyin belirgin, değişmeye özellikleridir. Kendine hasdır. Bireyin yaşam biçimidir.

Kişilik, bireyin kendine özgü olan, dış görünüş, zihinsel özellikler, takıntılar, alışkanlıklar, tutumlr ve davranışlarına kadar bir çok özelliği kapsayan bir bütündür (Fındıkçı, 2009`dan aktaran Betül A.A., 2016).

Kişilik, insanı insan yapan en önemli oğedir. Kişinin kendisinin tüm özelliklerinin birarada bulunmasıdır. Psikoloji biliminin en önem verdiği kavramdır.

Insan biopsikososyal yanı olan bir varlık olduğu için bireyin kişiliği genetik, çevresel faktörlerden ve yetiştirilme tarzından etkilenmektedir.

4.2 KİŞİLİK OLUŞUMUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Bir çok değişkenin bir araya gelmesiyle oluşan kişiliğe bazı faktörlerin etkisi var. Bu faktörler; kalıtım, kültürel çevre, bilinçaltı ve diğerleri.

- **Kalıtım:** Bireylere ebeveynlerinin pek çok özellikleri genler yoluyla geçer. Boy, ten rengi vb. gibi genetik özellikler çevreyle etkileşimde bulunma sonucu bireyin kişiliğinin şekillenmesinde rol oynar.

- **Kültürel çevre:** Kişinin içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel etki bireyin sosyalleşmesine yön verir. Bu süreçte ailenin rolü büyüktür.
- **Bilinçaltı:** Freud'a göre çocukluğun ilk evresinde yaşanan olumsuzluklar ve çatışmalar bilinçaltına itilerek bireyin sonraki hayatında kişiliğini etkiler.
- **Diğerleri:** Sosyal grup üyeliği, aile içi rol davranışları, kaçınıcı kardeş oluşu, ebeveynlerin beklentileri, kitle iletişim araçları, coğrafi ve fiziki faktörler kişiliğin şekillenmesine etki eder.

Kişilik oluşumuna etki eden bir başka faktörlerle ilgili kuramlar vardır. Bu kuramlar *Yapısalcı Kişilik Kuramı* ve *Psiko-Seksüel Gelişim Kuramıdır*.

Yapısalcı Kişilik Kuramı; Kişiliğin üç sistemi sürekli olarak birbiriyle etkileşerek bireyin davranışlarını yönlendirmektedir. Bu sistemler *id*, *ego*, *superego*dur.

İd: Kişiliğin ilkel yönünü oluşturmaktadır. Daima haz ilkesine göre hareket etmektedir. Gerçek dışı ve mantık dışı istek ve arzularla, bireyin içsel dürtülerinin her ne pahasına olursa olsun derhal doyurulması doğrultusunda bir işlevde bulunmaktadır.

Freud'a göre yaşamın ilk günlerinde büsbütün id'den oluşan ilkel yapı ayrımlaşarak ego ve süperego'yu oluşturmaktadır (Doğuhan M.Y., 2014).

Ego: Kişilik yapısının gerçeklik ilkesine göre hareket eden ve kısmen de olsa bilinçli olan bölümüdür. Kişiliğin idare meclisi gibi davranır. Ego, gerçekliğin sınırlarının zorlanmadan bireyin içsel dürtülerinden kaynaklanan ihtiyaçlarının uygun bir şekilde nasıl karşılanacağını tayin etmektedir. Bireyin başını belaya sokmayacak çözüm önerileri arar (Doğuhan M.Y., 2014).

Süperego: Kişiliğin ahlaki yönünü temsil eder. Tüm kararlarında ahlak ilkesinden yola çıkarak, katı ahlaki kurallar çerçevesinde özellikle id'in cinsellik ve saldırganlıkla ilişkili isteklerini ahlaka uygunluğu açısından

denetleyerek, kabul edilmesi mümkün olmayan aşırı istek ve taleplerin karşılanmasına karşı çıkar. Psikoseksüel Gelişim Kuramı Freud özellikle ilk altı yaş içindeki yaşantılara dikkat çekerek, bu dönemin izlerinin bireyin yetişkinlik yıllarındaki kişilik özellikleri üzerinde belirleyici olduğunu savunmuştur (Doğuhan M.Y., 2014).

Psiko-Seksüel Gelişim Kuramı;

- **Oral Dönem:** Doğumdan sonraki bir ya da bir buçuk yıllık dönemi kapsar. Bu dönemde çocuğun kendi dışındaki dünyayı algılaması ağız ve ağız çevresindeki organlarla olmaktadır. Bu dönemde ilk zevk merkezi ağızdır. Ağız çevresinde gerçekleşen emme, çiğneme, ısırma gibi eylemleri onun için başlıca zevk kaynaklarıdır (Doğuhan M.Y., 2014).
- **Anal Dönem:** 2-3 yaşları kapsar. Çocuk anüs ve anüsle ilişkili eylemlerden doyum sağlamaktadır. Bu dönem çocuğun edilgenlikten, bağımsızlığa doğru giden ilk eylemleri görülür. Bu dönemde tuvalet eğitiminde hata yapılmaması önemlidir (Doğuhan M.Y., 2014).
- **Fallik Dönem:** 3-5 yaş arasını kapsar. Bu dönemde çocuğun zevk kaynağı cinsel organlarıdır, onlarla oynamayı zevkli bulur (Doğuhan M.Y., 2014).
- **Gizil Dönem:** 7-11 yaş arasındadır. Önceki dönemlerde kazanılan özelliklerin pekiştirildiği gelişim evresidir. Ana babası dışında öğretmenleri ve diğer yetişkinlerle de özdeşim kurmaya başlayan çocuğun ilgisi, sosyal ve entelektüel beceriler edinme üzerinde yoğunlaşır (Doğuhan M.Y., 2014).
- **Genital Dönem:** Genç yetişkinlik yıllarını içermektedir. Gençin cinsel ilgi odağı artık kendisi ve ailesi dışındaki bir diğer kişi olmuştur. Bu dönemde aileyle ilişkili çözümlenememiş olan eski karmaşaların tekrar ortaya çıkması olanaklıdır. Çatışmaları çözmek için yeni girişimlerde bulunması kimlik gelişimini kolaylaştırmaktadır (Doğuhan M.Y., 2014).

Kişilik oluşumuna etki eden faktörlerden en önemlisi çocuğun yaşam boyu karşılaştığı kişiler içinden ona ana babalık eden kişileridir. Aile kişiyi toplumsal yaşama hazırlayan bir okuldur. Çocuklar ilk ve en önemli bilgilerini aile ortamında alır.

Kişiliği büyüme şekli, kültür şekillendirir. Farklı kültürler arasında yapılan araştırmalarda ana babalık değer ve davranışlarda çeşitlilikler görülmüştür. Kültürler göz önünde bulundurulduğunda da “kültürel farklılıklar”da ön plana çıkmıştır.

Her çocuğun ihtiyacı olan şey sevgi dolu ana-babadır. Anne-baba sevgisini sadece davranışla değil, oluşturdukları ortam ile de çocuklarında göstere bilmelidir. Çocuğun kendine güvenli ve mutlu bir kişilik oluşturabilmesinin en önemli noktası sevildiğini bilmesidir. Tabi ki de, hiç bir anne-baba mükemmel değildir. Onlarda çocuklarını yetiştirme sırasında mutlaka yanlışlar yapacaktır. Ama böyle bile olsa, çocuklarına iyi bir hayat sağlayabilirler.

Sağlıklı bir iletişim için anne-babanın ruh sağlığı önem taşımaktadır. Çocuklar iki yaştan başlayarak anne-babası ile çatışmaya girer. Çocuğun bu döneminde ailenin çocuklarına karşı sergiledikleri tutarlı davranışlar oldukça önemlidir. Anne-baba bu durumda sabırlı olmalıdır.

Karakter aile içinde oluşur. Ailenin dışında çocuğun oyun ve okul alanları çocuğun gelişimini etkiler. Aile çocuğun güven merkezidir. Çocuğun gelişiminde en büyük etkiyi aile oluşturur.

4.3 Beş Faktör Kişilik Özellikleri

Beş faktör; dışa dönüklük (konuşkan, sosyal, kendine güvenen), sorumluluk bilinci (sağduyulu, başarı merkezli, ısrarcı), deneyime açıklık (aklını kullanan, yaratıcı, meraklı, açık görüşlü), uyumluluk (güvenilir, iyi tabiatlı, yumuşak kalpli, iş birlikçi), duygusal dengesizlik (öfkeli, kaygılı, alıngan, bunalımlı).

4.3.1 Dışa Dönüklük

Dışa dönüklük, sosyallik ve mutluluk gibi kavramları barındırır ve genelde olumlu görülür. Dışa dönük özelliklere sahip bireyler diğer bireylerle iletişime geçmekten hoşlanan, konuşmayı seven, iddialı kişiler olup, yüksek sosyalleşme derecesi göstermektedirler.

Başka bir teoriye göre, dışa dönük özelliklere sahip bireyler hırslı, herşeyi abartmaya meyilli, tutkulu ve diğerlerine göre daha baskın karakterli bireylerdir.

Bu bireyler başkaları ile vakit geçirmeye meyilli olan, heyecan ve enerjisi yüksek, coşkulu, grup içinde en konuşkan, öne çıkan ve ilgi çekebilen kişilerdir. Hiç bir zaman sakin, sessiz, sade tabiatlı, asosyal olamazlar.

4.3.2 Sorumluluk Bilinci

Başkaları tarafından düzenli, güvenilir, başarılı ve zeki olarak değerlendirilen bireylerin, sorumluluk bilinci puanı yüksektir ve planlı hareket ederler. Zorlayıcı, mükemmeliyetçi ve işkolik bireylerin sorumluluk bilinci puanı yüksektir.

Bireylerden özdisiplin özelliklerine sahip olanlar diğer bireylere göre daha güvenilir, sorumlu, ısrarcı, dürüst ve dikkatli olurlar. Tam tersi özelliklere sahip bireyler ise tembel, vurdumduymaz, sorumsuz, güvenilmez ve dikkatsizdirler.

Yapılan araştırmalara göre detaylara önem veren, her işe hazırlıklı olan, düzene ve tertibe dikkat eden, programa sadık olan bireylerin sorumluluk bilinci puanı yüksektir.

4.3.3 Deneyime Açıklık

Hayal gücünü iyi kullanan, yenilikleri ve macerayı seven, ilginç ve soyut fikirleri ortaya koyan, sanatsal yönleri ön planda olan bireyler yüksek deneyime açıklık puanına sahiptir.

Deneyime açıklık puanı düşük olan bireylerin değişime dirençli, yüksek olanların ise değişime açık bireyler olduğu saptanmıştır. Bu bireyler yeni yol ve yöntemleri tercih ederler.

4.3.4 Uyumluluk

Başkaları hakkında şübheli olan, kendi çıkarlarını başkalarından üstün tutan, insanlara daha az ilgi gösteren ve daha az yardımseverlik özelliğine sahip olan bireylerin uyumluluk puanı düşüktür.

İnsanlarla kolay ve iyi geçinen, insanlara saygılı, arkadaşça yaklaşan, daha cömert, yardımsever ve uzlaşmacı özelliklere sahip olan bireylerin ise uyumluluk puanı yüksektir.

4.3.5 Duygusal Dengesizlik

Herşeyden kolayca rahatsız olan ve öfkelenen, duygusal ve stres eğilimi yüksek olan bireylerin duygusal dengesizlik puanı yüksektir.

Rahat, kolayca rahatsız olmayan ve öfkelenmeyen sakin yapılı bireylerin duygusal dengesizlik puanı düşüktür.

Aşırı derecede yüksek duygusal dengesizlik puanına sahip bireylerde açık ve doğru düşünüp karar verme yeteneğinin zayıfladığı görülmekte, doğru karar üretmekte zorluk çekmektedirler ve stres algıları yüksektir.

4.4 DSM-V Kişilik Tipleri

Kişinin içinde yaşadığı kültürün beklentilerinden belirgin olarak sapan, süregiden içsel yaşantı ve davranış örüntüsüdür. Bu örüntü, aşağıdakilerden iki (ya da daha çok) alanda kendini gösterir:

1. Biliş (kendini, diğer insanları ve olayları algılama ve yorumlama yolları).
2. Duygulanım (duygusal tepkilerin aralığı, yoğunluğu, değişkenliği ve uygunluğu).
3. Kişilerarası işlevsellik.
4. Dürtü denetimi (DSM-V, 2014).

Bu sürekli örüntü esneklik göstermez ve çok çeşitli kişisel ve toplumsal durumları kapsar. Bu örüntü değişmez, bu süredir vardır, başlangıcı en azından genç erişkinlik ya da ergenlik dönemine uzar (Enes B., 2013).

DSM-V'e on adet kişilik tipi dahildir. Bunların her birinin ayrı ayrılıkta kesme puanı vardır. Kesme puanlarına göre kişilik tipi kişilik bozukluğundan ayrıştırılır.

DSM-V'e göre kişilik tipleri üç küme altında toplanmıştır. Bunlar: A, B ve C kümesidir.

A kümesi; paranoid kişilik tipi, şizoid kişilik tipi, şizotipal kişilik tipi. Garip ve sıradışı hareketler sergilerler.

B kümesi; histeriyonik kişilik tipi, borderline kişilik tipi, narsisistik kişilik tipi ve antisosyal kişilik tipi. Dramatik, duygusal ve dürtüseldirler.

C kümesi; obsesif-kompulsif kişilik tipi, çekingen kişilik tipi ve bağımlı kişilik tipi. Kaygılı, korkulu ve anksiyözdürler.

4.4.1 A Kümesi

Paranoid (kuşkucu) kişilik tipi; kuşkucu, etrafındaki insanlara çok fazla güvenemeyen, insanların sömürücü olduğunu, insanların yararlanmak için yakın ilişkiler kurduğunu düşünen, etraftaki insanlara açılmayan, her söylenenin, her olayın altında başka bir anlam arayan, kinli, ilişkide olduğu kişinin sadakatine inanmayan bireyler.

Şizoid (şizo gibi) kişilik tipi; ailesinde dahil olmakla hiç kimseyle yakın ilişki kurmak istemez, tek başına olacağı etkinliklerde bulunmaya çalışır, cinsel ilişkiye az ilgi gösterir, çok fazla arkadaşı ve sırdaşı olmaz, övgülere aldırılmaz, soğuk ve kopuk duygulanımı vardır.

Şizotipal (şizotürü) kişilik tipi; büyüsel düşüncelere inanma, olağandışı algıya sahip, batil inançlara, hurafelere inanan, kuşkucu, kısıtlı duygulanım, değişik, alışlagelmişin dışında giyim tarzı, görünüm ve davranışa sahip bireyler.

4.4.2 B Kümesi

Antisosyal (toplumdışı) kişilik tipi; sert mizaçlı, yalan söylemeye daha yatkın, kurallara uymayı sevmeyen, geleceğini düşünmeden bu gün için yaşayan, dürtüsel, sık-sık kavga etmeye düşkün, kendisinin ve başkalarının güvenliğini hiçe sayan, durmadan iş değiştiren, sorumsuz, zararlı alışkanlıklara meyilli bireylerdir.

Borderline (sınırdaki) kişilik tipi; tüm duygularını uçlarda yaşayan, karşısındaki kişiyi göklere çıkarmışken bir anda yerin dibine sokan, kendisine zarar verici davranışlarda bulunan, zararlı alışkanlıkları olan, para harcama, cinsellik, yemek yeme gibi konularda aşırıya kaçan, intihar davranışında bulunan veya göz korkutmaya çalışan, tutarsız duygulanım sergileyen, öfke patlamaları olan bireylerdir.

Histiryonik kişilik tipi; ilgi odağı olmaktan, dikkatleri üzerine çekmekten hoşlanan, cinsel yönden ayartıcı davranışlarda bulunan, yüzeysel duygular sergileyen, dış görünümünü ilgi çekmek için kullanan, başkalarını etkilemek için uğraşan, gösteriş yapan bireylerdir.

Narsisistik (özsever) kişilik tipi; başarılarını ve yeteneklerini abartarak başkalarından üstün olduğunu düşünen, herkesten başarılı, zeki, güzel olduğunu düşünen, özel ve eşi, benzeri bulunmadığına inanan, beğenilmek isteyen, herşeye hakkı olduğunu düşünen, kendi çıkarlarını ön planda tutan, başkalarının duygularını anlamakta zorluk çeken, insanları kıskanan, başkalarına saygısız davranan bireylerdir.

4.4.3 C Kümesi

Çekingen kişilik tipi; eleştirilmekten, dışlanmaktan, sevilmemekten korkan, yakın ilişki kurmada zorluk çeken, utandırılacağını, alay edileceğini düşündüyüdü durumlardan uzak duran, yetersiz olduğunu düşünen, kendisini beceriksiz, albenisi olmayan, başkalarından aşağı gören bireylerdir.

Bağımlı kişilik tipi; başkalarına sormadan kararlar alamayan, öğüt ve güvenceye muhtaç, kendi sorumluluklarını başkalarına yükleyen, başkalarından destek bekleyen, kendi başına bir işe girişemeyen, kabul görmek için desteklemediği düşünceleri bile kabul eden, tek başına kalmaktan hoşlanmaya, ilişkilerini sonlandıramayan, sonlandırırsa bile başka bir ilişki arayışı içinde bulunan bireylerdir.

Obsesif – Kompulsif (takıntılı – zorlantılı) kişilik tipi; ayrıntıya önem veren, kuralcı, düzenli, işini eksiksiz yapmayan, işkolik, aşırı doğrucu, vicdanlı, ahlak ve değerler konusunda esneklik göstermeyen, eski şeylere önem veren, işlerini başkasına emanet edemeyen, pinti, katı, inatçı bireylerdir.

BEŞİNCİ BÖLÜM – KÜLTÜREL VE KÜLTÜRLER ARASI YAKLAŞIM

5.1 KÜLTÜR KAVRAMI

Antropologlar tarafında çok uzun zamandır incelenen kültür kavramının yaklaşık olarak 164 adet farklı tanımının varolduğu biliniyor. Kültür kavramının her özelliği ile ilgili çok fazla görüş vardır.

Hâlâ “kültür en iyi nasıl kavramsallaştırılır” tartışması devam ediyor.

Kültür kavramı için sunulan tanımlar – “Geleneksel fikirler ve bunlara bağlı olan değerler”, “Paylaşılan semboller ve anlamlar”, “Öğrenilmiş davranışların bir bütün olarak nesilden nesile altırılması”, “Davranışları bir sisteme oturtan fikir, uygulama, norm ve anlamlar bütünü” vb.

Psikologların kültür için kabul ettikleri tanım Herskovits`in (1948) “fiziksel ve öznel kültürü” içeren “çevrenin insan yapısı olan parçası” tanımıdır.

Çeşitli kültür kavramları tartışma konusu olmuştur. Kültür kavramından bu kadar yaygın konuşulmasına rağmen herkesi tatmin edecek bir kültür tanımı bulunmamaktadır. Kültür tanımını yapmak için bilgi ve malzeme eksikliği yoktur. Kültür farklılıklarından dolayı bir kavramla herkesi tatmin etmek mümkün değildir.

Dilimize Fransızcadan geçen “kültür” kavramı ekip biçmek, toprağı karıştırmak, sürmek anlamına gelir.

Genel olarak kültür, “bir toplumun sahip olduğı bilgi, inanç, sanat, ahlak, gelenek ile her türlü beceri ve alışkanlıklar toplamını ifade eden karmaşık bir bütün olarak düşünülebilir (Öğüt ve Kocabacak, 2008`den aktaran İsmail H., 2014).

Kültür, kimileri tarafından insanın insan olmayan canlılardan ayrılması olarak, kimileri tarafından iletişim bilgisi olarak, kimileri tarafından ise insanoğlunun sosyal yaşamından türeyen tarihsel başarıların bir toplamı olarak tanımlanmıştır. Bu tanımların tümünün sahip olduğı ortak elemanlar bulunmaktadır. Buna göre kültür öğrenilir, paylaşılır ve kulaktan kulağı aktarılır (İsmail H., 2014).

5.1.1 Azerbaycan Toplumunun Kùltürü

Yedi bağımsız Türk devletlerinden olan Azerbaycan müslüman dünyasının ilk laik ve demokratik devletidir. Azerbaycan Cumhuriyeti 1918 senesinde kurulmuştur. Ancak 1920 senesinde SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğı) topraklarına dahil olmuş ve 1991`de SSCB dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşmuştur. Yıllar geçtikçe gelişen bu ülkede Türklerin dışında Lezgiler, Ermeniler ve Ruslarda yaşamaktadır. On milyon nüfusu olan Azerbaycanda da Türkiye gibi genç nüfus büyük bir kesimini teşkil ediyor.

Azerbaycan dili Azerbaycan Türkçesidir. Ve Oğuz Türk dilleri grubuna aittir. Zengin kùltüre sahip olan Azerbaycanda müzik, sanat kùltüründe gelişmiştir. Bu ülkenin müziğı konularını halkın yaşamı ve sosyal olaylarından almıştır. 1885`te doğan ve 1948 yılında hayatını kaybeden ünlü besteci Üzeyir Hacıbeyov`un sahnelediğı “Leyla ile Mecnun” doğu ülkelerinde bestelenen ilk opera olarak tarihe geçmiştir.

Azerbaycan`da sanat ve müziğın yanı sıra mutfağı, sporu, halıcılık, pamukçuluk gibi alanlarda gelişmiş olup kendine özgü izler bırakmıştır.

Halkın %96`sı müslümandır ve bunların büyük bir kısmı Şiilik mezhebine bağlıdır. Bundan başka Azerbaycanda Sünni, Zerdüş, Hıristiyan ve Bahailer de vardır.

Azerbaycan servetlerle dolu bir ülkedir. Dünyanın en eski petrol ihracatçısı Azerbaycandır. 1847 yılında dünyadaki ilk petrol sondajı Abşeron`da yapılmıştır. Dünyanın en kaliteli petrollerini çıkarmakta olan Azerbaycan Hazar petrollerini Batı`ya açan ilk ülkedir. Bundan başka Hazar Denizi`nin Azerbaycan dünyanın en kaliteli havyarı çıkarılmaktadır. Dünya havyar üretiminin %80`i Azerbaycandan karşılanır.

ABD ve İsviçre`den önce kadınlara seçme ve seçilme hakkı veren ilk Müslüman ülke olan Azerbaycan`da 1918 yılında kadınlara oy hakkı tanındı.

Dünyada “Ateşler ülkesi” olarak tanınan Azerbaycan`da dünyada bulunan on bir iklimin dokuzu vardır. Başkenti olan Bakü şehri “Rüzgarlar şehri” olarakta bilinir.

Türk Cumhuriyetleri arasında okuma ve yazma oranı en yüksek olan ülke Azerbaycan'dır.

5.1.2 Türkiye Toplumunun Kültürü

“Türk” adı “güç, kuvvet, güçlü, kuvvetli, cesur” anlamına gelmektedir. Türk dilinde “kültür” kelimesi yerine “irfan” kelimesi kullanılmıştır.

Yedi bağımsız Türk devletlerinden biri olan Türkiye de müslüman ülkesidir. Türkler Avrasyadan Anadolu'ya göç etmişlerdir. Çadır yerleşiminde yaşayan Türkler kent yerleşimine geçmiş, ahşap evlerden apartmanlara ve sitelere geçmişler. Kültürdeki bu değişimle beraber eşya ve giyim kültüründe de değişiklik olmuş, modernleşmiştir.

Türklerin eski çağlardan uğraştıkları hayvancılık, tarım, dokumacılık, ayakkabıcılık günümüzde de devam etmektedir.

Türk kültürünün sanatı, müziği, edebiyatı, sporu ve mutfağı gelişmiş olup ön olana çıkmıştır.

1928'den beri Türkiye'de Latin alfabesi kullanılıyor. Ondan önce Mani, Göktürk, Arap, Kiril, Grek, Uygur, Brahmi, İbrani, Süryani gibi diller kullanılmıştır.

5.2 KÜLTÜRLER ARASI BAKIŞ AÇISININ GELİŞİMİ

Psikologlar çevre ve şartları göz önüne aldıklarında onlara yabancı gelen uzak çevre değil, yakın çevredir. Psikologlar kültürel farklılıkları değişkenler olarak, bireysel eğilimi ise normal gelişim yolu olarak görürler.

T. Schwartz insan gelişiminin incelerken gelişim psikolojisinin ve insan gelişiminin tamamlanması için önemli olan “kültürel ortamda” çocuğu inceleyememiştir.

Kültürler arası bakış açısıyla ilgili derin araştırmalarla psikolojinin “dar” bakış açısı düzeltilmeye çalışılmaktadır. Bu araştırmalar kültürler arası ve kültürel

psikolojinin geliştirilmesini sağlamak için yapılmaktadır. Kùltürler arası psikolojiye dikkat çekmek için çok sayıda yayınlar ve dergiler kullanılmaktadır.

İnsan gelişiminin kültürel ve kùltürler arası incelenip, bunlarla ilgili kitap sayısının artması günümüzde bu konuların geliştiyini gösterir.

5.3 KÙLTÜRLER ARASI YAKLAŞIMIN YARARLARI

Kùltürler arası araştırmaların artmasıyla beraber bu konu değer kazanmıştır. Kùltürler arası yaklaşımın incelenmesi ile geniş bir değişkenlik elde edilir. Ayrıca elde edilen değişkenlerle biyolojik ve çevresel etmenleri birbirinden ayırmak çok daha kolay olur.

Her zaman her kuram için onu geçersiz kılacak olgular bulunmaktadır. Yeni bir kuram ne kadar kùltürler arası destek alırsa, o kadar çok evrensel genellemelere yaklaşacaktır. Kuramlarını kùltürler arası çalışmalarla geliştirmiş olan kuramcılara Piaget ve Vygotsky`ni göstere biliriz.

Bir kültürel ortamda iç içe olan değişkenleri, iç içe olmayan başka bir toplumda inceleyerek ayrışımın sağlanması için kùltürler arası karşılaştırmaların ehemiyeti büyüktür.

Psikolojik fenomenlerin kapsamlı betimlemelerini sağlayabilmek için de kùltürler arası çalışmalar önem taşımaktadır.

5.4 KÙLTÜRLER ARASI PSİKOLOJİNİN GEÇMİŞİ

Bugünkü kùltürler arası yetkinlik çalışmalarındaki tartışmaların bir kısmı bir yandan 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başındaki kültürel evrim görüşleri, diğer yandan da Levy-Bruhl (1910, 1922) ve Boas`ın (1911) birbiriyle çatışan görüşlerine dayanmaktadır. Levy-Bruhl`ün “mantıksal” (Batılı) ve “mantıköncesi” (ilkel) düşünce arasında ciddi niteliksel fark olduğunu ileri sürdüğü görüşüne karşı Boas`ın insanlığın psişik birliği ile ilgili iddiaları karşıt fikirler olarak hâlâ sürmekte. Ancak bu tartışma büyük ölçüde önemini yitirdi ve

yerini bununla kısmen örtüşen bir başka tartışmaya bıraktı. Bu, yetkinliğin (zekânın) farklı ortamlarda tutarlılık, genelleme ve aktarmaya [transfer] sahip merkezi bir süreç mi olduğu yoksa ortama bağlı öğrenme ve özel çevre gereklerine uyumu mu temsil ettiğine dair tartışmadır. Kültürler arası psikolojide daha fazla kabul gören merkezi süreç modelinde psikolojiden Spearman'ın g'sinin ve antropolojiden Boas'ın psişik birliğinin etkisini görmek mümkündür. Diğer taraftan Levy-Bruhl'ün etkisi de kültürel psikoloji çerçevesinde, her bilişin (öğrenmenin) bağlamsal özelliklerinin önemli olduğu ve bundan dolayı diğer biliş ve öğrenmelerden farklı ve onlarla karşılaştırılmaz bir konumu olduğu iddiasında görülmektedir (Shweder, 1990'dan aktaran Çiğdem K., 2010).

Merkezi süreç modeli, öğrenme kuramı, fark psikolojisi ve bilişsel psikolojide görüldüğü gibi, akademik psikolojinin geleneksel bakış açısını yansıtır. Bu görüş, bilişsel yeterliliği (zekâyı), farklı olaylar (uyarıcılar) karşısında aynı şekilde ortaya çıkan ve bu sayede bir öğrenme durumundan diğerine aktarmayı sağlayan, bireye içkin olan temel bir psikolojik süreç olarak ele alır (J.G.Miller ve Chen, 2005'ten aktaran Çiğdem K., 2010). Kültürler arası psikolojide bu bakış açısı örneğin, Piaget'nin bilişsel gelişim yaklaşımında ve bilişsel stil ve psikolojik ayrıştırma ile ilgili araştırmalarda görülmekte. Bu yüzden Piaget'nin bilişsel gelişim evrelerinin (ve bunların içerdiği süreçlerin) farklı ortamlarda (görevler karşısında) benzer şekillerde ortaya çıkmaları gerekir. Her ne kadar Piaget'nin kuramları bağlamların önemini vurgulayan kültürler arası psikoloji araştırmaları ışığında (Hatano ve İmagaki, 2001'den aktaran Çiğdem K., 2010) yeniden gözden geçirilmiş olsa da, bireysel bilişsel gelişimin organizmanın olgunlaşmasına dayalı olduğuna dair akademik görüşü içermektedir. Bu nedenle, kültürel ortamlar arasında karşılaştırma mümkündür (Çiğdem K., 2010).

5.5 KÜLTÜR VE KİŞİLİK İLİŞKİSİ

İnsan gelişimi her zaman kültürün içinde gelişir. Sosyalleşmenin kendi başına kültür bütünleşmede önemi vardır. Sosyalleşme aynı zamanda antropolojik

araştırmalarda ele alınan kişiliği belirleyici bir olgudur. Eskiden kùltürler arası psikoloji antropoloji ile bağlantılıydı, ancak günümüzde daha az bağlantılı hale geldi. Sosyalleşme insanlarda belirli bir sosyo-kùltürel normlara uyma davranışını geliştirdiğine göre, bu toplumun tüm bireyleri aynı uyma davranışını sergileyeceğinden, toplum bireyelerinin ortak sahip oldukları <<ortak kişilik>> (ya da ulusal karakter) oluşur mu? 1930 ve 1940'lı yıllarda gelişen “Kùltür ve Kişilik” akımı bu sorunun cevabını “evet” olarak yanıtlamıştır. Kùltür, sosyalleşme aracılığı ile kişiyi biçimlendirir.

Bir toplumda insanlar neden ve niçin benzer davranışlar gösterir? Kùltür ve kişilik akımı bu benzerliği kùltürün toplumda (insanlarda) şekillendirdiği ortak kişilik tipi ile açıklıyor.

Kùltür kişilik araştırmaları çerçevesinde <<temel kişilik>>, <<ulusal karakter>> gibi kavramların üzerinde durulmasının nedeni bir toplumda birlikte yaşayan insanların psikolojik benzerlik gösterdiğinin varsayılmasıdır. Ancak bu fikre karşı çıkan sosyal bilimciler vardır.

5.5.1 Kùltür – Kişilik İlişkilerine Çeşitli Kuramsal Yaklaşımlar

1. Kùltür – Kişilik Yaklaşımına Karşıt Görüş

Durkheim sosyal etkenlerle açıklama çabası gösterdiği intihar olayını sosyal olay olarak nitelendirmiştir. Aynı düşünceyi paylaşan sosyolog ve antropologlar da, toplumlar arasında psikolojik özelliklerde farklılıklar görürlerse bile, (yani bir toplum içinde insanlar psikolojik özellikler gösterse bile) bunun bir kişilik örüntüsünden değil, o kurumdaki kurumsal, kùltürel ve çevresel benzerliklerden kaynaklandığını ileri sürmüşler. Yani bir toplumun bireyleri aynı kurumların (kanun, eğitim, hısım-akraba, dil, aile) ve aynı ekolojik çevrenin etkisinde olduklarından dolayı birbirine benzer karakter özellikleri gösterir.

2. Psikolojik İndirgeme Yaklaşımı

Psikolojik indirgeme ya da psikolojik gerekircilik (determinizm) görüşüne göre, bireysel psikolojik etkenler, kültürel-sosyal davranışın bağımsız nedenleridir. Şöyle ki, bir toplumun sanat, din, inanç sistemleri gibi kültürel yapıtlarının, hatta politik ve ekonomik durumunun o toplumdaki bireylerin kişilik özellikleriyle açıklanabileceği öne sürülmektedir (Çiğdem K., 1973, s:268).

Bu yaklaşım içinde özellikle Freudcu psikanalitik kuramdan yararlanılarak toplumsal gelişme açıklanmaya çalışılmıştır (Örneğin, Freud, 1913, 1930; Roheim, 1969). Bu ele alışlarda bireylerin ussal davranışları değil, duygusal davranışları, bilinçaltı güdülünmeleri ve güdüsel çatışmaları üzerinde durulmakta ve kültürel yapıtların, bastırma ve çatışmaların hayal gücünü etkilemeleri sonucu ortaya çıktığı öne sürülmektedir. Örneğin, Freudcu görüşe göre resim, heykel gibi plastik sanatlar cinsiyet içgüdüsünün; sporda saldırganlık içgüdüsünün <<yücelmesi>> sonucu ortaya çıkmıştır (Çiğdem K., 1973, s:268).

Mc Clelland ekonomik ve kültürel gelişme gibi toplumsal olguları, psikolojik (bireysel) nedenlerle açıklamıştır. Bu görüşün geçerliğini denemek için, Mc Clelland toplum düzeyinde başarı güdüsü düzeyini, o toplumdaki çocuk hikayeleri, halk hikayeleri ve diğer edebi eserlerdeki başarı konuları ve simgelerinin sayısı ile ölçmüştür (Çiğdem K., 1973, s:268).

3. Kişilik Kültürdür Görüşü

Ruch Benedict, Margaret Mead ve Geoffrey Gorer gibi antropologların <<biçimlendirilmiş kişilik>> görüşü, kültürel görelilik kavramının kişilik psikolojisine uygulanmasıdır (Levine, 1973'ten aktaran Çiğdem K., 1973, s:269). Kültürel görelilik yaklaşımına göre her kültür diğerlerinden farklıdır. Öyleyse, kişilik gelişimi, cinsiyetle ilgili roller, çocuk yetiştirme, akıl hastalıkları, gibi sosyo-psikolojik olgu ve süreçlerin kültürler arası genelliği olduğu ileri sürülemez. Bunlar da kültürden kültüre değişir. Bu mantığa

dayanarak, kişiliğin de kültürün bir parçası olduğu ileri sürülebilir (Çiğdem K., 1973, s:269).

M. Mead (1928, 1935) <<kültürel karakter>>den; R. Benedict (1934) <<biçimlendirilmiş kişilik>>ten söz ederlerken, kültürün her kesiminde (örneğin, sanat, tiyatro, edebiyat, iletişim, kişiler arası ilişkiler, din, inanç ve adalet gibi çeşitli konularda) kültürle kişiliğin, aynı örüntü içinde belirildiğini öne sürmüşlerdir. Dolayısıyla, kültürle kişiliği birbirinden farklı olgular şeklinde kabul etmek gereksizdir (Çiğdem K., 1973, s:269).

Bir başka husus da şudur: Kişilik ve kültür bu görüşe göre aynı şey olduğundan, birbirlerine tam olarak uymaları gerekir. Bundan ötürü, kültüre uyamayan kişilik diye birşey söz konusu olamaz. Oysa, bir toplumun bireyleri arasında kültüre uyma bakımından büyük farklar olduğunu biliyoruz (Çiğdem K., 1973, s:269).

Nihayet, bu yaklaşımda neyin sebep neyin sonuç olduğu karışmakta, döngüsel bir ele alış görünmektedir. Örneğin, sanat ve çocuk yetiştirme yolları hem kültürü meydana getirici etkenler olarak, hem de kültürün ifadesi (yansıması) olarak ele alınmaktadır (Çiğdem K., 1973, s:269).

4. Kişiliğin Ara Değişken Olduğu Görüşü

Bu görüş psikanalist Kardiner (1939, 1945) ve antropolog Linton (1936, 1945) tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşım aşağıdaki şekilde bir şema ile özetlenebilir.

Kültürün birincil kurumları
(sosyo-ekonomik yapı, çocuk yetiştirme yolları)

<<temek kişilik>>

Kültürün ikincil kurumları
(din, sanat, folklor vb.)

Buradan böyle bir kanıya varılıyor ki, kişilik, kültürün hem sonucu, hem de nedenidir. Araştırmalar sonucu, kişiliğin kültür bütünleşmesinde önemli rol oynadığı saptanmıştır. Bu araştırmaların hepsinin temelinde kişiliğin <<ara değişken>> olduğu görüşüdür.

5. <<İki Sistem>> Görüşü

Inkeles ve Levinson (1969) bir toplumda <<en sık görülen>> (modal) tipik kişilik türü üzerinde durmuşlardır. Bu, istatistiksel bir yaklaşımdır. Şöyle ki, birey düzeyinde ölçülen psikolojik özelliklerin toplum içindeki dağılımı inceleme konusudur (Çiğdem K., 1973, s:270).

Sayısal işlemlere uygun olan bu çerçevede içinde, kişilik ve sosyo-kültürel kurumlar birbirleriyle ilişkili iki ayrı sistem olarak ele alınmaktadır. Bir taraftan kişilik sistemi, diğer taraftanda sosyokültürel sistem bireyin davranışlarını etkiler. Bu etkiler bir yandan psikolojik gereksinmeler; diğer yandan da sosyal rol beklentileri doğrultusundadır (Çiğdem K., 1973, s:270).

Bireyin davranışları aynı anda hem psikolojik gereksinimlerine, hem de sosyal – kurumsal rol beklentilerine cevap verirse bu iki sistem arasında (o birey için) tam bir <<işlevsel uyuşma>> var demektir (Çiğdem K., 1973, s:270).

ALTINCI BÖLÜM – GEREÇ ve YÖNTEM

6.1 ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini rastgele seçilen her ülkeden 100 kişi (50 erkek, 50 kadın) olmak üzere toplam 200 kişi (100 erkek, 100 kadın) olarak planlanmıştır. Araştırma, Üsküdar Üniversitesi Etik Kurulu'ndan onay almış bulunmaktadır. Türk ve Azeri katılımcılardan sözlü ve yazılı bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Tüm katılımcılar için sosyodemografik veri formu dolduruldu ve herhangi bir psikiyatrik tanı almamış sağlıklı bireyler çalışmaya alındı.

Türk katılımcıların çalışmaya dahil olma kriterleri;

- Okur – yazar olmak
- 20 – 55 yaş arasında bulunması
- Herhangi bir psikiyatrik rahatsızlığının olmaması
- Katılımcıların yazılı olur vermesi
- Ailelerinin minimum 3 kişiden oluşması
- Herhangi bir mental bozukluğun, zihinsel ve fiziksel engellerin olmaması

Azeri katılımcıların çalışmaya dahil olma kriterleri;

- Okur – yazar olmak
- 20 – 55 yaş arasında bulunması
- Herhangi bir psikiyatrik rahatsızlığının olmaması
- Katılımcıların yazılı olur vermesi
- Ailelerinin minimum 3 kişiden oluşması
- Herhangi bir mental bozukluğun, zihinsel ve fiziksel engellerin olmaması

6.2 ÖLÇÜM ARAÇLARI

6.2.1 Sosyodemografik Veri Formu: Araştırmaya katılacak kişilerin aile yapılarının onların kişilik inançlarını ne yönde etkilediğini incelemek amacıyla bireylerin

yaşı, cinsiyeti, medeni hali, eğitim düzeyi, mesleği, fiziksel ve ruhsal hastalık durumu, alkol, madde ve sigara kullanımı gibi maddelerden oluşan Kişisel Bilgi Formu hazırlanmıştır. Katılımcıların bu formu samimi bir şekilde yanıtlamaları ve gizliliğinin korunması açısından bireylerin kimlik bilgileri alınmayacaktır.

6.2.2 Kişilik İnanç Ölçeği: Beck ve Beck tarafından kişiliğin işlevsel olmayan çeşitli inançları da içeren bilişsel boyutunu değerlendirmek amacıyla (Beck ve Beck 1991) geliştirilmiş bireyin kendi kendine doldurduğu değerlendirme ölçeğidir. PBQ 1991 yılında geliştirildikten sonra bilişsel terapi yapılan merkezlerde klinik amaçla ve araştırma amaçlı olarak kullanılmıştır.

PBQ orjinal formunun ayırt edici özelliği yüksek olan maddelerini seçerek 65 maddeden oluşan PBQ-SF'yi (Kişilik inanç ölçeği- kısa formu) geliştirmişlerdir. PBQ-kısa formu geliştirme çalışması iki aşamalı yapılmış birinci aşamada; ayaktan takibi yapılan psikiyatrik rahatsızlığı olan hastaların PBQ'ları değerlendirilmiştir. Her bir kişilik bozukluğu için oluşturulmuş 14 sorudan en yüksek puana sahip 7 soru çekilerek PBQ kısa form oluşturulmuştur.

İkinci aşamada; oluşturulmuş PBQ-kısa form psikiyatrik rahatsızlığı olan yeni bir örneklem grubuna uygulanmıştır. PBQ-kısa formunun iç tutarlılığı 0.81 ile 0.92 arasında bulunmuştur. Böylelikle kişiliği değerlendirmede güvenilir ve pratik bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Butler ve ark. 2007).

Kişilik inanç Ölçeği- kısa Türkçe formu: KIÖ-KTF:

Kişinin kendisi, diğer insanlar ve dünyayla ilgili temel inançlarını belirlemeye dönük ifadelerden oluşmaktadır. Ölçek formundaki her soru DSM'deki her bir kişilik bozukluğuna karşılık gelen **çekingen, bağımlı, pasif-agresif, obsesif-kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid** ve **paranoid** tutumlar ve inançlarla ilgilidir. Dokuz kişilik tipine ait toplam 65 madde içerir. Denekler her bir maddedeki ifadeleri okuduktan sonra bunun kendilerine ne kadar uyduğunu sıfır (hiç inanmıyorum) ile dört (tamamıyla inanıyorum) arasında işaretlerler. Ölçek kişilik bozukluğu olan bireylerin hem değerlendirilmesinde hem de tedavisinde kullanılabilir niteliktedir. PBQ-SF'nin

Türkçe'ye çevrilmesi ve çalışması için özgün ölçeğin yazarlarından izin alınmıştır. PBQ Türkçe kısa form, orijinal kısa ölçekte olduğu gibi, PBQ Türkçe uzun formdaki sorular arasından çekilerek oluşturulmuştur. (Türkçapar ve ark. 2007).

6.2.3 Aile Değerlendirme Ölçeği: Mc Master Family Assesment Device A.B.D.'de Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde aile işlevlerini çeşitli boyutlarda ölçmek üzere geliştirilmiştir (Miller, Epstein, Bishop, Keitner 1985`dan aktaran Palabıyıkoglu ve ark., 1993).

Problem Çözme (PRÇ), İletişim (İLT), Roller (ROL), Duygusal Tepki Verebilme (DTV), Gereken İlgiyi Gösterme (GİG), Davranış Kontrolü (DVK) ve Genel Fonksiyonlar (GNF) adı altında 7 alt ölçekten oluşan A.D.Ö. ölçeği 60 maddedir, ölçek "Aynen katılıyorum" 1 puan ile "Hiç katılmıyorum" 4 puan arasında değişen 4 seçenek üzerinden puanlanmaktadır. 12 yaş üzerindeki tüm aile üyelerine ve deneğin kendisine aile işlevlerini değerlendirmek amacıyla uygulanabilmektedir.

Ölçeği oluşturan maddelerde iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlar sağlıklılık ve sağlıksızlık gösteren ifadelerdir. Bazı maddelerde "Aynen katılıyorum" seçeneği sağlıklı aile işlevlerini gösterdiği halde, diğerlerinde "Hiç katılmıyorum" seçeneği sağlıklılık göstergesi olmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesinde, hesaplamada kolaylık sağlamak amacıyla sağlıksızlık gösteren maddelere verilen puanlar 5 ten çıkarılarak her maddede "Aynen katılıyorum" seçeneğinin en sağlıklı aile işlevini "Hiç katılmıyorum" seçeneğinin ise en sağlıksız aile işlevini göstermesi sağlanmıştır (Bulut 1990`dan aktaran Palabıyıkoglu ve ark., 1993).

Alt Ölçeklerden problem Çözmede 6, İletişimde 5, Rollerde 3, Duygusal Tepki Verebilmede 2, Davranış Kontrolünde 3, Genel Fonksiyonlarda 6 sağlıklı işlevleri gösteren madde vardır. Ayrıca alt ölçeklerden İletişimde 4, Rollerde 8, Duygusal Tepki Verebilmede 4, Gereken İlgiyi Göstermede 7, Davranış Kontrolünde 6, Genel Fonksiyonlarda 6 sağlıksız işlevleri gösteren madde vardır. Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeğinde sağlıklı işlevleri, Problem çözme alt ölçeğinde ise sağlıksız işlevleri gösteren madde yer almamıştır.

Teorik olarak 2 puanı sağlıklı ve sağlıksız işlevleri ayırdeden bir puan olarak kabul edilmiştir. 1 ile 4 arasında değişen puanlara göre 2'nin kesim puanı olarak alınmış olması

sağlıksızlık alanının daha geniş tutulduğunu göstermektedir (Bulut 1990`dan aktaran Palabıyıkoglu ve ark., 1993).

Ölçeğin ülkemize uyarlama çalışması Bulut(1990`dan aktaran Palabıyıkoglu ve ark., 1993.) tarafından yapılmıştır. Güvenirlik çalışması, iç tutarlılık ve puan değişmezliği açısından incelenmiştir. Alt ölçeklerin O onbach-alfa katsayıları .38 ile .86 arasında değişmektedir, ölçeğin toplam bir puanı olmadığından, her alt ölçek için test-tekrar test korelasyonu Pearson-Momentler Çarpımı ile hesaplanmıştır. Alt ölçekler için korelasyon katsayıları en düşük .62 ile en yüksek .90 arasında verilmiştir, ölçeğin geçerlik çalışması yapı geçerliliği ve uyum geçerliliği ile sınanmıştır. Yapı geçerliliği boşanma sürecinde olan ve olmayan, ruh hastası üyesi bulunan ve bulunmayan gruplarla araştırılmıştır. Ölçek, grupları manidar düzeyde ayırt etmektedir. Ölçeğin uyum geçerliliği Evlilik Yaşam Ölçeği kriter alınıp 25 evli çiftte her iki ölçek uygulanarak yapılmıştır. Genel Fonksiyonlar alt ölçeği ile hesaplanan korelasyon katsayısı .66 dır. Bu bulgular, ölçeğin psikometrik özelliklerinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Bulut 1990`dan aktaran Palabıyıkoglu ve ark., 1993).

6.3 YAPILAN İŞLEMLER

Literatür taraması yapılmış, hangi konu ile ilgili açık varsa araştırılmış ve bu konuya karar verilmiştir. Literatürde konuyla ilgili diğer çalışmalar araştırılmış, çalışmada kullanılacak ölçekler bulunmuştur.

Çalışma için özel olarak sosyodemografik veri formu hazırlanmış ve onun aracılığıyla bilgileri alınan gönüllülerden, çalışmaya alınma koşullarını karşılayanlar çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılara, çalışmanın amacı sözlü ve yazılı olarak açıklanmış, bu amacı detaylı olarak açıklayan Bilgilendirilmiş Onam Formu imzalatılmış, ardından Sosyodemografik Bilgi Formu ve diğer ölçekler uygulanmıştır.

6.4 İSTATİSTİKSEL ANALİZLER

Verilerin analizinde SPSS 15.0 programı kullanılmıştır. Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri frekans ve yüzde tablosuyla; ölçeklere ait ortalama, standart sapma ve çarpıklık puanları betimsel istatistikler tablosuyla gösterilmiştir. Ölçek puanlarının normallik sınavasında Çarpıklık (Skewness) katsayısı kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık katsayısının (Skewness) ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2011:40). Normallik sınavında tüm ölçek ve alt boyut puanlarının normal dağılım gösterdiği tespit edildiğinden (Tablo 2) ölçek ve alt boyut puanlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırmasında bağımsız iki örneklem t testinden yararlanılmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutları ile Kişilik İnanç Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki analizinde Pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 ($p < 0,05$) olarak belirlenmiştir.

6.5 HİPOTEZLER – DENENCE

Hipotez 1: Azeri toplumunda Türk toplumuna göre A grubu kişilik özellikleri daha baskındır.

Hipotez 2: Türk toplumunda Azeri toplumuna göre B grubu kişilik özellikleri daha baskındır.

Hipotez 3: Azeri toplumundan ve Türk toplumunda C grubu kişilik özelliklerinin baskınlık oranı birbirine yakındır.

Hipotez 4: Azeri ve Türk toplumunda kişilik inanç ölçeği yaş gruplarına göre farklılık göstermiyor.

Hipotez 5: Azeri ve Türk toplumunda kişilik inanç ölçeği cinsiyete göre farklılık gösteriyor.

Hipotez 6: Azeri ve Türk toplumunda kişilik inanç ölçeği medeni duruma göre farklılık göstermiyor.

Hipotez 7: Azeri ve Türk toplumunda kişilik inanç ölçeği öğrenim düzeyine göre farklılık gösteriyor.

Hipotez 8: her iki toplumda kişilik inanç ölçeği aile türü (geniş ve çekirdek aile) ile ilişkilidir.

Hipotez 9: Azeri ve Türk erkeklerinin kişilik inanç ölçeği sonuçları somut beraberlik gösterir.

Hipotez 10: Azeri ve Türk kadınlarının kişilik inanç ölçeği sonuçları somut beraberlik gösterir.

Hipotez 11: Aile Değerlendirme Ölçeğinin problem çözme alt boyutu her iki toplumda beraber baskınlıkta kullanılmaktadır.

Hipotez 12: Aile Değerlendirme Ölçeğinin iletişim alt boyutu her iki toplumda beraber baskınlıkta kullanılmaktadır.

Hipotez 13: Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeğinin roller alt boyutunda Azeri toplumuna göre rol karmaşası vardır.

Hipotez 14: Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeğinin duygusal tepki verebilme alt boyutu Azeri toplumuna göre daha baskındır.

Hipotez 15: Azeri toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutu Türk toplumuna göre daha baskındır.

Hipotez 16: Aile Değerlendirme Ölçeğinin davranış kontrolü alt boyutu her iki toplumda beraber baskınlıktadır.

Hipotez 17: Aile Değerlendirme Ölçeğinin genel fonksiyonlar alt boyutu her iki toplumda beraber baskınlıktadır.

Hipotez 18: Azeri ve Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeği yaş gruplarına göre farklılık göstermiyor.

Hipotez 19: Azeri ve Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeği cinsiyete göre en az bir alt boyutta farklılık gösteriyor.

Hipotez 20: Azeri ve Türk toplumunda Aile Değerlendirme leği medeni duruma göre farklılık göstermiyor.

Hipotez 21: Azeri ve Türk toplumunda Aile Değerlendirme leği ğrenim düzeyine göre en aziki alt boyutta farklılık gösteriyor.

Hipotez 22: Aile Değerlendirme leğinin en az bir alt boyutu her iki toplumda aile türüne göre farklılık gösteriyor.

Hipotez 23: Aile Değerlendirme leğinin alt boyutları her iki toplumun erkekleri arasında eşitlilik gösteriyor.

Hipotez 24: Aile Değerlendirme leğinin alt boyutları her iki toplumun kadınları arasında eşitlilik gösteriyor.

Hipotez 25: Azeri ve Türk toplumunda Kişilik İnanç leği ile Aile Değerlendirme leği arasında korelasyon vardır.

6.6 BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular yorumlanırken $p=0,05$ kriteri esas alınarak analizler yapılmıştır.

6.6.1. Demografik ve Betimsel Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Özellikler	Gruplar	Azeri		Türk	
		n	%	n	%
Toplum	Azeri	50	50,0	50	50,0
	Türk	50	50,0	50	50,0
Yaş	30 yaş altı	41	41,0	79	79,0
	30 yaş üzeri	59	59,0	21	21,0
Cinsiyet	Erkek	50	50,0	50	50,0
	Kadın	50	50,0	50	50,0
Medeni durum	Evli	66	66,0	15	15,0
	Bekar	34	34,0	85	85,0
Öğrenim düzeyi	Lise	33	33,0	46	46,0
	Üniversite	67	67,0	54	54,0
Aile türü	Çekirdek aile	78	78,0	87	87,0
	Geniş aile	22	22,0	13	13,0
Alkol-sigara kullanımı	Evet	25	25,0	38	38,0
	Hayır	75	75,0	62	62,0

Araştırmaya 100 Azeri ve 100 Türk katılmıştır. Azeri katılımcıların %41'i 30 yaş altı, %59'u 30 yaş üzerindedir. Türk katılımcıların %79'u 30 yaş altı, %21'i 30 yaş üzerindedir. Azeri ve Türk katılımcıların %50'si kadın, %50'si erkektir. Azeri katılımcıların %66'sı evli, %34'ü bekarıdır. Türk katılımcıların %15'i evli, %85'i bekarıdır. Azeri katılımcıların %33'ü lise, %67'si üniversite düzeyinde öğrenim görmüştür. Türk katılımcıların %46'sı lise, %54'ü üniversite düzeyinde öğrenim görmüştür. Azeri katılımcıların %78'i çekirdek aile, %22'si geniş aileye sahiptir. Türk

katılımcıların %87'si çekirdek aile, %13'ü geniş aileye sahiptir. Azeri katılımcıların %25'i, Türk katılımcıların %38'i alkol-sigara kullanmaktadır (Tablo 1).

Tablo 2. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Ölçek ve Alt Boyutlar	Azeri			Türk		
	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık
Kişilik İnanç Ölçeği						
Çekingen	0,87	0,55	0,38	0,90	0,58	0,32
Bağımlı	0,65	0,50	1,07	0,70	0,50	0,66
Pasif-agresif	1,28	0,70	-0,18	1,32	0,84	0,35
Obsesif-kompulsif	0,98	0,57	0,37	0,92	0,60	0,59
Antisosyal	2,13	1,00	-0,09	1,74	1,05	0,11
Narsistik	2,03	0,91	-0,05	1,71	0,96	0,13
Histrionik	0,80	0,58	0,97	0,77	0,55	1,10
Şizoid	1,37	0,87	0,35	1,17	0,81	0,53
Paranoid	1,32	0,78	-0,01	1,08	0,72	0,36
Aile Değerlendirme Ölçeği						
Problem Çözme	1,86	0,44	0,30	1,90	0,51	0,54
İletişim	1,96	0,45	-0,08	1,86	0,47	0,11
Roller	1,98	0,44	-0,56	2,10	0,47	0,33
Duygusal tepki verebilme	1,99	0,57	0,58	2,01	0,61	0,28
Gereken ilgiyi gösterme	2,35	0,41	0,14	2,39	0,46	1,12
Davranış kontrolü	2,13	0,38	0,30	2,13	0,40	0,54
Genel fonksiyonlar	1,80	0,55	0,88	1,70	0,48	0,48

Azeri katılımcıların Kişilik İnanç Ölçeği en yüksek puana sahip alt boyutları sırasıyla antisosyal ($2,13\pm 1,00$) ve narsistik ($2,03\pm 0,91$); en düşük puana sahip alt boyutlar bağımlı ($0,65\pm 0,50$), histrionik ($0,80\pm 0,58$) ve çekingen ($0,87\pm 0,55$) olarak

bulunmuştur. Türk katılımcıların Kişilik İnanç Ölçeği en yüksek puana sahip alt boyutları sırasıyla antisosyal ($1,74\pm 1,05$) ve narsistik ($1,71\pm 0,96$); en düşük puana sahip alt boyutlar bağımlı ($0,70\pm 0,50$), histrionik ($0,77\pm 0,55$) ve çekingen ($0,90\pm 0,58$) olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Azeri katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği en yüksek puana sahip alt boyutları sırasıyla gereken ilgiyi gösterme ($2,35\pm 0,41$) ve davranış kontrolü ($2,13\pm 0,38$) olarak bulunmuştur. Azeri örneklem için gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü puanları sağlıklı aileyi; diğer alt boyut puanları sağlıklı aileyi işaret etmektedir. Türk katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği en yüksek puana sahip alt boyutları sırasıyla gereken ilgiyi gösterme ($2,39\pm 0,46$), davranış kontrolü ($2,13\pm 0,40$) ve roller ($2,10\pm 0,47$) olarak bulunmuştur. Türk örneklem için gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, roller ve duygusal tepki verebilme puanları sağlıklı aileyi; diğer alt boyut puanları sağlıklı aileyi işaret etmektedir (Tablo 2).

6.6.2. Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Tablo 3. Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Azeri ve Türk Toplumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Çekingen	Azeri	100	0,87	0,55	-0,33	0,742
	Türk	100	0,90	0,58		
Bağımlı	Azeri	100	0,65	0,50	-0,71	0,480
	Türk	100	0,70	0,50		
Pasif-agresif	Azeri	100	1,28	0,70	-0,43	0,667
	Türk	100	1,32	0,84		
Obsesif-kompulsif	Azeri	100	0,98	0,57	0,67	0,502
	Türk	100	0,92	0,60		
Antisosyal	Azeri	100	2,13	1,00	2,73	0,007
	Türk	100	1,74	1,05		
Narsistik	Azeri	100	2,03	0,91	2,46	0,015
	Türk	100	1,71	0,96		
Histrionik	Azeri	100	0,80	0,58	0,44	0,657
	Türk	100	0,77	0,55		
Şizoid	Azeri	100	1,37	0,87	1,63	0,104
	Türk	100	1,17	0,81		
Paranoid	Azeri	100	1,32	0,78	2,29	0,023
	Türk	100	1,08	0,72		

Azeri ve Türk katılımcıların çekingen, bağımlı, pasif-agresif, obsesif-kompulsif, histrionik ve şizoid alt boyut puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 3).

Azeri ve Türk katılımcıların antisosyal alt boyut puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,73$; $p<0,05$). Azeri katılımcıların antisosyal alt boyut puanları ($2,13\pm1,00$), Türk katılımcıların puanlarından ($1,71\pm0,96$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 3).

Azeri ve Türk katılımcıların narsistik alt boyut puanlarının tespit edilmiştir ($t=2,46$; $p<0,05$). Azeri katılımcıların narsistik alt boyut puanları ($2,03\pm0,91$), Türk katılımcıların puanlarından ($1,71\pm0,55$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 3).

Azeri ve Türk katılımcıların paranoid alt boyut puanlarının tespit edilmiştir ($t=2,29$; $p<0,05$). Azeri katılımcıların paranoid alt boyut puanları ($1,32\pm0,78$), Türk katılımcıların puanlarından ($1,08\pm0,72$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 3).

Tablo 4. Azeri Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Çekingen	30 yaş altı	41	0,89	0,54	0,23	0,817
	30 yaş üzeri	59	0,86	0,56		
Bağımlı	30 yaş altı	41	0,70	0,52	0,80	0,423
	30 yaş üzeri	59	0,62	0,49		
Pasif-agresif	30 yaş altı	41	1,17	0,72	-1,27	0,205
	30 yaş üzeri	59	1,35	0,69		
Obsesif-kompulsif	30 yaş altı	41	0,97	0,53	-0,08	0,935
	30 yaş üzeri	59	0,98	0,61		
Antisosyal	30 yaş altı	41	2,28	1,03	1,22	0,224
	30 yaş üzeri	59	2,03	0,98		
Narsistik	30 yaş altı	41	2,11	0,89	0,69	0,490
	30 yaş üzeri	59	1,98	0,92		
Histriyonik	30 yaş altı	41	0,75	0,58	-0,70	0,486
	30 yaş üzeri	59	0,84	0,59		
Şizoid	30 yaş altı	41	1,26	0,90	-1,01	0,313
	30 yaş üzeri	59	1,44	0,85		
Paranoid	30 yaş altı	41	1,30	0,83	-0,28	0,782
	30 yaş üzeri	59	1,34	0,75		

Kişilik İnanç Ölçeği alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 4).

Tablo 5. Türk Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Çekingen	30 yaş altı	79	0,85	0,57	-1,44	0,154
	30 yaş üzeri	21	1,06	0,62		
Bağımlı	30 yaş altı	79	0,73	0,52	1,30	0,197
	30 yaş üzeri	21	0,57	0,39		
Pasif-agresif	30 yaş altı	79	1,30	0,83	-0,59	0,553
	30 yaş üzeri	21	1,42	0,91		
Obsesif-kompulsif	30 yaş altı	79	0,90	0,56	-0,68	0,496
	30 yaş üzeri	21	1,00	0,75		
Antisosyal	30 yaş altı	79	1,76	1,07	0,38	0,705
	30 yaş üzeri	21	1,66	0,99		
Narsistik	30 yaş altı	79	1,63	0,91	-1,60	0,114
	30 yaş üzeri	21	2,00	1,13		
Histriyonik	30 yaş altı	79	0,80	0,56	1,12	0,266
	30 yaş üzeri	21	0,65	0,51		
Şizoid	30 yaş altı	79	1,15	0,79	-0,56	0,580
	30 yaş üzeri	21	1,26	0,91		
Paranoid	30 yaş altı	79	1,07	0,70	-0,42	0,672
	30 yaş üzeri	21	1,14	0,78		

Kişilik İnanç Ölçeği alt boyut puanlarının Türk katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 5).

Tablo 6. Azeri Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Çekingen	Erkek	50	0,97	0,60	1,77	0,080
	Kadın	50	0,78	0,48		
Bağımlı	Erkek	50	0,67	0,59	0,37	0,709
	Kadın	50	0,63	0,40		
Pasif-agresif	Erkek	50	1,40	0,72	1,79	0,076
	Kadın	50	1,15	0,67		
Obsesif-kompulsif	Erkek	50	1,00	0,61	0,27	0,785
	Kadın	50	0,96	0,54		
Antisosyal	Erkek	50	2,15	0,96	0,14	0,890
	Kadın	50	2,12	1,06		
Narsistik	Erkek	50	2,24	0,83	2,38	0,019
	Kadın	50	1,82	0,94		
Histriyonik	Erkek	50	0,70	0,46	-1,82	0,072
	Kadın	50	0,91	0,67		
Şizoid	Erkek	50	1,28	0,87	-0,95	0,346
	Kadın	50	1,45	0,87		
Paranoid	Erkek	50	1,34	0,78	0,23	0,819
	Kadın	50	1,31	0,78		

Narsistik alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,38$; $p<0,05$). Azeri erkeklerin narsistik alt boyut puanları ($2,24\pm0,83$), Azeri kadınların puanlarından ($1,82\pm0,94$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 6).

Çekingen, bağımlı, pasif-agresif, obsesif-kompulsif, antisosyal, histrionik, şizoid ve paranoid alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 6).

Tablo 7. Türk Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Çekingen	Erkek	50	1,00	0,61	1,82	0,072
	Kadın	50	0,79	0,53		
Bağımlı	Erkek	50	0,60	0,47	-2,13	0,036
	Kadın	50	0,81	0,51		
Pasif-agresif	Erkek	50	1,50	0,76	2,12	0,037
	Kadın	50	1,15	0,89		
Obsesif-kompulsif	Erkek	50	1,08	0,58	2,71	0,008
	Kadın	50	0,77	0,59		
Antisosyal	Erkek	50	2,10	0,90	3,64	0,000
	Kadın	50	1,38	1,08		
Narsistik	Erkek	50	1,92	0,88	2,32	0,023
	Kadın	50	1,49	1,01		
Histriyonik	Erkek	50	0,87	0,62	1,88	0,063
	Kadın	50	0,66	0,46		
Şizoid	Erkek	50	1,26	0,79	1,07	0,286
	Kadın	50	1,09	0,83		
Paranoid	Erkek	50	1,19	0,70	1,51	0,134
	Kadın	50	0,98	0,72		

Bağımlı alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,13$; $p<0,05$). Türk kadınların bağımlı alt boyut puanları ($0,81\pm0,51$), Türk erkeklerin puanlarından ($0,60\pm0,47$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 7).

Pasif-agresif alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,12$; $p<0,05$). Türk erkeklerin pasif-agresif alt boyut puanları ($1,50\pm0,76$), Türk kadınların puanlarından ($1,15\pm0,89$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 7).

Obsesif-kompulsif alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,71$; $p<0,05$). Türk erkeklerin obsesif-kompulsif alt boyut puanları ($1,08\pm0,58$), Türk kadınların puanlarından ($0,77\pm0,59$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 7).

Antisosyal alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=3,64$; $p<0,05$). Türk erkeklerin antisosyal alt boyut puanları ($2,10\pm0,90$), Türk kadınların puanlarından ($1,38\pm1,08$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 7).

Narsistik alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,32$; $p<0,05$). Türk erkeklerin narsistik alt boyut puanları ($1,92\pm0,88$), Türk kadınların puanlarından ($1,49\pm1,01$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 7).

Çekingen, histrionik, şizoid ve paranoid alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 7).

Tablo 8. Azeri Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Medeni		n	$\bar{X}$	SS	t	p
	Durum						
Çekingen	Evli	66	0,86	0,53	-0,40	0,689	
	Bekar	34	0,90	0,59			
Bağımlı	Evli	66	0,59	0,48	-1,83	0,070	
	Bekar	34	0,78	0,53			
Pasif-agresif	Evli	66	1,31	0,71	0,67	0,503	
	Bekar	34	1,21	0,69			
Obsesif-kompulsif	Evli	66	0,97	0,59	-0,23	0,822	
	Bekar	34	1,00	0,56			
Antisosyal	Evli	66	2,04	1,00	-1,33	0,185	
	Bekar	34	2,32	1,00			
Narsistik	Evli	66	1,98	0,87	-0,78	0,438	
	Bekar	34	2,13	0,99			
Histrionik	Evli	66	0,81	0,62	0,27	0,791	
	Bekar	34	0,78	0,51			
Şizoid	Evli	66	1,36	0,87	-0,18	0,857	
	Bekar	34	1,39	0,89			
Paranoid	Evli	66	1,38	0,76	0,96	0,340	
	Bekar	34	1,22	0,81			

Kişilik İnanç Ölçeği alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 8).

Tablo 9. Türk Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Medeni		n	$\bar{X}$	SS	t	p
	Durum						
Çekingen	Evli	15	0,96	0,61	0,43	0,671	
	Bekar	85	0,89	0,58			
Bağımlı	Evli	15	0,65	0,43	-0,46	0,650	
	Bekar	85	0,71	0,51			
Pasif-agresif	Evli	15	1,55	0,90	1,13	0,260	
	Bekar	85	1,28	0,83			
Obsesif-kompulsif	Evli	15	0,89	0,77	-0,23	0,816	
	Bekar	85	0,93	0,57			
Antisosyal	Evli	15	1,54	1,03	-0,79	0,433	
	Bekar	85	1,77	1,06			
Narsistik	Evli	15	1,85	1,27	0,64	0,523	
	Bekar	85	1,68	0,91			
Histrionik	Evli	15	0,64	0,53	-0,96	0,341	
	Bekar	85	0,79	0,56			
Şizoid	Evli	15	1,23	0,97	0,28	0,779	
	Bekar	85	1,16	0,79			
Paranoid	Evli	15	1,12	0,83	0,19	0,850	
	Bekar	85	1,08	0,70			

Kişilik İnanç Ölçeği alt boyut puanlarının Türk katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 9).

Tablo 10. Azeri Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim		n	$\bar{X}$	SS	t	p
	Düzeı						
Çekingen	Lise	33	1,06	0,57	2,50	0,014	
	Üniversite	67	0,78	0,52			
Bağımlı	Lise	33	0,67	0,44	0,25	0,801	
	Üniversite	67	0,64	0,53			
Pasif-agresif	Lise	33	1,40	0,78	1,19	0,236	
	Üniversite	67	1,22	0,66			
Obsesif-kompulsif	Lise	33	1,00	0,51	0,21	0,835	
	Üniversite	67	0,97	0,61			
Antisosyal	Lise	33	2,23	1,07	0,67	0,506	
	Üniversite	67	2,09	0,98			
Narsistik	Lise	33	2,08	0,89	0,34	0,737	
	Üniversite	67	2,01	0,92			
Histrionik	Lise	33	1,03	0,62	2,83	0,006	
	Üniversite	67	0,69	0,53			
Şizoid	Lise	33	1,23	0,80	-1,11	0,271	
	Üniversite	67	1,43	0,90			
Paranoid	Lise	33	1,56	0,76	2,12	0,036	
	Üniversite	67	1,21	0,76			

Çekingen alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,50$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların çekingen alt boyut puanları ($1,06\pm0,57$), üniversite düzeyinde

öğrenim gören Azeri katılımcıların puanlarından ($0,78\pm 0,52$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 10).

Histrionik alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,83$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların histrionik alt boyut puanları ($1,03\pm 0,62$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların puanlarından ($0,69\pm 0,53$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 10).

Paranoid alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,12$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların paranoid alt boyut puanları ($1,56\pm 0,76$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların puanlarından ($1,21\pm 0,76$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 10).

Bağımlı, pasif-agresif, obsesif-kompulsif, antisosyal, narsistik ve şizoid alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 10).

Tablo 11. Türk Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim		n	$\bar{X}$	SS	t	p
	Düzeı						
Çekingen	Lise	46	0,96	0,63	0,97	0,333	
	Üniversite	54	0,85	0,54			
Bağımlı	Lise	46	0,58	0,46	-2,27	0,025	
	Üniversite	54	0,80	0,51			
Pasif-agresif	Lise	46	1,44	0,91	1,33	0,187	
	Üniversite	54	1,22	0,77			
Obsesif-kompulsif	Lise	46	1,09	0,67	2,55	0,012	
	Üniversite	54	0,79	0,51			
Antisosyal	Lise	46	1,96	1,02	1,95	0,054	
	Üniversite	54	1,55	1,06			
Narsistik	Lise	46	1,77	0,90	0,64	0,524	
	Üniversite	54	1,65	1,02			
Histrionik	Lise	46	0,78	0,63	0,19	0,846	
	Üniversite	54	0,76	0,48			
Şizoid	Lise	46	1,19	0,81	0,15	0,879	
	Üniversite	54	1,16	0,82			
Paranoid	Lise	46	1,26	0,79	2,30	0,023	
	Üniversite	54	0,93	0,61			

Bağımlı alt boyut puanlarının Türk katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,27$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim gören Türk katılımcıların bağımlı alt boyut puanları ($0,81\pm0,51$), lise düzeyinde öğrenim

gören Türk katılımcıların puanlarından ($0,58\pm 0,46$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 11).

Obsesif-kompulsif alt boyut puanlarının Türk katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,55$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Türk katılımcıların obsesif-kompulsif alt boyut puanları ($1,09\pm 0,67$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Türk katılımcıların puanlarından ($0,79\pm 0,51$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 11).

Paranoid alt boyut puanlarının Türk katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,30$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Türk katılımcıların paranoid alt boyut puanları ($1,26\pm 0,79$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Türk katılımcıların puanlarından ($0,93\pm 0,61$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 11).

Çekingen, pasif-agresif, antisosyal, narsistik, histrionik ve şizoid alt boyut puanlarının Türk katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 11).

Tablo 12. Azeri Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Türü	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Çekingen	Çekirdek aile	78	0,89	0,56	0,64	0,522
	Geniş aile	22	0,80	0,51		
Bağımlı	Çekirdek aile	78	0,70	0,50	2,05	0,043
	Geniş aile	22	0,46	0,46		
Pasif-agresif	Çekirdek aile	78	1,30	0,71	0,74	0,459
	Geniş aile	22	1,18	0,68		
Obsesif-kompulsif	Çekirdek aile	78	1,01	0,60	1,06	0,293
	Geniş aile	22	0,87	0,47		
Antisosyal	Çekirdek aile	78	2,17	1,01	0,63	0,532
	Geniş aile	22	2,02	0,98		
Narsistik	Çekirdek aile	78	2,06	0,96	0,52	0,607
	Geniş aile	22	1,94	0,67		
Histriyonik	Çekirdek aile	78	0,76	0,54	-1,42	0,158
	Geniş aile	22	0,96	0,71		
Şizoid	Çekirdek aile	78	1,38	0,89	0,35	0,729
	Geniş aile	22	1,31	0,80		
Paranoid	Çekirdek aile	78	1,34	0,78	0,30	0,763
	Geniş aile	22	1,28	0,76		

Bağımlı alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,05$; $p<0,05$). Çekirdek aileye sahip Azeri katılımcıların bağımlı alt boyut puanları ($0,70\pm0,50$), geniş aileye sahip Azeri katılımcıların puanlarından ($0,46\pm0,46$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 12).

Çekingen, pasif-agresif, obsesif-kompulsif, antisosyal, narsistik, histrionik, şizoid ve paranoid alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 12).

Tablo 13. Türk Örneklemin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Türü	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Çekingen	Çekirdek aile	87	0,86	0,57	-1,57	0,120
	Geniş aile	13	1,13	0,64		
Bağımlı	Çekirdek aile	87	0,70	0,50	-0,26	0,798
	Geniş aile	13	0,73	0,50		
Pasif-agresif	Çekirdek aile	87	1,27	0,83	-1,69	0,094
	Geniş aile	13	1,69	0,86		
Obsesif-kompulsif	Çekirdek aile	87	0,89	0,60	-1,47	0,144
	Geniş aile	13	1,15	0,60		
Antisosyal	Çekirdek aile	87	1,70	1,08	-0,97	0,334
	Geniş aile	13	2,00	0,87		
Narsistik	Çekirdek aile	87	1,69	0,98	-0,43	0,672
	Geniş aile	13	1,81	0,87		
Histriyonik	Çekirdek aile	87	0,74	0,54	-1,11	0,271
	Geniş aile	13	0,93	0,60		
Şizoid	Çekirdek aile	87	1,11	0,80	-2,19	0,031
	Geniş aile	13	1,62	0,77		
Paranoid	Çekirdek aile	87	1,10	0,73	0,62	0,534
	Geniş aile	13	0,97	0,66		

Şizoid alt boyut puanlarının Türk katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,19$; $p<0,05$). Geniş aileye sahip Türk katılımcıların şizoid alt boyut puanları ($1,62\pm 0,77$), çekirdek aileye sahip Türk katılımcıların puanlarından ($1,11\pm 0,80$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 13).

Çekingen, bağımlı, pasif-agresif, obsesif-kompulsif, antisosyal, narsistik, histrionik ve paranoid alt boyut puanlarının Türk katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 13).

Tablo 14. Azeri ve Türk Erkeklerin Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Çekingen	Azeri erkek	50	0,97	0,60	-0,28	0,777
	Türk erkek	50	1,00	0,61		
Bağımlı	Azeri erkek	50	0,67	0,59	0,69	0,491
	Türk erkek	50	0,60	0,47		
Pasif-agresif	Azeri erkek	50	1,40	0,72	-0,66	0,508
	Türk erkek	50	1,50	0,76		
Obsesif-kompulsif	Azeri erkek	50	1,00	0,61	-0,73	0,469
	Türk erkek	50	1,08	0,58		
Antisosyal	Azeri erkek	50	2,15	0,96	0,27	0,791
	Türk erkek	50	2,10	0,90		
Narsistik	Azeri erkek	50	2,24	0,83	1,86	0,065
	Türk erkek	50	1,92	0,88		
Histriyonik	Azeri erkek	50	0,70	0,46	-1,57	0,120
	Türk erkek	50	0,87	0,62		
Şizoid	Azeri erkek	50	1,28	0,87	0,15	0,881
	Türk erkek	50	1,26	0,79		
Paranoid	Azeri erkek	50	1,34	0,78	1,03	0,308
	Türk erkek	50	1,19	0,70		

Azeri ve Türk erkek katılımcıların Kişilik İnanç Ölçeği ve alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 14).

Tablo 15. Azeri ve Türk Kadınların Kişilik İnanç Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Çekingen	Azeri kadın	50	0,78	0,48	-0,18	0,858
	Türk kadın	50	0,79	0,53		
Bağımlı	Azeri kadın	50	0,63	0,40	-1,89	0,062
	Türk kadın	50	0,81	0,51		
Pasif-agresif	Azeri kadın	50	1,15	0,67	0,02	0,982
	Türk kadın	50	1,15	0,89		
Obsesif-kompulsif	Azeri kadın	50	0,96	0,54	1,76	0,082
	Türk kadın	50	0,77	0,59		
Antisosyal	Azeri kadın	50	2,12	1,06	3,49	0,001
	Türk kadın	50	1,38	1,08		
Narsistik	Azeri kadın	50	1,82	0,94	1,71	0,090
	Türk kadın	50	1,49	1,01		
Histriyonik	Azeri kadın	50	0,91	0,67	2,12	0,036
	Türk kadın	50	0,66	0,46		
Şizoid	Azeri kadın	50	1,45	0,87	2,14	0,035
	Türk kadın	50	1,09	0,83		
Paranoid	Azeri kadın	50	1,31	0,78	2,22	0,029
	Türk kadın	50	0,98	0,72		

Azeri ve Türk kadın katılımcıların antisosyal alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=3,49$; $p<0,05$). Azeri kadın katılımcıların antisosyal alt boyut puanları ($2,12\pm 1,06$), Türk kadın katılımcıların puanlarından ($1,38\pm 1,08$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 15).

Azeri ve Türk kadın katılımcıların histrionik alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=2,12$; $p<0,05$). Azeri kadın katılımcıların histrionik alt boyut puanları ($0,91\pm0,67$), Türk kadın katılımcıların puanlarından ($0,66\pm0,46$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 15).

Azeri ve Türk kadın katılımcıların şizoid alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=2,14$; $p<0,05$). Azeri kadın katılımcıların şizoid alt boyut puanları ($1,45\pm0,87$), Türk kadın katılımcıların puanlarından ($1,09\pm0,83$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 15).

Azeri ve Türk kadın katılımcıların paranoid alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=2,22$; $p<0,05$). Azeri kadın katılımcıların paranoid alt boyut puanları ($1,31\pm0,78$), Türk kadın katılımcıların puanlarından ($0,98\pm0,72$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 15).

Azeri ve Türk kadın katılımcıların çekingen, bağımlı, pasif-agresif, obsesif-kompulsif ve narsistik alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 15).

6.6.3. Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Tablo 16. Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Azeri ve Türk Toplumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Problem Çözme	Azeri	100	1,86	0,44	-0,48	0,634
	Türk	100	1,90	0,51		
İletişim	Azeri	100	1,96	0,45	1,57	0,119
	Türk	100	1,86	0,47		
Roller	Azeri	100	1,98	0,44	-1,88	0,061
	Türk	100	2,10	0,47		
Duygusal tepki verebilme	Azeri	100	1,99	0,57	-0,15	0,878
	Türk	100	2,01	0,61		
Gereken ilgiyi gösterme	Azeri	100	2,35	0,41	-0,65	0,514
	Türk	100	2,39	0,46		
Davranış kontrolü	Azeri	100	2,13	0,38	0,10	0,921
	Türk	100	2,13	0,40		
Genel fonksiyonlar	Azeri	100	1,80	0,55	1,32	0,190
	Türk	100	1,70	0,48		

Azeri ve Türk katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 16).

Tablo 17. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Problem Çözme	30 yaş altı	41	1,89	0,46	0,55	0,585
	30 yaş üzeri	59	1,84	0,44		
İletişim	30 yaş altı	41	2,00	0,46	0,78	0,440
	30 yaş üzeri	59	1,93	0,44		
Roller	30 yaş altı	41	2,05	0,41	1,37	0,174
	30 yaş üzeri	59	1,93	0,47		
Duygusal tepki verebilme	30 yaş altı	41	2,00	0,62	0,15	0,881
	30 yaş üzeri	59	1,99	0,54		
Gereken ilgiyi gösterme	30 yaş altı	41	2,30	0,37	-1,07	0,287
	30 yaş üzeri	59	2,39	0,43		
Davranış kontrolü	30 yaş altı	41	2,14	0,33	0,20	0,838
	30 yaş üzeri	59	2,12	0,42		
Genel fonksiyonlar	30 yaş altı	41	1,81	0,53	0,23	0,817
	30 yaş üzeri	59	1,79	0,57		

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 17).

Tablo 18. Türk Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Problem Çözme	30 yaş altı	79	1,88	0,49	-0,59	0,557
	30 yaş üzeri	21	1,96	0,56		
İletişim	30 yaş altı	79	1,89	0,48	1,41	0,162
	30 yaş üzeri	21	1,73	0,42		
Roller	30 yaş altı	79	2,14	0,48	1,71	0,090
	30 yaş üzeri	21	1,95	0,40		
Duygusal tepki verebilme	30 yaş altı	79	2,05	0,62	1,35	0,179
	30 yaş üzeri	21	1,85	0,57		
Gereken ilgiyi gösterme	30 yaş altı	79	2,42	0,49	1,38	0,172
	30 yaş üzeri	21	2,27	0,30		
Davranış kontrolü	30 yaş altı	79	2,14	0,42	0,93	0,354
	30 yaş üzeri	21	2,05	0,31		
Genel fonksiyonlar	30 yaş altı	79	1,72	0,48	0,82	0,417
	30 yaş üzeri	21	1,63	0,47		

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Türk katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 18).

Tablo 19. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Problem Çözme	Erkek	50	1,88	0,44	0,40	0,688
	Kadın	50	1,85	0,45		
İletişim	Erkek	50	2,01	0,44	1,09	0,278
	Kadın	50	1,91	0,45		
Roller	Erkek	50	2,01	0,41	0,57	0,572
	Kadın	50	1,95	0,48		
Duygusal tepki verebilme	Erkek	50	2,12	0,56	2,19	0,031
	Kadın	50	1,87	0,56		
Gereken ilgiyi gösterme	Erkek	50	2,41	0,39	1,40	0,165
	Kadın	50	2,29	0,42		
Davranış kontrolü	Erkek	50	2,13	0,42	-0,06	0,954
	Kadın	50	2,13	0,34		
Genel fonksiyonlar	Erkek	50	1,84	0,59	0,81	0,421
	Kadın	50	1,75	0,51		

Duygusal tepki verebilme alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,19$; $p<0,05$). Azeri erkeklerin duygusal tepki verebilme alt boyut puanları ($2,12\pm0,56$), Azeri kadınların puanlarından ($1,87\pm0,56$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 19).

Problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 19).

Tablo 20. Türk Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Problem Çözme	Erkek	50	1,86	0,45	-0,71	0,478
	Kadın	50	1,93	0,56		
İletişim	Erkek	50	1,96	0,46	2,11	0,037
	Kadın	50	1,76	0,46		
Roller	Erkek	50	2,14	0,48	0,75	0,454
	Kadın	50	2,07	0,45		
Duygusal tepki verebilme	Erkek	50	2,22	0,60	3,70	0,000
	Kadın	50	1,79	0,55		
Gereken ilgiyi gösterme	Erkek	50	2,50	0,49	2,50	0,014
	Kadın	50	2,28	0,39		
Davranış kontrolü	Erkek	50	2,15	0,43	0,69	0,494
	Kadın	50	2,10	0,37		
Genel fonksiyonlar	Erkek	50	1,75	0,50	0,95	0,347
	Kadın	50	1,66	0,45		

İletişim alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,11$; $p<0,05$). Türk erkeklerin iletişim alt boyut puanları ($1,96\pm0,46$), Türk kadınların puanlarından ($1,76\pm0,46$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

Duygusal tepki verebilme alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=3,70$; $p<0,05$). Türk erkeklerin duygusal tepki verebilme alt boyut puanları ($2,22\pm0,60$), Türk kadınların puanlarından ($1,79\pm0,55$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

Gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,50$; $p<0,05$). Türk erkeklerin gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanları ($2,50\pm0,49$), Türk kadınların puanlarından ($2,28\pm0,39$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

Problem çözme, roller, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 20).

Tablo 21. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Medeni		n	$\bar{X}$	SS	t	p
	Durum						
Problem Çözme	Evli	66	1,85	0,45	-0,52	0,602	
	Bekar	34	1,90	0,45			
İletişim	Evli	66	1,92	0,44	-1,37	0,173	
	Bekar	34	2,05	0,46			
Roller	Evli	66	1,92	0,46	-1,84	0,069	
	Bekar	34	2,09	0,40			
Duygusal tepki verebilme	Evli	66	1,93	0,52	-1,63	0,106	
	Bekar	34	2,12	0,65			
Gereken ilgiyi gösterme	Evli	66	2,36	0,43	0,44	0,662	
	Bekar	34	2,32	0,36			
Davranış kontrolü	Evli	66	2,12	0,43	-0,23	0,821	
	Bekar	34	2,14	0,26			
Genel fonksiyonlar	Evli	66	1,80	0,57	0,17	0,863	
	Bekar	34	1,78	0,51			

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 21).

Tablo 22. Türk Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Medeni		n	$\bar{X}$	SS	t	p
	Durum						
Problem Çözme	Evli	15	1,95	0,60	0,43	0,671	
	Bekar	85	1,89	0,49			
İletişim	Evli	15	1,70	0,37	-1,44	0,153	
	Bekar	85	1,89	0,48			
Roller	Evli	15	1,95	0,41	-1,36	0,176	
	Bekar	85	2,13	0,47			
Duygusal tepki verebilme	Evli	15	1,78	0,62	-1,53	0,128	
	Bekar	85	2,05	0,61			
Gereken ilgiyi gösterme	Evli	15	2,22	0,29	-1,55	0,125	
	Bekar	85	2,42	0,47			
Davranış kontrolü	Evli	15	2,09	0,30	-0,37	0,711	
	Bekar	85	2,13	0,42			
Genel fonksiyonlar	Evli	15	1,63	0,43	-0,61	0,544	
	Bekar	85	1,71	0,49			

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Türk katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 22).

Tablo 23. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim		n	$\bar{X}$	SS	t	p
	Düzei						
Problem Çözme	Lise	33	1,86	0,42	-0,03	0,978	
	Üniversite	67	1,87	0,46			
İletişim	Lise	33	2,01	0,38	0,81	0,418	
	Üniversite	67	1,94	0,47			
Roller	Lise	33	1,99	0,46	0,12	0,906	
	Üniversite	67	1,98	0,44			
Duygusal tepki verebilme	Lise	33	1,99	0,51	-0,10	0,924	
	Üniversite	67	2,00	0,61			
Gereken ilgiyi gösterme	Lise	33	2,43	0,43	1,33	0,188	
	Üniversite	67	2,31	0,39			
Davranış kontrolü	Lise	33	2,19	0,46	1,17	0,244	
	Üniversite	67	2,10	0,34			
Genel fonksiyonlar	Lise	33	1,87	0,56	0,87	0,385	
	Üniversite	67	1,76	0,55			

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 23).

Tablo 24. Türk Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim		n	$\bar{X}$	SS	t	p
	Düzei						
Problem Çözme	Lise	46	1,88	0,50	-0,27	0,786	
	Üniversite	54	1,91	0,52			
İletişim	Lise	46	1,87	0,47	0,28	0,782	
	Üniversite	54	1,85	0,47			
Roller	Lise	46	1,96	0,43	-2,86	0,005	
	Üniversite	54	2,22	0,46			
Duygusal tepki verebilme	Lise	46	1,99	0,62	-0,31	0,759	
	Üniversite	54	2,02	0,62			
Gereken ilgiyi gösterme	Lise	46	2,38	0,37	-0,28	0,782	
	Üniversite	54	2,40	0,52			
Davranış kontrolü	Lise	46	2,09	0,42	-0,72	0,474	
	Üniversite	54	2,15	0,39			
Genel fonksiyonlar	Lise	46	1,64	0,51	-1,18	0,241	
	Üniversite	54	1,75	0,44			

Roller alt boyut puanlarının Türk katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,86$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim gören Türk katılımcıların roller alt boyut puanları ($2,22\pm 0,46$), lise düzeyinde öğrenim gören Türk katılımcıların puanlarından ($1,96\pm 0,43$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 24).

Problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 24).

Tablo 25. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Türü	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Problem Çözme	Çekirdek aile	78	1,88	0,47	0,48	0,629
	Geniş aile	22	1,82	0,36		
İletişim	Çekirdek aile	78	1,91	0,45	-2,05	0,043
	Geniş aile	22	2,13	0,39		
Roller	Çekirdek aile	78	1,98	0,46	-0,17	0,869
	Geniş aile	22	1,99	0,41		
Duygusal tepki verebilme	Çekirdek aile	78	1,99	0,60	-0,13	0,894
	Geniş aile	22	2,01	0,48		
Gereken ilgiyi gösterme	Çekirdek aile	78	2,37	0,42	0,80	0,423
	Geniş aile	22	2,29	0,37		
Davranış kontrolü	Çekirdek aile	78	2,12	0,39	-0,42	0,672
	Geniş aile	22	2,16	0,38		
Genel fonksiyonlar	Çekirdek aile	78	1,79	0,58	-0,35	0,726
	Geniş aile	22	1,83	0,45		

İletişim alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,05$; $p<0,05$). Geniş aileye sahip Azeri katılımcıların iletişim alt boyut puanları ($2,13\pm 0,39$), çekirdek aileye sahip Azeri katılımcıların puanlarından ($1,91\pm 0,45$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 25).

Problem çözme, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 25).

Tablo 26. Türk Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Türü	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Problem Çözme	Çekirdek aile	87	1,89	0,51	-0,18	0,857
	Geniş aile	13	1,92	0,50		
İletişim	Çekirdek aile	87	1,83	0,47	-1,79	0,076
	Geniş aile	13	2,08	0,43		
Roller	Çekirdek aile	87	2,07	0,45	-1,86	0,065
	Geniş aile	13	2,32	0,53		
Duygusal tepki verebilme	Çekirdek aile	87	2,01	0,63	-0,05	0,962
	Geniş aile	13	2,01	0,49		
Gereken ilgiyi gösterme	Çekirdek aile	87	2,38	0,47	-0,42	0,677
	Geniş aile	13	2,44	0,39		
Davranış kontrolü	Çekirdek aile	87	2,10	0,40	-1,49	0,140
	Geniş aile	13	2,28	0,38		
Genel fonksiyonlar	Çekirdek aile	87	1,68	0,48	-1,36	0,177
	Geniş aile	13	1,87	0,43		

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Türk katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 26).

Tablo 27. Azeri ve Türk Erkeklerin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Problem Çözme	Azeri erkek	50	1,88	0,44	0,25	0,806
	Türk erkek	50	1,86	0,45		
İletişim	Azeri erkek	50	2,01	0,44	0,58	0,561
	Türk erkek	50	1,96	0,46		
Roller	Azeri erkek	50	2,01	0,41	-1,47	0,146
	Türk erkek	50	2,14	0,48		
Duygusal tepki verebilme	Azeri erkek	50	2,12	0,56	-0,89	0,376
	Türk erkek	50	2,22	0,60		
Gereken ilgiyi gösterme	Azeri erkek	50	2,41	0,39	-1,07	0,289
	Türk erkek	50	2,50	0,49		
Davranış kontrolü	Azeri erkek	50	2,13	0,42	-0,28	0,777
	Türk erkek	50	2,15	0,43		
Genel fonksiyonlar	Azeri erkek	50	1,84	0,59	0,87	0,386
	Türk erkek	50	1,75	0,50		

Azeri ve Türk erkek katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği ve alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 27).

Tablo 28. Azeri ve Türk Kadınların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	n	$\bar{X}$	SS	t	P
Problem Çözme	Azeri kadın	50	1,85	0,45	-0,85	0,398
	Türk kadın	50	1,93	0,56		
İletişim	Azeri kadın	50	1,91	0,45	1,65	0,103
	Türk kadın	50	1,76	0,46		
Roller	Azeri kadın	50	1,95	0,48	-1,20	0,235
	Türk kadın	50	2,07	0,45		
Duygusal tepki verebilme	Azeri kadın	50	1,87	0,56	0,70	0,488
	Türk kadın	50	1,79	0,55		
Gereken ilgiyi gösterme	Azeri kadın	50	2,29	0,42	0,18	0,860
	Türk kadın	50	2,28	0,39		
Davranış kontrolü	Azeri kadın	50	2,13	0,34	0,49	0,623
	Türk kadın	50	2,10	0,37		
Genel fonksiyonlar	Azeri kadın	50	1,75	0,51	1,00	0,319
	Türk kadın	50	1,66	0,45		

Azeri ve Türk kadın katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği ve alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 28).

6.6.4. Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçlar

Tablo 29. Azeri Katılımcıların Kişilik İnanç ile Aile Değerlendirme Alt Boyut Puanlarının Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	1	2	3	4	5	6	7
1-Çekingen	-0,01	0,25*	0,19*	0,18	0,16	0,05	0,28**
2-Bağımlı	-0,04	0,13**	0,21*	0,25*	0,05	0,24*	0,29**
3-Pasif-agresif	-0,05	0,17	0,11	0,21*	0,07	-0,02	0,16
4-Obsesif-kompulsif	-0,25*	-0,11	-0,16	0,00	0,03	-0,13	-0,18
5-Antisosyal	-0,09	0,06	0,19	0,26**	0,05	0,13	0,21*
6-Narsistik	0	0,12	0,01	0,19	0,21*	-0,01	0,30**
7-Histrionik	-0,20*	0,10	-0,02	0,18	0,06	0,18	0,11
8-Şizoid	-0,27**	0	-0,03	0,07	-0,13	-0,10	-0,09
9-Paranoid	-0,30**	-0,01	-0,12	-0,09	0,04	0,05	-0,02

1-Problem Çözme 2-İletişim 3-Roller 4-Duygusal tepki verebilme 5-Gereken ilgiyi gösterme 6-Davranış kontrolü 7-Genel fonksiyonlar

*: $p < 0,05$

** : $p < 0,01$

Azeri katılımcıların kişilik inanç ve aile değerlendirme alt boyut puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre (Tablo 29):

- Çekingen alt boyut puanları ile iletişim ($r=0,25$; $p < 0,05$), roller ($r=0,19$; $p < 0,05$) ve genel fonksiyonlar ($r=0,28$; $p < 0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Bağımlı alt boyut puanları ile iletişim ($r=0,13$; $p < 0,05$), roller ($r=0,21$; $p < 0,05$), duygusal tepki verebilme ($r=0,25$; $p < 0,05$), davranış kontrolü ($r=0,24$; $p < 0,05$) ve genel fonksiyonlar ($r=0,29$; $p < 0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Pasif-agresif alt boyut puanları ile duygusal tepki verebilme ($r=0,21$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Obsesif-kompulsif alt boyut puanları ile problem çözme ($r=-0,25$; $p<0,05$) puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Antisosyal alt boyut puanları ile duygusal tepki verebilme ($r=0,26$; $p<0,05$) ve genel fonksiyonlar ($r=0,21$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Narsistik alt boyut puanları ile gereken ilgiyi gösterme ($r=0,21$; $p<0,05$) ve genel fonksiyonlar ($r=0,30$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Histrionik alt boyut puanları ile problem çözme ($r=-0,20$; $p<0,05$) puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Şizoid alt boyut puanları ile problem çözme ($r=-0,27$; $p<0,05$) puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Paranoid alt boyut puanları ile problem çözme ($r=-0,30$; $p<0,05$) puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 30. Türk Katılımcıların Kişilik İnanç ile Aile Değerlendirme Alt Boyut Puanlarının Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	1	2	3	4	5	6	7
1-Çekingen	0,05	0,16	0,22*	0,27**	0,14	0,17	0,13
2-Bağımlı	0	0,07	0,16	-0,02	0,09	0,16	0,11
3-Pasif-agresif	0,02	0,21*	0,14	0,24*	0,25*	0,21*	0,18
4-Obsesif-kompulsif	0	0,18	0,05	0,19	0,12	0,28**	0,01
5-Antisosyal	0,11	0,34**	0,29**	0,45**	0,37**	0,14	0,31**
6-Narsistik	0,03	0,12	0	0,29**	0,25*	0,12	0,21*
7-Histrionik	0,24*	0,32**	0,42**	0,36**	0,32**	0,25*	0,36**
8-Şizoid	-0,04	0,12	0,17	0,23*	0,26**	0,09	0,18
9-Paranoid	0,19	0,18	0,14	0,33**	0,13	0,13	0,09

1-Problem Çözme 2-İletişim 3-Roller 4-Duygusal tepki verebilme 5-Gereken ilgiyi gösterme 6-Davranış kontrolü 7-Genel fonksiyonlar

*: $p < 0,05$

** : $p < 0,01$

Türk katılımcıların kişilik inanç ve aile değerlendirme alt boyut puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre (Tablo 30):

- Çekingen alt boyut puanları ile roller ($r=0,22$; $p < 0,05$) ve duygusal tepki verebilme ($r=0,27$; $p < 0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Bağımlı alt boyut puanları ile aile değerlendirme ölçeği alt boyutları arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

- Pasif-agresif alt boyut puanları ile iletişim ($r=0,21$; $p < 0,05$), duygusal tepki verebilme ($r=0,24$; $p < 0,05$), gereken ilgiyi gösterme ($r=0,25$; $p < 0,05$) ve davranış kontrolü ($r=0,21$; $p < 0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Obsesif-kompulsif alt boyut puanları ile davranış kontrolü ($r=0,28$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Antisosyal alt boyut puanları ile iletişim ($r=0,32$; $p<0,05$), roller ($r=0,29$; $p<0,05$), duygusal tepki verebilme ($r=0,45$; $p<0,05$), gereken ilgiyi gösterme ($r=0,37$; $p<0,05$) ve genel fonksiyonlar ($r=0,31$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Narsistik alt boyut puanları ile duygusal tepki verebilme ($r=0,29$; $p<0,05$), gereken ilgiyi gösterme ($r=0,25$; $p<0,05$) ve genel fonksiyonlar ($r=0,21$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Histrionik alt boyut puanları ile problem çözme ($r=0,24$; $p<0,05$), iletişim ($r=0,32$; $p<0,05$), roller ($r=0,42$; $p<0,05$), duygusal tepki verebilme ($r=0,36$; $p<0,05$), gereken ilgiyi gösterme ($r=0,32$; $p<0,05$), davranış kontrolü ($r=0,25$; $p<0,05$) ve genel fonksiyonlar ($r=0,36$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Şizoid alt boyut puanları ile duygusal tepki verebilme ($r=0,23$; $p<0,05$) ve gereken ilgiyi gösterme ($r=0,26$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

- Paranoid alt boyut puanları ile duygusal tepki verebilme ($r=0,33$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

YEDİNCİ BÖLÜM – TARTIŞMA

7.1 TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular, konuyla ilgili literatür taraması sırasında bulunan bilgiler dikkate alınarak yorumlanmış ve değerlendirilmiştir. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde bu çalışmanın Türkiyede hiç yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle yabancı literatürde varolan buna benzer çalışmalardan yararlanılmağa çalışılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı Türk ve Azerbaycan toplumlarında aile işlevlerinin, aile tutumlarının bireyin ara inançlarını nasıl etkilediğini incelemekle elde edilen bulgulara dayanarak bu toplumdaki kişilerin aile yapılarının bu kişilerin kendi kişilikleri ile ilgili kişilik (ara inançları) inançları üzerinde ne gibi bir etkisi olduğunu, kültürler arası var olan farklı ve benzer tarafları açığa çıkarmaktadır.

Hiç yapılmamış olan bu çalışmanın yapılmasının önemi bu ülkelerdeki aile yapıları arasında varolan farklılıklar ve benzerlikleri yüzeye çıkarmaktır. İki ülke arasındaki en büyük benzerlikler iki ülkenin de çoğunlukla Müslüman ve Türklerden oluşmuş olmasıdır. Bu iki ülke arasındaki farklılıkların nedeni Türkiye'nin batı kültüründen daha çok etkilenmesi, Azerbaycan'ının ise kültürel anlamda daha çok Sovyet Rusya'dan etkilenmiş olmasıdır. Günümüzde Türkiye'nin özellikle büyük şehirlerde yaşayan bireyleri göze alındığında daha çok bireyci (*individualist*) bir toplumken, Azerbaycan'ın toplumcu (*collectivist*) bir toplum olduğu söylenebilir.

Bireycilik, bireyin özgürlüğüne büyük ağırlık veren ve genellikle kendine yeterli, kendi kendini yönlendiren, görece özgür bireyi ya da benliği vurgulayan siyaset ve toplum felsefesidir. Bireycilik, her şeyden önce insanlığın toplumsal birliklerden değil, bireylerden oluştuğu düşüncesine dayanır. Bu varlıklar, biri diğerinden ayrılamaz ve indirgenemez varlık özelliği taşırlar. Duygulanımları, hareketleri ve düşünceleri kendilerine aittir. Türk gençliği daha serbest yaşamaya, “benim hayatım, ben şekillendiririm” düşünceleri ile hayatlarını kurmaya başlamıştır.

Toplumculuk, insanların doğası gereği birbirine bağımlı olduğuna vurgu yapan herhangi felsefi, politik, dini, ekonomik ya da sosyal görüştür. *Bireyciliğin* tam tersini

temsil eder. Grup amaçlarının, bireysel amaçların üzerinde olduğuna; sosyal gruplar içindeki kaynaşma, dayanışma ruhu, aidiyet gibi kavramlara vurgu yapar. Azerbaycan'da kişiler iç-içe yaşamakta, iç-içe bir akrabalık ilişkileri var olmaktadır.

İki ülke arasında bu tarz bir farktan dolayı bu ülkelerde var olan aynı tür yapıya sahip iki ailenin çocukları kendi ülkelerindeki yaşam tarzı nedeni ile psikolojik açıdan aynı tutum karşısında bile farklı etkilenebilirler ve farklı davranışlar sergileyebilirler.

Araştırmada veri toplamak amacıyla katılımcılara Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ), Kişilik İnanç Ölçeği (KIÖ) ve araştırmacı tarafından oluşturulmuş Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır.

Bu çalışmada 100 Türk (50 kadın, 50 erkek) ve 100 Azeri (50 kadın, 50 erkek) olarak 200 sağlıklı birey yer almaktadır. Bu kişilerin yaşları 20 ila 55 arasında değişmekte ve aile fertleri minimum 3 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılar araştırmaya gönüllü olarak katılmak istediklerine dair gönüllü olur formu imzalamıştır. Bu kişilerin uygulanmış olan ölçeklerin yönergelerini anlamalarını ve iletişim kurmayı engelleyecek hiçbir zihinsel engelleri yoktur. Katılımcıların ara inançlarının ve aile ilişkilerinin incelenmesi amacıyla Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutları ile Kişilik İnanç Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki analizinde Person Korelasyon analizinden yararlanılmıştır.

Katılımcılar: Türk katılımcıların %79'u 30 yaş altı, %21'i 30 yaş üzerindedir. Azeri ve Türk katılımcıların %50'si kadın, %50'si erkektir. Azeri katılımcıların %66'sı evli, %34'ü bekadır. Türk katılımcıların %15'i evli, %85'i bekadır. Azeri katılımcıların %33'ü lise, %67'si üniversite düzeyinde öğrenim görmüştür. Türk katılımcıların %46'sı lise, %54'ü üniversite düzeyinde öğrenim görmüştür. Azeri katılımcıların %78'i çekirdek aile, %22'si geniş aileye sahiptir. Türk katılımcıların %87'si çekirdek aile, %13'ü geniş aileye sahiptir. Azeri katılımcıların %25'i, Türk katılımcıların %38'i alkol-sigara kullanmaktadır (Tablo 1).

Bu çalışmada Azeri ve Türk katılımcıların Kişilik İnanç Ölçeği incelendiğinde Azeri katılımcılarda en yüksek puanı antisosyal ve narsistik kişilik özellikleri gösterirken, Türk katılımcılarda da aynı kişilik özellikleri en yüksek puan göstermiştir. Azeri toplumunda en düşük puanı bağımlı, histrionik ve çekingen kişilik özellikleri gösterirken, Türk toplumunda da aynı kişilik özellikleri en düşük puanı göstermektedir.

Çıkan bu sonuçlara dayanarak diyebiliriz ki, iki kardeş toplum bireyleri benzer kişilik özelliklerine sahiptir (Tablo 2).

Azeri ve Türk katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği incelendiğinde Azeri katılımcılarda gereken ilgiyi gösterme ve danranış kontrolü alt boyutları en yüksek puan göstererek sağlıklı aileyi, diğer alt boyut puanları sağlıklı aileyi işaret etmektedir. Türk katılımcılar ise gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, roller ve duygusal tepki verebilme alt boyutları en yüksek puan göstererek sağlıklı aileyi, diğer alt boyut puanları sağlıklı aileyi işaret etmektedir. Bu sonuçlara baktığımızda iki toplumun sağlıklı ailede 2 alt boyutta benzerlik gösterdiği, ama Türk toplumunda iki alt boyutun daha sorunlu alan olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Hipotez 1: Azeri toplumunda Türk toplumuna göre A grubu kişilik özellikleri daha baskındır.

Hipotez 2: Türk toplumunda Azeri toplumuna göre B grubu kişilik özellikleri daha baskındır.

Hipotez 3: Azeri toplumundan ve Türk toplumunda C grubu kişilik özelliklerinin baskınlık oranı birbirine yakındır.

Yapılan araştırmada her iki toplumun Kişilik İnanç Ölçeği sonuçları demografik değoşkenlere göre karşılaştırıldığında antisosyal, narsistik ve paranoid kişiliği özelliklerinin anlamlı farklılıklar gösterdiği her iki toplumda da çekingen, bağımlı, pasif-agresif, obsesif-kompulsif, histrionik ve şizoid kişilik özelliklerinden hiçbir anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Tablo 3).

Araştırmada elde edilen bulgulara göre Azeri katılımcılarda antisosyal, paranoid ve narsistik kişilik özelliklerinin puanları Türk katılımcıların puanlarından yüksek sonuçlar göstermiştir. Paranoid kişilik özelliği A kümesi kişilik özelliklerinin, antisosyal ve narsistik kişilik özelliği ise B kümesi kişilik özelliklerinin alt boyutudur. Elde edilen bulgulara dayanarak diyebiliriz ki, hem A kümesi kişilik özellikleri, hemde B kümesi kişilik özellikleri Azeri toplumunda Türk toplumuna göre daha baskın, C kümesi her iki toplumda aynı sonuca ulaşarak hiç bir anlamlılık göstermemiş ve baskınlık oranı her iki toplumda birbirine benzerdir. Bu bilgiler 1. ve 3. hipotezi doğrularken, 2. hipotezi yalanlamıştır. Yani A ve B kümesi kişilik özellikleri Azeri toplumunda daha baskın, C kümesi kişilik özellikleri ise beraberlik göstermektedir (Tablo 3).

Literatür taramasına bakıldığında bu çalışmaya yakın pek fazla çalışma bulunmamış, Psikiyatri hastalarında Mizaç ve Karakter Envanteri (MKE) ve SCİD-II Kişilik Testi kullanılarak yapılmış bir çalışma incelenmiştir.

Gunderson ve Philips'e (1995) göre genel toplumda kişilik bozuklukları %11 ile %23 arasında yaygınlık göstermektedir. Psikiyatrik hastaların ise yarısında ek tanı olarak kişilik bozuklukları vardır.

Bu çalışmada 544 hastanın 245'inde (%45) en az 1 DSM-IV kişilik bozukluğu tanısı saptanmıştır. Hastaların 228'i (%42) duygudurum bozukluğu tanılı hastalardır. Anksiyete bozukluğu olan 131 hastanın %42.7'sinde kişilik bozukluğu, 51 şizofren hastanın ise 32'sinde kişilik bozukluğu vardır.

En sık konan kişilik bozukluğu tanısı, tek tanı olarak veya çoklu tanıyı oluşturan tanılardan biri olarak, kaçınan kişilik bozukluğu tanısıdır. Toplam 501 tanıdan 146'sı (%29'u) kaçınan kişilik bozukluğudur. Kaçınan kişilik bozukluğunu paranoid kişilik bozukluğu (501 tanıdan 95'i, %19'u) takip etmektedir. Diğer kişilik bozuklukları sıklık sırasıyla, obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu, %16, sınırda kişilik bozukluğu, %14.2, bağımlı kişilik bozukluğu, %7.6, şizotipal kişilik bozukluğu, %5, histriyonik kişilik bozukluğu, %3.4, şizoid kişilik bozukluğu, %2.4, narsistik kişilik bozukluğu, %2 ve antisosyal kişilik bozukluğu, %1.2'dir (Haluk Arkar, 2008).

Duygudurum bozukluklarında en sık görülen kişilik bozuklukları, sırasıyla, kaçınan (%30.3), obsesif-kompulsif (%16.7), sınır (%16.7) ve paranoid (%15.3) kişilik bozukluklarıdır. En az görülenler ise narsistik (%3), şizoid (%1.7) ve antisosyal (%0.9) kişilik bozukluklarıdır. Anksiyete bozukluklarında en sık görülen kişilik bozuklukları kaçınan (%28.2), paranoid (%19) ve obsesif-kompulsif (%17.5) kişilik bozukluklarıdır. En az görülen ise histriyonik (%1.5), narsistik (%0.8), bağımlı (%0.08), şizoid, şizotipal ve antisosyal kişilik bozukluklarıdır. Psikotik bozukluklarda en sık görülen kişilik bozuklukları sırasıyla kaçınan (%32.2), paranoid (%30.5), sınır (%25.4) ve şizotipal (%18.6) kişilik bozukluklarıdır. En az görülenler ise histriyonik, narsistik ve antisosyal kişilik bozukluklarıdır (Haluk Arkar, 2008).

Bu iki çalışmaya bakıldığında görülen o ki, sağlıklı bireylerde narsistik ve antisosyal kişilik özellikleri daha baskınken, psikiyatrik hastalarda narsistik ve antisosyal kişilik bozukluklarının görülme oranı daha düşüktür. Yaptığımız çalışmada paranoid

kişilik özellikleri sağlıklı bireylerde görülme oranı yüksek olduğu halde, literatür araştırmasında incelenen çalışmada psikiyatrik hastalarda paranoid kişilik bozukluğu görülme oranı yüksek çıkmıştır. Bunu incelenen çalışmanın örnekleminde 51 kişinin şizofren olması, onların da %30.5'in de paranoid kişilik bozukluğu göstermesi ile bir ilişkisi olduğunu düşünüyoruz (Tablo 3).

Hipotez 4: Azeri ve Türk toplumunda kişilik inanç ölçeği yaş gruplarına göre farklılık göstermiyor.

Azeri ve Türk örneklemin kişilik inanç ölçeği sonuçları yaş (30 yaş altı ve 30 yaş üstü) gruplarına göre karşılaştırdığımızda her iki toplumun t-Testi sonuçlarında hiçbir anlamlı farklılık görülmemiştir. Elde edilen bu sonuç 4. hipotezi doğrular niteliktedir (Tablo 4, Tablo 5).

Bu konu ile ilgili literatür araştırması yapılmış, ancak ilgili bir araştırma bulunamamıştır. Elde edilen bu bilgi literatürde ilk olup, literatüre katkı sağlamaktadır.

Elde edilen bilgilerden çıkan sonuçlardan yola çıkarak söylenebilir ki, erken yaşlarda başlayan kişilik bozukluğu tanısı, ileri yaşlarda değişim sağlamamakta, ve kişi aynı kişilik örüntüsü ile hayatına devam etmektedir. Her iki toplumda varolan kişilik bozukluklarının yüzdeleri birbirine yakın olup, hiçbir yaşta değişiklik göstermemektedir.

Literatürde varolan makalelere bakıldığında, kişilik bozukluğu tanısı koyma yaşı 18'den başlıyor.

Psikiyatri danışmanı Uzm. Biy. Eray Ünüvar makalesinde kişilik bozukluğuna etki eden faktörle ilgili bilgi vermiş, ve kişilik bozukluğuna 4 faktörün etkisi olduğunu yazmıştır. Bunlar: 1-Kalıtım, 2-Nörobiyolojik, 3-Gelişimsel etkenler ve 4-Çevresel etkenlerdir. Yaş grubu bu etkenler içinde yoktur. Etkili faktörlerden biri olan kalıtım, yani genetik etkenlerin belirlenmesiyle ilgili birçok tıbbi araştırmalar yapılmaktadır. İkizlerde normal yada kişilik bozukluğu olarak adlandırılan kişilik özelliklerinin ikisinde de aynı görülme oranı %45 olarak belirlenmiştir.

A kümesi kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerin birinci derece yakınlarında şizofreni grubundan ruhsal bozukluklar, C kümesi kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerin birinci derece yakınlarında bunaltı bozuklukları daha yüksek oranda varlığı

ıspatlanmıştır. B kümesi kişilik bozukluğunda ise atakla giden ruhsal bozukluklar ve duygudurum bozukluklarının varlığı görülmektedir.

Nörobiyolojik etken dedikte ise kişilik bozuklukları dopamin, homovanilik asit (HVA) ve beyin omurilik sıvısı (BOS) düzeyinde etkilemektedir.

Gelişimsel etkenler doğumdan önce, doğum sırasında ve doğumdan sonra merkezi sinir sistemini etkileyen durumlarda kişilik bozuklukları oluşturmaktadır. Örneğin: dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunda (DEHB) ileri yaşlarda antisosyal kişilik bozukluğu gelişme oranı yüksektir.

Çevresel etkenlerden en önemlisi aile ve toplumsal etkidir. Gelişen beyin üzerinde aile tutumlarının ve travmaların etkisi kişilik örüntüsünü belirler.

Kişilik bozukluğunu etkileyen faktör araştırmalarında yaş gruplarının olmaması çıkan sonucun literatür açısından da doğrulandığını göstermektedir (Tablo 4, Tablo 5)

Hipotez 5: Azeri ve Türk toplumunda kişilik inanç ölçeği cinsiyete göre farklılık gösteriyor.

Azeri ve Türk örneklemin kişilik inanç ölçeği puanları cinsiyete göre karşılaştırıldığında her iki toplumda da anlamlı farklılık görülmektedir (Tablo 6, Tablo 7).

Azeri toplumunda narsistik kişilik özellikleri bu toplumda erkeklerin puanları kadınların puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Çekingen, bağımlı, pasif-agresif, obsesif-kompulsif, antisosyal, histrionik, şizoid ve paranoid kişilik özellikleri cinsiyete göre farklılık göstermemiştir (Tablo 6, Tablo 7).

Türk toplumunda bağımlı kişilik özellikleri bu toplumda kadınların puanları erkeklerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Aynı toplumda pasif-agresif kişilik özellikleri, obsesif-kompulsif kişilik özellikleri, antisosyal kişilik özellikleri ve narsistik kişilik özellikleri puanları bu toplumun erkeklerinde kadınların puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Türk toplumunda çekingen, histriyonik, çizoid ve paranoid kişilik özellikleri cinsiyetler arasında hiçbir farklılık göstermemiştir (Tablo 6, Tablo 7).

Her iki tablodan çıkan sonuca göre görülen bu farklılıklar 5. hipotezi doğrular niteliktedir.

Hakan Öztunç ve arkadaşlarının (2015) söylediği gibi “cinsiyet faktörü bir kişinin belli bir kişilik bozukluğuna daha fazla yatkın olması için, kolaylaştırıcı bir unsur olabilmektedir”.

Kişilik bozukluğuna sahip kişilerin çoğunluğu sapkın yada uç davranışlarını uygun ve kabul edilebilir olarak algılar, yani egosintoniktirler ve kendilerini değil başkalarını değiştirmeye çalışırlar, yani alloplastik bir tutum içindedirler (Svrakic, Cloninger`den aktaran Hakan Ö., ve arkadaşları, 2015).

Literatürde kişilik bozukluklarının erkeklerde kadınlara oranla en az 4-5 kat daha fazla olduğu düşünülmektedir (Gökalp, 2002`den aktaran Hakan Ö., ve ark., 2015).

Gökalp (2002), Küey ve arkadaşları (1987) Türkiyede ruhsal hastalıkların toplum içinde dağılımını inceleyen çalışmaların son derece az olduğu düşüncesini ileri sürmüşler.

Baltimorda yapılan bir çalışmada obsesif-kompulsif kişilik bozukluğunun genel popülasyondaki oranının %1.7 olduğu ve beyaz, erkek, evli ve çalışan bireylerde daha yaygın olduğu görülmüştür (Nestadt G., ve arkadaşlarından aktaran Hakan Ö., ve arkadaşları, 2015).

İsveçli 557 kişilik bir uygulamadan elde edilen sonuçlara göre, kişilik bozuklukları gençlerde, öğrencilerde ve işsizlerde yada ev hanımlarında daha çok görülmüştür. Ve bu kişilerin büyük bir çoğunluğunun psikiyatrik tedavi almamakla birlikte, sık-sık sosyal problemler yaşadıkları ifade edilmektedir (Ekselius, L., ve ark.`dan akt. Hakan Ö., ve ark., 2015).

Grant, B.F., ve arkadaşlarının (2004) Yetişkin Amerikalılarda yaptığı bir çalışmaya göre çekingen, bağımlı ve paranoid kişilik bozukluğu riski ($p<.05$) erkeklere göre kadınlarda belirgin derecede fazladır; antisosyal kişilik bozukluğu riski kadınlarla ($p<.05$) karşılaştırıldığında erkeklerde daha fazladır.

İngiltere, İskoçya ve Galler`de yaşayan, toplum örneğinde 16-74 yaş arası 626 kişiyle yapılan bir başka çalışmada ise, kişilik bozukluğu yaygınlığının %4.4 olduğu ve yaygınlık oranlarının kentsel yerlerde, erkeklerde ve işsizlerde daha fazla olduğu görülmüştür (Coid, J., ve ark.`dan akt. Hakan Ö., ve ark., 2015).

İlk gebeliğini yaşıyan 625 kadında hamileliğin son üç ayı ve doğum sonrası on sekiz ay boyunca sürdürülen bir çalışmada ise, kişilik bozukluklarının yaygınlığının %6.4 olduğu ve uzun süreli ruhsal sorunlara sahip olmanın, genç olmanın ve sosyoekonomik statünün risk faktörleri olduğu tespit edilmiştir (Börjesson, K., ve ark.'dan akt., Hakan Ö., ve ark., 2015).

Sprock (2000) makalesinde histriyonik bozuklukta cinsiyetin ayırt edici bir özellik olduğunu ve kadınlarda histriyonik bozukluğun görülme olasılığının daha fazla olduğunu ifade etmektedir (Hakan Ö., ve ark., 2015).

Hakan Ö., ve arkadaşlarının (2015) sürdürmüş olduğu çalışmanın sonucunda cinsiyet değişkenine göre histriyonik kişilik bozukluğu, çekingen kişilik bozukluğu, bağımlı kişilik bozukluğu ve obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu kadınlarda erkeklere oranla yüksek anlamlı farklılık göstermiştir. Bu çalışmaya göre paranoid, şizoid, antisosyal, narsistik ve pasif-agresif kişilik bozukluğu cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

Yapılan çalışmalara bakıldığında cinsiyet faktörünün kişilik özelliklerinin üzerinde etkisi vardır. Hakan Ö.'ye (2015) göre bu etki kadınlarda erkeklerden daha baskındır.

Literatür araştırmalarında erkeklerde baskın olan kişilik özellikleri obsesif – kompulsif kişilik bozukluğu ve antisosyal kişilik bozukluklarıdır. Bizim yaptığımız çalışmada çıkan sonuca göre erkeklerde baskın olan kişilik özellikleri Azeri toplumunda narsistik kişilik özellikleri, Türk toplumunda ise pasif-agresif kişilik özellikleri, obsesif-kompulsif kişilik özellikleri, antisosyal kişilik özellikleri ve narsistik kişilik özellikleridir (Tablo 6, Tablo 7).

Literatür araştırmalarında kadınlarda baskın olan kişilik özellikleri çekingen kişilik özellikleri, bağımlı kişilik özellikleri, paranoid kişilik özellikleri, histriyonik kişilik özellikleri ve obsesif-kompulsif kişilik özellikleridir. Bizim yaptığımız çalışmada çıkan sonuca göre kadınlarda Azeri toplumunda hiçbir kişilik özelliği baskın değilken, Türk toplumunda kadınlarda bağımlı kişilik özellikleri daha baskındır (Tablo 6, Tablo 7).

Literatürde varolan çalışmalar biraz farklı olsalar bile yaptığımız araştırmayı doğrular niteliktedir.

Hipotez 6: Azeri ve Türk toplumunda kişilik inanç ölçeği medeni duruma göre farklılık göstermiyor.

Yapılan araştırmada çıkan kişilik inanç ölçeği sonuçları kişilik inanç ölçeği sonuçları medeni duruma göre her iki toplumda karşılaştırıldığında, hem Azeri toplumunda, hemde Türk toplumunda medeni durumla kişilik özelliği arasında hiçbir ilişki bulunmamış, ve anlamlı farklılık göstermemiştir (Tablo 8, Tablo 9).

Çıkan bu sonuçta 6. hipotezimizi doğrular niteliktedir. Yani insanların evli veya bekar oluşu onların kişilik özelliklerini etkilememektedir (Tablo 8, Tablo 9).

Baltimorda Nestadt G., ve arkadaşlarının (1991) yapmış olduğu bir çalışmaya göre obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu evli kişilerde daha yaygındır.

Grant B.F., ve arkadaşlarının (2004) yaptığı bir çalışmaya göre genel olarak, kişilik bozuklukları için var olan risk faktörlerine boşanmış, ayrı, dul ve hiç evlenmemiş olmak dahildir.

Literatür araştırmasına bakıldığında elde edilmiş olan veriler bizim araştırmamızı desteklememektedir.

Hipotez 7: Azeri ve Türk toplumunda kişilik inanç ölçeği öğrenim düzeyine göre farklılık gösteriyor.

Yapılan araştırmanın kişilik inanç ölçeği sonuçları öğrenim düzeyine göre karşılaştırıldığında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Azeri toplumunda çekingen, histriyonik ve paranoid kişilik özellikleri lise düzeyinde öğrenim gören kişilere göre puanları anlamlı düzeyde yüksektir. Yani lise terk olan kişilerde çekingen, histriyonik ve paranoid özelliklerin görülme oranı üniversite eğitimi almış kişilere göre daha fazladır (Tablo 10, Tablo 11).

Türk toplumunda ise üniversite düzeyinde eğitim alan bireylerde bağımlı kişilik özellikleri baskınken, lise düzeyinde eğitim alanlarda obsesif-kompulsif kişilik özellikleri ve paranoid kişilik özellikleri daha baskındır (Tablo 10, Tablo 11).

Azeri toplumunda bağımlı, pasif-agresif, obsesif-kompulsif, antisosyal, narsistik ve şizoid kişilik özellikleri anlamlı farklılık göstermezken, Türk toplumunda çekingen, pasif-agresif, antisosyal, narsist, histriyonik ve şizoid kişilik özellikleri anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 10, Tablo 11).

Elde edilen sonuçlar 7. hipotezi desteklemektedir.

Ekselius, L., ve arkadaşlarının (2001) İsviçrelilerle yapmış olduğu bir çalışmaya göre kişilik bozuklukları gençlerde, öğrencilerde, işsizlerde veya ev hanımlarında daha çok görülmüştür.

Grant, B.F., ve arkadaşlarının (2004) yapmış olduğu bir araştırmaya göre genel olarak kişilik bozuklukları için var olan risk faktörlerine düşük sosyoekonomik statüye sahip olmakta dahildir.

Coid, J., ve arkadaşlarının (2006) yapmış olduğu çalışmada çıkan sonuca göre İngiltere, İskoçya ve Gallerde yaşayan toplumda kişilik bozukluğu yaygınlığının %4.4 olduğu ve yaygınlık oranı kentsel yerlerde ve işsizlerde daha fazla görülmüştür.

Yapılan literatür araştırmalarına öğrenim düzeyinin kişilik özellikleri üzerinde etkisinin olduğu görülmektedir. Kişilik bozuklukları işsizlerde, yüksek öğrenim düzeyine sahip olmayanlarda, düşük sosyoekonomik düzeye sahip olanlarda daha fazla görülmektedir.

Literatür araştırmasına bakıldığında kişilik özelliklerine öğrenim düzeyinin etki etmesi yapmış olduğumuz araştırmayı desteklemektedir.

Hipotez 8: her iki toplumda kişilik inanç ölçeği aile türü (geniş ve çekirdek aile) ile ilişkilidir.

Yapılan çalışmada örneklemin kişilik inanç ölçeği sonuçları aile türü ile, ailenin geniş veya çekirdek aile oluşu ile karşılaştırılmış ve bu iki değişken arasında her iki toplumda anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir (Tablo 12, Tablo 13).

Azeri toplumunun aile yapısında çekirdek aileye sahip kişilerin bağımlı kişilik özelliklerini, geniş aile yapısına sahip kişilerden daha fazla gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 12, Tablo 13).

Türk toplumunun aile yapısında ise geniş aileye sahip kişilerin çekirdek aileye sahip kişilerden daha fazla şizoid kişilik özellikleri göstermesi sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 12, Tablo 13).

Ulaşılan bu sonuçlar 8. hipotezi destekler niteliktedir.

Yapılan literatür araştırmasında bulunan bulgulara göre ireyin kişilik özelliklerini oluşturmasında etkili olan faktörler büyük oranda kalıtsal ve çevresel faktörlerin etkileşimde bulunmasıdır. Bununla ilgili Freud'un kişilik kuramları, Eriksonun Psikososyal gelişim kuramını örnek verebilir.

Çevresel faktörleri ele aldığımızda toplumun etkisinden bahsediyoruz. Buna mahalle baskısını örnek göstere biliriz. Mahalle baskısının olumsuz yönlerini dikkate alıp olumlu yönlerini gözardı edemeyiz. Mesela: çok içki içen birisi mahalle baskısından, insanların hoş karşılamamasından dolayı bu alışkanlığından ister istemez uzak durur.

Çevresel faktörlerin üç temel kaynağı vardır: 1. Doğum öncesi faktörler (annenin yaşı, beslenmesi, kan grubu, zararlı alışkanlıkları, hamilelikte geçirdiği hastalıklar, radyasyon), 2. Doğum sırası faktörler (erken-geç doğum, sağlıksız ortam, doğum sırasındaki olaylar), 3. Doğum sonrası faktörler (bebeğin ve annenin beslenmesi, bebeklik hastalıkları, iklim, kardeş sayısı, kazalar, aldığı eğitim, anne babanın çocuk yetiştirme tarzı, kitle iletişim araçları, ailesel ve sosyal koşullar, ekonomik ve kültürel koşullar, ailenin dini duyarlılığı, ailenin yerleşim yeri).

Ve tabii genetik faktörlerin rolünü de unutmamak lazım. Literatür taraması sırasında bu yönde ikizler ve evlatlıklar üzerinde, hatta hayvanlar üzerinde bile yapılmış bir çok araştırma vardır. Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalarda genetikçiler hayvan nesilleri arasındaki genetik benzerlikleri gözlemlemişler.

Tek yumurta ikiz kardeş çalışmalarında ise, farklı ortamlarda büyüyen ikizlerin genetik yapılarının aynı olması, benzer kişilik özelliklerine sahip olmalarını ıspatlamıştır.

Evlatlık çocuğun ise biolojik ailesi ile yakın genlere sahip olması, biolojik ailesine benzer kişilik özelliklerine sahip olmasını göstermiştir. Büyüdüğü aileden ise bazı özellikleri model alma yolu ile benimsemiştir. Bundan dolayı çevresel ve genetik faktörleri birbirinden ayırmak oldukça zordur.

Çevresel faktörleri ve genetik faktörleri birlikte barındıran aile yapısından da söz edilebilir. Bireyin yaşadığı ilk çevre olan aile, kişilik oluşmasında en önemli çevresel faktördür. Ailenin çocuk yetiştirme biçimleri, anne baba yokluğu, çocukların doğuş sırası, çocuğa sağlanan beslenme ve öğrenme yaşantıları, *ailenin büyüklüğü*, aile içerisinde ve eşler arasındaki ilişkiler, ailenin maddi imkanı, ailenin dini inanışları gibi

faktörlerin, kişiliğin oluşmasında oldukça belirleyici rolleri bulunmaktadır. Bireyin kişiliklerinin oluşmasında ailenin çocuk yetiştirme biçimleri de oldukça etkili olmaktadır. Çocukların bir takım davranışları aile bireylerinden öğrenerek kazandıkları bir gerçektir. Aslında çocuk gözlerini dünyaya açtığında yoğrulup şekillenmeye hazır bir hamurdur. Bu hamuru anne baba olarak, çevreninde yardımıyla anne baba şekillendirir. Çocukların, özellikle 6 yaşına kadar olan gelişim döneminde iyi bir model olunmalıdır (Hatice G.Ö., 2014).

Literatür araştırmasından elde edilen bu bulgulardan yola çıkarak söyleyebiliriz ki, Azeri toplumundan çekirdek ailelerde birbirinden başka kimselerinin olmadığını düşünerek ailenin iç-içe geçmiş olduğu göz önünde bulundurularak bağımlı kişilik özelliği daha baskın olarak gelişmiş ola bilir. Türk toplumunda da geniş ailede yaşayan bireylerin daha fazla yalnız kalma ihtiyacının gelişmiş olmasından dolayı şizoid kişilik özellikleri daha baskın ola bilir (Tablo 12, Tablo 13).

Yapılan literatür araştırması elde ettiğimiz sonuçları destekler niteliktedir.

Hipotez 9: Azeri ve Türk erkeklerinin kişilik inanç ölçeği sonuçları somut beraberlik gösterir.

Yapılan çalışmada her iki ülkenin erkeklerinin kişilik inanç ölçeği puanları karşılaştırılmış ve hiçbir anlamlı farklılığa ulaşılmamıştır. Yani, her iki ülkenin erkeklerinde kişilik özelliklerinin baskınlık oranı aynıdır. Bu bulgular 9. hipotezi desteklemektedir (Tablo 14).

Yapılan literatür çalışmasında erkelerde baskın olan kişilik özelliklerine ulaşılmıştır. Bunlar: paranoid kişilik özellikleri, şizoid kişilik özellikleri, antisosyal kişilik özellikleri, narsistik kişilik özellikleri ve obsesif – kompulsif kişilik özellikleridir.

Çalışmada hiçbir anlamlı farklılık çıkmasa bile tablo incelendiğinde her iki ülkenin erkeklerinde yakın oranda baskınlık gösteren kişilik özellikleri; pasif-agresif kişilik özellikleri, obsesif-kompulsif kişilik özellikleri, antisosyal kişilik özellikleri, narsistik kişilik özellikleri, şizoid ve paranois kişilik özellikleridir (Tablo 14).

Yapılan literatür araştırması çalışmamızda elde edilen bulguları doğrular niteliktedir. Erkekler arasında yapılan bu araştırma ilk olup literatüre katkı sağlamaktadır.

Hipotez 10: Azeri ve Türk kadınlarının kişilik inanç ölçeği sonuçları somut beraberlik gösterir.

Çalışmamızda her iki ülkenin kadın örnekleminin kişilik inanç ölçeği sonuçları karşılaştırıldığında 10. hipotezi doğrulamayan veriler elde edilmiştir (Tablo 15).

Azeri kadınlarında Türk kadınlarına kıyasla antisosyal kişilik özellikleri, histriyonik kişilik özellikleri, şizoid kişilik özellikleri ve paranoid kişilik özellikleri daha baskın olarak sonuçlanmıştır (Tablo 15).

Literatür araştırmasına baktığımızda kadınlarda baskın olan kişilik özellikleri; şizotipal kişilik özellikleri, borderline kişilik özellikleri, histrionik kişilik özellikleri, çekingen ve bağımlı kişilik özellikleri daha baskındır.

Azeri kadınlarının Türk kadınlarına kıyasla baskın olduğu kişilik özellikleri ile literatürde kadınların baskın olduğu kişilik özellikleri örtüşmemektedir. Yani, literatür araştırması yaptığımız çalışma sonucunda ulaştığımız verileri doğrulamamaktadır.

İki ülkenin kadınları arasında yapılmış hiçbir araştırmaya rastlanmamış olup, bu bilgilerin literatüre katkı sağlaması temennimizdir.

Hipotez 11: Aile Değerlendirme Ölçeğinin problem çözme alt boyutu her iki toplumda beraber baskınlıkta kullanılmaktadır.

Hipotez 12: Aile Değerlendirme Ölçeğinin iletişim alt boyutu her iki toplumda beraber baskınlıkta kullanılmaktadır.

Hipotez 13: Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeğinin roller alt boyutunda Azeri toplumuna göre rol karmaşası vardır.

Hipotez 14: Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeğinin duygusal tepki verebilme alt boyutu Azeri toplumuna göre daha baskındır.

Hipotez 15: Azeri toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutu Türk toplumuna göre daha baskındır.

Hipotez 16: Aile Değerlendirme Ölçeğinin davranış kontrolü alt boyutu her iki toplumda beraber baskınlıktadır.

Hipotez 17: Aile Değerlendirme Ölçeğinin genel fonksiyonlar alt boyutu her iki toplumda beraber baskınlıktadır.

Yapılan araştırmada örneklemenin aile değerlendirme leği sonuçları her iki ülkenin toplumuna göre karşılaştırılmış ve yedi adet hipotez geliştirilmiştir. ıkan sonuca göre her iki ülkenin de aile değerlendirme leği puanları birbirine yakın olup, hiçbir anlamlı farklılık göstermemektedir. Yani, her iki ülke problem zme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlarının baskınlık oranı beraberdir (Tablo 16).

ıkan bu sonuca göre 11., 12., 16. ve 17. hipotez doğrulanmakta, 13., 14. ve 15. hipotez doğrulanmamaktadır (Tablo 16).

Literatür araştırmasına bakıldığında türkiyede yapılan bir çalışmada ruh hastası ile birlikte yaşayan aile yeleri ile, ruh hastası olmayan ailede yaşayan üyelerin aile işlevlerini algılamaları Işıl Bulut (1993) tarafından karşılaştırılmıştır. Her iki grubu karşılaştırdığında bu iki grubun aile işlevlerinin algılamalarının çok farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm işlevlerde, deney grubunun puanlarını kontrol grubunun puanlarına göre daha yüksek bulmuş. Yani, ruh hastası yesi bulunan ailede yaşayan aile üyelerinin aile değerlendirme puanı ortalamaları, tüm işlevlerde ruh hastası yesi bulunmayan aile üyelerinden daha yüksek sonuçlanmıştır.

Yapılan bu araştırmada sağlıklı ve sağlıksız aile ayırımıda yapılmış, aile değerlendirme leğinden çıkan sonuca göre değerlendirilmiş, ve ruh hastası yesi bulunan aile üyelerinin sağlıksızlık oranı AD.nin her alt boyutunda daha yüksek sonuçlanmıştır.

İki grup arasında anlamlı farklılık bulunmayan tek işlev, Problem zme işlevidir. Bu durum aile üyelerinin tek, tek ailelerini değerlendirmeleri, söz konusu olduğunda, ruh hastası bireyin ailede bulunması veya bulunmamasının, problem zme işlevinde herhangi bir fark yaratmadığı bişiminde açıklanabilir (Işıl Bulut, 1993).

Başka bir literatür araştırmasında Aile Değerlendirme leği Kuzek Amerika ve Macarıstan olmak üzere iki kültürel ortamdaki aile işlevleri karşılaştırılmıştır. Her iki ülkede katılımcılar sağlıklı üyelerin oluşturduğu ailelerden seçilmiştir. İki ülkenin karşılaştırılması sonucunda duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alt boyutunda kültürler arası farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte, Macar aileleri problem zme ve iletişim konusunda Kuzey Amerikalı ailelere göre daha iyi sonuçlar vermiş, yani, Kuzey Amerikalı aileler problem zme ve iletişim alt boyut

puanları Macar ailelere göre daha yüksek puanlar alarak, daha sağlıksız aile yapısı göstermişler. Kuzey Amerikalılar ise Macarlarla kıyasla davranış kontrolü ve roller konusunda daha iyi sonuçlar vermiş, yani, Macarlar roller ve davranış kontrolü alt boyutlarında daha yüksek sonuçlar alarak sağlıklı aile işlevleri göstermişler.

Aynı kişiler (Gabor L., ve ark., 1991) tarafında yapılan bir diğer çalışma yine Kuzey Amerika ve Macar toplumları arasında yapılmıştır. Bu kez iki kültürdende depresif bir üyesi olan ailelerde aile işlevi kalıpları karşılaştırılmıştır. Her iki ülkeninde depresif üyesi bulunan aileleri, depresif üyesi bulunmayan ailelere göre daha iyi aile işlevselliği göstermişler. Her iki ülkenin depresif üyesi bulunan aileleri karşılaştırıldığında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Macaristandaki depresif üyesi bulunan aileler aile kurallarını ve sınırlarını belirleme, yani davranış kontrolü alt boyutunda zorluklar yaşarken, Kuzey Amerikada depresif üyesi bulunan ailelerde iletişim kurmada, gereken ilgiyi göstermede, problem çözme ve genel işlevler alt boyutunda bozulma yaşamıştır.

Morrisin (1990) yaptığı bir çalışma sonucunda Hawaii Amerikalıların ve Japon Amerikalıların ADÖ puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu farklılıklar kendisini aile içi rollerde, iletişimde, gereken ilgiyi göstermede ve problem çözmede göstermiştir. Hawaii Amerikan aileleri her alt boyutta sağlıklı aile yapısı sergilemişken, Japon Amerikalı aileler duygusal tepki verebilme ve davranış kontrolü alt boyutunda sağlıksız aile yapısı sergilemiştir.

Böyle çalışmalar, kültürel değerlerin bir ailenin işleyişini etkileyebileceğini, ve aile işlevleri alanlarındaki farklılıkların ADÖ kullanarak elde edilebileceğini ortaya koymaktadır.

Literatür araştırması incelendiğinde çalışmanın sonucunu destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar bulunmuştur. Literatürde farklı ülkelerde farklı sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmamızın benzeri bulgular bulunmamış olup, çalışmamızın sonuçları literatüre katkı sağlamıştır.

Hipotez 18: Azeri ve Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeği yaş gruplarına göre farklılık göstermiyor.

Türk ve Azeri toplumunda yapılmış olan çalışmada her iki ülkenin örnekleminin ADÖ puanları yaşa göre karşılaştırılmış ve hiçbir yaş gruplarına göre farklılık göstermediyi sonucuna varılmıştır (Tablo 17, Tablo 18).

Varılan bu sonuç 18. hipotezi doğrulamaktadır.

Literatür araştırması yaptığımızda bazı çalışmalara ulaşılmıştır.

Michael G.S., ve arkadaşlarının (1988) 12-16 yaş arası zihinsel bozukluğu olan ve sağlıklı ergenlerin ailelerinde yapmış olduğu bir çalışma vardır. Bu çalışma ailede zihinsel bozukluğu olan ergen üyesi bulunan ve sağlıklı ergen üyesi bulunan her iki grupta 94 aile arasında yapılmıştır. Bu çalışmada problem çözme, rol, duygusal tepki verebilme ve genel işlevler alt boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. 14 yaş üstü ergenler ailelerini 14 yaş altı ergenlere göre daha sağlıklı bulmuşlar.

Bulunan diğer bir çalışmada ADÖ'nin puanlarının yaş grupları ile karşılaştırıldığında anlamlı farklılıklar olacağı düşünülmüştür. Çünkü, Işıl Buluta (1993) göre genç ve yaşlı olanlar, sorunları daha farklı boyutlarda anlama olasılığı vardı. Bu çalışmada problem çözme, iletişim, roller ve duygusal tepki verebilme beklenen sonucu verdi, yani yaşa göre farklılık gösterdi.

Hasta üyesi bulunmayan aile üyelerinin verdikleri cevaplarda da problem çözme işlevinde aynı durum gözlenmektedir. Yani, evde bir ruh hastası bulunsun veya bulunmasın, problem çözme işlevi üyelerin yaş gruplarından etkilenmektedir. Bir başka deyişle yaş yapısı her ailede, o ailenin problem çözme işlevini yerine getirmesinde etkili olmaktadır (Işıl Bulut, 1993).

Hasta üyesi bulunmayan aile üyelerinde göze çarpan bir başka özellik, gereken ilgiyi gösterme boyutundadır. Yaş yapısı ile bu boyut arasında da kontrol grubu ile anlamlı bir ilişki gözlemlenmektedir. Böyle bir etkileşime, deney grubunu oluşturan üyelerde rastlanmıştır (Işıl Bulut, 1993).

Sonuç olarak deney grubunda aile üyelerinin ailelerinin problem çözme, iletişim ve roller işlevini algılamalarında, yaş gruplarının etkili olduğu söylenebilir (Işıl Bulut, 1993).

Yapılan literatür araştırması yapmış olduğumuz çalışmanın sonucunu desteklememektedir. ADÖ ile yaş grupları arasında hiçbir etkileşim, hiçbir anlamlı farklılık bulunamazken, literatürde pek çok farklılık bulunmuştur.

Hipotez 19: Azeri ve Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeği cinsiyete göre en az bir alt boyutta farklılık gösteriyor.

Türk ve Azeri toplumunda yaptığımız çalışmada her iki toplumun ADÖ puanları cinsiyete göre karşılaştırılmış, ve elde edilen bulgular 19. hipotezi destekler niteliktedir (Tablo 19, Tablo 20).

Azeri toplumunun cinsiyete göre karşılaştırılması sonucunda duygusal tepki verebilme alt boyutu cinsiyete göre farklılık göstermiş, Azeri erkeklerin puanları kadınlara göre daha sağlıklı sonuçlar vermiştir (Tablo 19, Tablo 20).

Türk toplumunun cinsiyete göre karşılaştırılması sonucunda ise üç alt boyutta farklılık görülmüştür. Türk erkekleri türk kadınlarına göre iletişim, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutlarında daha sağlıklı yapı göstermiştir (Tablo 19, Tablo 20).

Literatür araştırması yaptığımızda yine Işıl Bulutun (1993) yapmış olduğu çalışmadan yararlanılmaktadır. Bu çalışmada cinsiyetin aile işlevlerini değerlendirmede pek etkili olmadığı görülmüştür. Kadın ve erkek karşılaştırılmasında en önemli fark davranış kontrolü işlevinde görülmekte olsada, kadınlar her alanda erkeklere göre hasta üyesi bulunan ailelerde daha sağlıklı işlevler sergilemektedir. Bu, kadınlarla erkekler arasındaki beklenti farkından kaynaklanmaktadır. Hasta üyesi bulunan ailelerde kadınlarla erkekler arasında davranış kontrolü işlevinde önemli farklılıkların bulunma nedeni de, beklenti farkı olduğu düşünülmektedir.

Hasta üyesi bulunmayan ailelerde ADÖ puanları erkek ve kadın açısından hiçbir anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Yabancı literatürde yapılmış olan çalışmaya göre sağlıklı ergen üyesi bulunan ailelerde babalar yani erkekler duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü işlevlerinde sağlıklı puanlar gösterirken, anneler yani kadınlar sadece duygusal tepki verebilme işlevinde sağlıklı puanlar sergilemiştir.

Zihinsel bozukluğu bulunan ergen üyesi olan ailelerde babalar yani erkekler iletişim roller ve genel işlevler alt boyutlarında, anneler yani kadınlar duygusal tepki verebilme hariç her alt boyutta sağlıksızlık sergilemektedir.

Bulunmuş olan diğer bir çalışma da Osman Abalı ve arkadaşları (2006) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma 54 aile arasında yapılmış olup, babaların, yani erkeklerin genel işlevsellik puanı annelerden, yani kadınlardan düşüktür.

Öykülerle Yansıtılmış Aile İlişkileri Testi (ÖYAİT) ile yapılmış olan bir çalışmada kadın, erkek farklılıkları göz önünde bulundurulmuştur. ÖYAİT'nin alt boyutları ADÖ'nin alt boyutlarına benzerlik göstermektedir. Bu ölçeğin sonucuna göre kadınlar aile işlevlerinde problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve gereken ilgiyi göstermede erkeklere göre daha sağlıksızlar.

Yapılmış olan bir araştırmada erkekle kadının gereken ilgiyi gösterme puanları beraber olup, diğer tüm aile işlevlerinin kadınlarda erkeklere göre puanları yüksek olup, sağlıksızlık göstermektedir.

Literatürde varolan bu bulgular çalışmamızın sonuçlarını doğrulamakta, ve ADÖ cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Hatta kadınlarda erkeklere göre aile işlevlerinde daha çok sorunlar görülmüştür. Buda kadınların disiplinsizlikten, herkesin başına buyruk olmasından rahatsız oluşundan kaynaklanmaktadır.

Hipotez 20: Azeri ve Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeği medeni duruma göre farklılık göstermiyor.

Yapmış olduğumuz çalışmada Azeri ve Türk örneklemin ADÖ puanları medeni duruma göre karşılaştırılmış ve her iki toplumda da hiçbir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Elde edilen bu bilgi 20. hipotezi doğrulamaktadır (Tablo 21, Tablo 22).

Literatür araştırmasında elde edilen bilgilere bakarsak eğer medeni durumun Aile Değerlendirme Ölçeği puanlarını etkilediğini görüyoruz. ADÖ boşanmış ve evli çiftler arasında karşılaştırıldığında her alt boyut anlamlı farklılık göstermiş, ve evli çiftler boşanmış çiftlere göre daha sağlıklı aile işlevleri sergilemiştir.

Diğer bir literatür çalışmasına baktığımızda problem çözme, roller ve duygusal tepki verebilme aile işlevlerinin puanları medeni durumla (hiç evlenmemiş, boşanmış

veya dul) negatif ilişkisi vardır. Yani, kişi evliyse düşük, hiç evlenmemiş, boşanmış veya dulsapuanları yüksektir.

Literatür araştırması sırasında elde edilen bilgiler çalışmamızda elde edilen bilgilerle örtüşmemektedir. Bizim çalışmamıza göre her iki toplumda ADÖ puanlarının medeni durumla ilişkisi bulunmamış, ancak literatürde bu iki değişken arasında ilişki bulunmuştur.

Hipotez 21: Azeri ve Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeği öğrenim düzeyine göre en aziki alt boyutta farklılık gösteriyor.

Yapılmış olan bu çalışmada Türk ve Azeri örneklem ADÖ puanları öğrenim düzeyine göre karşılaştırılmış, Azeri toplumunda hiçbir anlamlı farklılık bulunmazken, Türk toplumunda rol aile işlevinde anlamlı farklılık görülmektedir. Üniversite okumuş Türkler lise okumuş Türklere göre rol aile işlevinde daha çok sorunlar yaşamaktadır (Tablo 23, Tablo 24).

Elde ettiğimiz bilgiler 21. hipotezi doğrulamaya yetmemektedir.

Literatürde Işıl Bulut (1993) bu konu üzerinde çalışma yapmıştır.

Öğrenim düzeyinin, aile işlevlerinin algılanmasında önemli bir etken olduğu görülmektedir. Hicbir okul bitirmediğini ifade eden aile üyeleri, her alt boyutta aile işlevlerine yönelik olarak daha yüksek puan ortalamalarına sahiptir. ADÖ puan ortalamaları her boyutta düşük olanlar da deney ve kontrol grubunda, üniversite ve yüksek okul mezunu olanlardır. Bu bulgulara dayanılarak öğrenim düzeyi düşük olanların, ailede ruh hastası olsun veya olmasın genellikle aile işlevlerini sağlıklı olarak algıladıkları söylenebilir. Buna karşılık yüksek öğrenim düzeyine sahip olanlar bu konuda daha çok hoşgörüyü sahiptirler ve aile işlevlerini daha sağlıklı olarak algılamaktadırlar (Işıl Bulut, 1993).

Ailede ruh hastası bireyin bulunması veya bulunmaması önemi olmadan, duygusal tepki verebilme ve davranış kontrolü işlevleri hem deney, hemde kontrol grubunda önemlidir. Ama ruh hastası bulunan ailelerde roller ve gereken ilgiyi gösterme öğrenme düzeyi tarafından etkilenmektedir.

Literatürde ADÖ ve öğrenim düzeyi ile ilgili diğer bir araştırma 0 ile 24 yaş arası 1 veya daha fazla bağımlı çocuk bulunan ailelerde yapılmıştır. Orta öğretim düzeyinde

öğrenim gören bireyler karşılaştırıldığında, eğitim düzeyi düşük olanlarda aile işlevselliği puanları düşük, eğitim düzeyi yüksek olanlarda ise aile işlevselliği puanları yüksektir.

Literatürde varolan bulgulardan öğrenim düzeyi ile aile işlevselliği puanlarının ters ilişkisi olduğu görülmektedir. Öğrenim düzeyi ne kadar yüksekse aile işlevselliği puanları o kadar düşüktür, yani sağlıklıdır.

Hipotez 22: Aile Değerlendirme Ölçeğinin en az bir alt boyutu her iki toplumda aile türüne göre farklılık gösteriyor.

Azeri ve Türk örneklemin ADÖ puanları Aile türüne göre karşılaştırıldığında araştırmanın sonucuna göre Azeri toplumunda aile işlevinin bir alt boyutu aile türüne göre anlamlı farklılık gösterirken, Türk toplumunda aile işlevlerinin hiçbir alt boyutu anlamlı farklılık göstermemiştir. Azeri toplumundan çıkan sonuca göre iletişim aile işlevi geniş ailede çekirdek aileye kıyasla daha sağlıklıdır. Elde edilen bu sonuç 22. hipotezi Azeri toplumuna göre doğrulamakta, Türk toplumuna göre doğrulamamaktadır (Tablo 25, Tablo 26).

Literatür araştırması sırasında Işıl Bulutun (1993) araştırması incelendiğinde aile üyelerinde ruh hastası bulunan ve bulunmayan ailelerin aile işlevleri çekirdek ailelerde geniş aileye kıyasla daha sağlıklı olduğu sonucuna varıldığı görülmüştür. Ruh hastası bulunan ailelerde problem çözme, iletişim, roller ve davranış kontrolü aile işlevleri daha baskınken, ruh hastası üyesi bulunmayan ailelerde ise problem çözme, iletişim ve genel fonksiyonlar daha baskındır.

Literatürde kastamonunun merkezinde ve köylerinde yapılmış, aile işlevlerinin çekirdek ve geniş ailelerde aile işlevlerini yorumlayan, aile yapısı ve ikamet yerinin bu ebeveynlerin aile işlevlerini görme görme biçimini etkileyip etkilemediğini inceleyen araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmanın sonucuna göre geniş ailelerde problem çözme ve davranış kontrolü alt boyutunda sağlıklı yönleri varken, çekirdek ailede de gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda sağlıklı yönler vardır.

Varolan araştırmalar 22. hipotezi doğrular nitelikte olup, araştırmanın Azeri toplumuna göre sonucunu doğrulamakta, Türk toplumuna göre ise doğrulamamaktadır. Aile içi işlevler ailenin türüne göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 23: Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutları her iki toplumun erkekleri arasında eşitlik gösteriyor.

Bu araştırmada Türk ve Azeri toplumunun erkeklerinin ADÖ puanları karşılaştırılmış ve iki ülkenin erkekleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Elde edilen bu sonuç 23. hipotezi desteklemektedir (Tablo 27).

Literatür araştırması sırasında 24-36 yaş arası babaların (0-6 yaş arasında çocuk sahibi) aile işlev düzeyi, evlilik süresi, eğitim düzeyi, aile yapısı ve evlilik türüne göre karşılaştırılmış çalışma bulunmuştur.

Evlilik süresine göre babaların aile işlevlerinde, eğitim düzeyine göre problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında anlamlı farklılıklar vardır. Babalarda duygusal tepki verebilme ve davranış kontrolü alt boyutlarında aile yapılarına göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar vardır.

Babaların evlilik biçimlerine göre gruplar arasında problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlarda anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Literatür incelemesi sırasında bulunan bir diğer araştırma İranlı bir ailede bulunan kanserli erkek hastanın aile işlevini ve bununla ilişkili faktörlerin incelenmesidir. Bu araştırma Tebriz Şehit Gazi hastanesinde bulunan 101 kanser hastasıyla yapılmıştır. Ve çalışmanın sonucunda bu çalışmaya katılan erkek katılımcılar, tüm alanlarda sağlıklı aile işlevselliği göstermiştir. En az sağlıklı aile işlevselliği gösteren alt boyut iletişimken, en fazla sağlıklı aile işlevselliği gösteren alt boyut ise davranış kontrolü alanıdır.

Literatür araştırması sırasında bizim çalışmamıza yakın olan bulgular bulunmamış, ve elde ettiğimiz bulgular bu alanda ilk verilerdir.

Hipotez 24: Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutları her iki toplumun kadınları arasında eşitlik gösteriyor.

Bu araştırmada Türk ve Azeri toplumunun kadınlarının ADÖ puanları karşılaştırılmış ve iki ülkenin kadınları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Elde edilen bu sonuç 24. hipotezi desteklemektedir (Tablo 28).

Literatür araştırması sırasında ailede şiddet gören annenin aile işlevselliği algısı ölçülen bir çalışma bulunmuştur. Bu çalışmada çocukluğunda şiddete maruz kalan ve kalmayan annelerin aile işlevselliği algısı kıyaslanmış, bu annelerin iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyutlarına göre aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmektedir. Çocukluğunda şiddete maruz kalan anneler, şiddete maruz kalmayanlara kıyasla daha sağlıklı işlevler göstermiştir.

Bu çalışmaya göre problem çözme ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutları anlamlı farklılık göstermemiş olsada, çocukluğunda şiddete maruz kalan anneler daha yüksek puan göstermiş, yani her alt boyutta çocukluğunda şiddete maruz kalmayan annelere göre şiddete maruz kalanlarda daha sağlıklı aile işlevleri algıları vardır.

Diğer bir literatür araştırmasında diyabet olan ve olmayan kadınların aile işlevleri ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemişler. Bu araştırma İranda Meşed sağlık ocaklarına yönlendirilen 180 kadınla (diyabet olan ve olmayan) yapılmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre şeker hastası olan kadınlar şeker hastası olmayanlara kıyasla daha sağlıklı aile işlevselliği algısı vardır. Kadınlarda aile işlevselliği ve yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşam kalitesi ne kadar iyi ise, aile işlevselliği algısında o kadar sağlıklıdır.

Literatür araştırmasında yine konumuza çok yakın olan bilgiler bulunamamış, ve elde ettiğimiz bulgular bu alanda ilk verilerdir. Literatüre katkı sağlaması temennimizdir.

Hipotez 25: Azeri ve Türk toplumunda Kişilik İnanç Ölçeği ile Aile Değerlendirme Ölçeği arasında korelasyon vardır.

Azeri toplumunda çekingen kişilik özelliği ile iletişim, roller ve genel fonksiyonlar arasında pozitif korelasyon varken, Türk toplumunda çekingen kişilik özelliği ile roller ve duygusal tepki verebilme aile fonksiyonları arasında pozitif korelasyon vardır. Yani, çekingen kişilik özellikleri arttıkça Azeri toplumunda iletişim, roller ve genel fonksiyonlar aile işlevlerinde, Türk toplumunda ise roller ve duygusal tepki verebilme aile işlevleri alanlarında sorunlar yaşanmaktadır.

Azeri toplumunda bağımlı kişilik özelliği ile iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar arasında pozitif ilişki varken, Türk toplumunda ise hiçbir anlamlı ilişki bulunamamıştır. Yani, Azeri toplumunda bağımlı

kişilik özellikleri arttıkça kişi aile işlevlerinden iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alanlarında sağlıksızlık göstermektedir.

Azeri toplumunda pasif-agresif kişilik özelliğinin duygusal tepki verebilme aile fonksiyonu ile pozitif korelasyon varken, Türk toplumunda pasif-agresif kişilik özelliği ile iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü arasında pozitif korelasyon vardır. Yani, pasif-agresif kişilik özellikleri belirginleştikçe Azeri toplumunda duygusal tepki verebilme aile işlevi alanında, Türk toplumunda iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü işlevleri alanında sorunlar yaşanmaktadır.

Azeri toplumunda obsesif-kompulsif kişilik özelliği ile problem çözme arasında negatif korelasyon varken, Türk toplumunda aynı kişilik özelliğinin davranış kontrolü ile arasında pozitif korelasyon vardır. Yani, obsesif kompulsif kişilik özelliği belirginleştikçe Azeri toplumunda problem çözme alt boyutunun puanı düşecek ve sağlıklılık gösterecektir. Türk toplumunda ise aynı kişilik özelliği belirginleştikçe davranış kontrolü alt boyutunun puanı yükselecek ve sağlıksızlık gösterecektir.

Azeri toplumunda antisosyal kişilik özelliği ile duygusal tepki verebilme aile fonksiyonu arasında pozitif ilişki varken, Türk toplumunda bu ilişki iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel aile fonksiyonları arasında pozitifdir. Antisosyal kişilik özellikleri arttıkça Azeri toplumunda kişi duygusal tepki verebilme alanında, Türk toplumunda ise iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar alanlarında sorunlar yaşanmaktadır.

Azeri toplumunda narsistik kişilik özelliği ile gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar arasında pozitif ilişki varken, Türk toplumunda aynı şekilde gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar arasında ve bunlara ek olarak duygusal tepki verebilme arasında pozitif ilişki vardır. Narsistik kişilik özellikleri arttıkça Azeri toplumunda gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar, Türk toplumun ise gereken ilgiyi gösterme, genel fonksiyonlar ve duygusal tepki verebilme alanlarında sorunlar yaşanmaktadır.

Azeri toplumunda histironik kişilik özelliği ile problem çözme aile işlevi arasında negatif korelasyon varken, Türk toplumunda ise aynı kişilik özelliği ile aile değerlendirme ölçeğinin her alt boyutu arasında pozitif korelasyon vardır. Histironik

kişilik özelliği belirginleştikçe Azeri toplumunda problem çözme alt boyutunda daha az sorunlar yaşanırken, Türk toplumunda aile değerlendirme ölçeğinin her alt boyutunda sorunlar yaşanmaktadır.

Azeri toplumunda şizoid kişilik özelliğine sahip kişilerin ADÖ`de problem çözme aile işlevi ile arasında negatif ilişki varken, Türk toplumunda bu ilişki duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme aile işlevleri arasında pozitifdir. Yani, şizoid kişilik özellikleri arttıkça Azeri toplumunda problem çözme alt boyutunda daha az sorunlar yaşanırken, Türk toplumunda duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda daha fazla sorunlar yaşanmaktadır.

Azeri toplumunda paranoid kişilik özelliği ile problem çözme aile işlevleri arasında negatif korelasyon varken, Türk toplumunda aynı kişilik özelliği ile duygusal tepki verebilme aile işlevi arasında pozitif pozitif korelasyon vardır. Yani, paranoid kişilik özellikleri arttıkça Azeri toplumunda problem çözme alt boyutunda daha az sorunlar yaşanırken, Türk toplumunda duygusal tepki verebilme alt boyutunda daha fazla sorunlar yaşanmaktadır.

Literatür araştırılması yapılmış ve hiçbir benzer çalışma bulunamamıştır. Literatürde bu konuda ilk çalışma olup, literatüre katkı sağlamaktadır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM – SONUÇ VE ÖNERİLER

8.1 SONUÇ

Araştırma boyunca demografik bilgiler incelenmiş, demografik bilgilerle değişenler karşılaştırılmış ve bazı sonuçlara varılmıştır.

1. İki kardeş toplumun bireyleri benzer kişilik özelliklerine sahiptir (Tablo 2).
2. Azeri toplumu ve Türk toplumunda Aile Değerlendirme Ölçeğinin ortak sağlıksızlık gösteren alt boyutları gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü alt boyutlarıdır. Türk toplumunda ilave olarak roller ve duygusal tepki verebilme alt boyutlarında sağlıksızlık göstermektedir (Tablo 2).
3. A ve B kümesi kişilik özellikleri Azeri toplumunda daha yaygınken, C kümesi kişilik özellikleri ise her iki toplumda beraber yaygınlıktadır (Tablo 3).
4. Yaş grupları kişilik bozukluğunu etkilemeyen faktördür (Tablo 4, Tablo 5).
5. Azeri erkeklerinde baskın olan kişilik özellikleri narsistik kişilik özellikleri, Türk erkeklerinde baskın olan kişilik özellikleri ise pasif-agresif kişilik özellikleri, obsesif-kompulsif kişilik özellikleri, antisosyal kişilik özellikleri ve narsistik kişilik özellikleridir. Türk kadınlarında baskın olan kişilik özellikleri bağımlı kişilik özellikleriyken, Azeri kadınlarında tüm kişilik özelliklerinin dağılımı beraber olup, hiçbiri baskınlık göstermemektedir (Tablo 6, Tablo 7).
6. Medeni durum yani insanların evli veya bekar oluşu onların kişilik bozukluğunu etkilemeyen faktördür (Tablo 8, Tablo 9)
7. Öğrenim düzeyi kişilik bozukluğunu etkileyen faktördür. Kişilik bozuklukları işsizlerde, yüksek öğrenim düzeyine sahip olmayanlarda, düşük sosyoekonomik düzeye sahip olanlarda daha fazla görülmektedir (Tablo 10, Tablo 11).
8. Azeri toplumunda çekirdek aile üyeleri bağımlı kişilik özellikleri geliştirirken, Türk toplumunda geniş aile üyeleri şizoid kişilik özellikleri geliştirmiştir (Tablo 12, Tablo 13).

9. Her iki ülkenin erkeklerinin baskınlık gösterdiği kişilik özellikleri aynı sonuçlanmıştır. Bunlar, pasif-agresif kişilik özellikleri, obsesif-kompulsif kişilik özellikleri, antisosyal kişilik özellikleri,, narsistik kişilik özellikleri, şizoid kişilik özellikleri ve paranoid kişilik özellikleridir (Tablo 14)

10. Türk kadınlarında tüm kişilik özellekleri beraber yaygındır. Azeri kadınlarında Türk kadınlarına kıyasla antisosyal kişilik özellikleri, histrionik kişilik özellikleri, şizoid ve paranoid kişilik özellikleri daha yaygındır (Tablo 15).

11. Her iki ülkenin Aile Değerlendirme Ölçeği puanları birbirine yakın olup, her alt boyutu beraber yaygınlık göstermektedir. Her iki ülkede *problem çözme* – ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır, *iletişim* – aile üyeleri arasında bilgi alışverişi, *roller* – maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan kalıplar, ailenin kaynaklarının kullanımı, bakıp büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı, *duygusal tepki verebilme* – her türlü uyaran karşısında uygun tepkiyi gösterme, sevgi, mutluluk, neşenin yanısıra kırgınlık, üzüntü, korku, *gereken ilgiyi gösterme* – aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım,sevgi, *davranış kontrolü* – ailenin, üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama, *genel fonksiyonlar* – ailenin sağlıklı olup olmadığını genel olarak değerlendirmek alt boyutları beraber yaygınlıkta kullanılmaktadır (Tablo 16).

12. Yaş grupları ile Aile Değerlendirme Ölçeği arasında hiçbir etkileşim bulunmamış ve yaş gruplarının aile değerlendirme ölçeğine hiçbir etki etmediyi sonucuna ulaşılmıştır. Ama literatür bunu desteklememekte ve yaş gruplarının aile değerlendirme ölçeğini etkilediğini ileri sürmektedir (Tablo 17, Tablo 18)

13. Cinsiyet faktörüne göre baktığımızda aile değerlendirme ölçeği cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Hatta kadınlarda erkeklere göre aile işlevlerinde daha çok sorunlu alanlar tespit edilmiştir. Buda kadınların disipsizlikten, başına buyrukluktan hoşnut olmamasından kaynakmaktadır (Tablo 19, Tablo 20).

14. Medeni durum faktörü aile değerlendirme ölçeğine göre değerlendirildikte medeni durumun hiçbir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak literatür bunu desteklememekte, ve medeni durumla aile değerlendirme ölçeğinin puanları arasında negatif ilişki olduğunu ıspatlamaktadır. Medeni durumu evli olan

kişiler medeni durumu boşanmış veya dul olan kişilere göre daha sağlıklı aile işlevleri sergilemektedirler (Tablo 21, Tablo 22).

15. Öğrenim düzeyi ile aile değerlendirme ölçeği karşılaştırıldığında varılan sonuç öğrenim düzeyi ile aile değerlendirme ölçeği puanlarının negatif ilişkisi olduğu sonucudur. Yani, öğrenim düzeyi ne kadar yüksekle aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutlarının puanları da o kadar düşük ve sağlıklıdır (Tablo 23, Tablo 24).

16. Aile türü aile değerlendirme ölçeği ile karşılaştırıldığında Türk toplumunda geniş ve çekirdek ailelerde aile değerlendirme ölçeğinin hiçbir alt boyutu farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmışken, Azeri toplumunda iletişim alt boyutu geniş ailede çekirdek aileye kıyasla daha sağlıklı olarak sonuçlanmıştır (Tablo 25, Tablo 26).

17. İki ülkenin erkeklerinin aile değerlendirme ölçeği puanları karşılaştırıldığında her iki ülkenin erkeklerinin benzer olduğu, ve tüm alt boyutlarda benzerlik gösterdiği sonucuna varılmıştır (Tablo 27).

18. İki ülkenin kadınlarının aile değerlendirme ölçeği puanları karşılaştırıldığında her iki ülkenin kadınlarının benzer olduğu, ve tüm alt boyutlarda benzerlik gösterdiği sonucuna varılmıştır (Tablo 28).

19. Kişilik İnanç Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği karşılaştırılmış ve her iki değişen arasında negatif ve pozitif korelasyonlar bulunmuştur (Tablo 29, Tablo 30).

Problem çözme alt boyutu ile pozitif korelasyon bulunan kişilik özellikleri Türk toplumunda histrionik kişilik özellikleridir. Azeri toplumunda problem çözme alt boyutu ile negatif korelasyon bulunan kişilik özelliği ise obsesif-kompulsif kişilik özelliği, histrionik kişilik özelliği, şizoid kişilik özelliği ve paranoid kişilik özelliğidir.

İletişim alt boyutu ile pozitif korelasyon bulunan kişilik özellikleri Azeri toplumunda çekingen kişilik özelliği ve bağımlı kişilik özelliği, Türk toplumunda ise pasif-agresif kişilik özelliği, antisosyal ve histrionik kişilik özellikleridir.

Roller alt boyutu ile pozitif korelasyon bulunan kişilik özellikleri Azeri toplumunda çekingen kişilik özelliği ve bağımlı kişilik özelliği, Türk toplumunda da çekingen kişilik özelliği, antisosyal ve histrionik kişilik özelliğidir.

Duygusal tepki verebilme alt boyutu ile pozitif korelasyon bulunan kişilik özellikleri Azeri toplumunda bağımlı kişilik özelliği, pasif-agresif kişilik özelliği ve antisosyal kişilik özelliği, Türk toplumunda ise çekingen kişilik özelliği, pasif-agresif kişilik özelliği, antisosyal kişilik özelliği, histrionik kişilik özelliği, şizoid kişilik özelliği ve paranoid kişilik özelliğidir.

Gereken ilgiyi gösterme tepki verebilme alt boyutu ile pozitif korelasyon bulunan kişilik özellikleri Azeri toplumunda sadece narsistik kişilik özelliği, Türk toplumunda ise pasif-agresif kişilik özelliği, antisosyal kişilik özelliği, narsistik kişilik özelliği, şizoid kişilik özelliği ve histrionik kişilik özelliğidir.

Davranış kontrolü alt boyutu ile pozitif korelasyon bulunan kişilik özellikleri Azeri toplumunda sadece bağımlı kişilik özelliği, Türk toplumunda ise pasif-agresif kişilik özelliği ve histrionik kişilik özelliğidir.

Genel fonksiyonlar alt boyutu ile pozitif korelasyon bulunan kişilik özellikleri Azeri toplumunda çekingen kişilik özelliği, bağımlı kişilik özelliği ve narsistik kişilik özelliği, Türk toplumunda ise antisosyal kişilik özelliği, narsistik kişilik özelliği ve histrionik kişilik özelliğidir.

8.2 SINIRLILIK VE ÖNERİLER

1. Çalışmamızda Azerbaycan toplumundan 30 yaş üstü katılımcıların ve Türk toplumundan 30 yaş altı katılımcıların fazla oluşu sınırlılık oluşturmaktadır. Daha iyi sonuç için sayılar dengede tutulabilir.
2. Azerbaycan toplumunda her gelir düzeyinden kişiler katılımcılık sağlamışken, Türk toplumunda Üsküdar üniversitesinin öğrencileri daha fazla katılım sağlamıştır. Üsküdar üniversitesinin özel ve paralı okul olması buradaki kişilerin gelir düzeyinin yüksek olması sınırlılığını oluşturmuştur. Bu denge sağlanabilir ve Türkiyede de ölçekler her gelir düzeyinden kişilere uygulanabilir.
3. Bu çalışma Azerbaycan Bakü şehrinde, Türkiyede ise İstanbul şehrinde yapılmıştır. Evet, iki şehirde ülkelerin en büyük şehirlerinden, ancak toplumun tamamını içine

almamış olmasında sınırlılıktır. Ülke genelinde uygulanarak daha doğru sonuçlar elde edilebilir.

4. Araştırmanın örnekleme her ülkede 100, toplamda 200 bireyden oluşmaktadır. Bu sayının artması halinde daha geniş ve daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir.

5. Bu çalışma Türk toplumu ile diğer toplumların karşılaştırılmasıyla yapılabilir. Azerbaycan toplumu, Türk toplumuna, medeniyetine daha yakın bir toplum oluşu sınırlılıktır. Daha dolgun farklılık görmek için Türk toplumuna zıt olan bir toplumla karşılaştırılıp veriler incelenebilir.

Kaynakça:

Abalı, O., Durukan M., Güdek, K., Tüzün, Ü.D. (2006). Aile Değerlendirme Ölçeğinin (ADÖ) Çocuk Psikiyatrisindeki Uygulaması ve Değerlendirilmesi. Türk Aile Hekimliği Dergisi, 10(3), 108-110.

Acartürk, B.A. (2016). 5 faktör kişilik özellikleri ile bireycilik ve toplulukçuluk arasındaki ilişkinin incelenmesi: dernek çalışma grupları üyeleri üzerinde bir araştırma. 1-9, İstanbul.

Ağacık, N. (2007). Annenin aile işlevselliği algısına yönelik bir araştırma. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Aktosun, Y.Y. (2015). Çalışan evli kadınların uyum düzeyleri ile çatışma çözüm stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. 5-13, İstanbul.

Ankara Psikoloji Merkezi, (2013). Aile İçi İlişkiler. Ankara.

Arıca, F.G.B. (2014). Erken dönem uyumsuz şemalar ve yalnızlık hissini ilişki doyumu üzerine etkisi. 2-15, İstanbul.

Arkar H. (2008). Cloninger`in Mizaç ve Karakter Boyutları ile Kişilik Bozuklukları Arasındaki İlişki. Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü, İzmir

Atri, S.B., Rahmani, A., Sheikhnejhad, L. (2014). Access Family Functioning and Related Factors from the Viewpoints of Male Cancer Patients. Journal of caring sciences, 3(2), 113-119.

Azmoude, E., Tafazoli, M., Parnan, A. (2016). Assessment of Family Functioning and Its Relationship to Quality of Life in Diabetic and Non-Diabetic Women. Journal of caring sciences, 5(3), 231-239.

Başak E. (2013). Kişilik bozuklukları türleri ve tanımları.

<https://www.medikalakademi.com.tr/kisilik-bozukluklari-psikiyatri/>

Baysal, A. (1993). Gençliğin Beslenme Sorunları. Aile ve Toplum Dergisi, 3(1), <http://www.aile.gov.tr/raporlar/Aile%20ve%20toplum3.pdf>.

Beck, J. S. (2001). Bilişsel terapi: Temel ilkeler ve Ötesi. Çev. N. Hisli Şahin, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Bekman, S., Koç, A.A. (2013). İnsan Gelişimi, Aile ve Kültür: Farklı Bakış Açılıarı. İstanbul: Koç Üniversitesi.

Bulut, I. (1993). *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*, T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, Ankara.

Butler, A.C., Beck, A.T., Cohen, L.H. (2007). The Personality Belief Questionnaire-short Form: Development and Preliminary Findings. *Cogn Ther Res*, 31, 357-370.

Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. 14. Baskı, PEGEM Akademi, Ankara.

Coid, J., Yang, M., Tyrer, P., Roberts, A., Ulrichh, S. (2006). Prevalence and Correlates of Personality Disorder in Great Britain. *The British Journal of Psychiatry*, 188.

Costa, P. T., Jr., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: Robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(2), 322-331.
<http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.81.2.322>

Church, A.T., Lonner, W.J. (1998). The Cross-Cultural Perspective in the Study of Personality: Rationale and Current Research, *Journal of Cross-Cultural Psychology*.

Çelik, S. B. (2007). Family function levels of Turkish fathers with children aged between 0-6. *Social Behavior and Personality*, 35(4), 429-442.
<http://dx.doi.org/10.2224/sbp.2007.35.4.429>

Ekselius, L., Tilfors, M., Furmark, T., Fredrikson, M. (2001). Personality Disorders in the General Population: DSM-IV and ICD-10 Defined Prevalence as Related to Sociodemographic Profile. *Personality and Individual Differences*, 30(2).

Emel, Y. ve Sultan, Ö. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıklarının İncelenmesi. *Manisa V. Temel Sağlık Hizmetleri Sempozyumunda poster bildiri*, 19(4): 89.

Evirgen, N. (2010). Aile içi örüntülerin çocukların algıları açısından incelenmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Evlice Y.E. (2007). Kişilik Bozuklukları. Aktüel Psikoloji Ruh Sağlığı Haber Portalı.

Georgiades, K., Boyle, M.H., Jenkins, J.M., Sanford, M., Lipman, E. (2008). A Multilevel Analysis of Whole Family Functioning Using the McMaster Family Assessment Device. *Journal of Family Psychology*, 22(3), 344-354.

Grant, B. F., Hasin, D. S., Stinson, F. S., Dawson, D. A., Chou, S. P., Ruan, W. J., Pickering, R. P. (2004). Prevalence, Correlates, and Disability of Personality Disorders in the United States: Results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *J Clin. Psychiatry*. 65(7).

Gunindi, Y., Şahin, F.T., Demircioğlu, H. (2011). Functions of the family: Family structure and place of residence. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies*, 4(1), 549-556.

Gür, S. (2011). Aile ve Aile Yapıları.

(<http://www.turkpdr.com/makale/yetiskinlik-psikolojisi/aile-ve-aile-yapilari.html>)

Hakkı, İ. (2014). Türk kültüründen kaynaklanan yönetim özelliklerinin klasik, neo-klasik ve modern yönetim yaklaşımları ile karşılaştırması.4-5, İstanbul.

Judith S.B. (2011). *Cognitive Behavior Therapy; basics and beyond*. Bilişsel Davranışçı Terapi; temelleri ve ötesi. Muzaffer Ş. 2014, (çev). 391, (32-37).

Kağıtçıbaşı, Ç. (1977). *İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Kültür ve Ana Babalık: Kuram ve Uygulama Çıkarsamaları*. 61-73.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikolojide Kuram ve Uygulamalar*. İstanbul: Koç Üniversitesi.

Kaitner, G.I., Ryan, C.E., Fodor, J., Miller, İ.W., Epstein, N.B., Bishop, D.S. (1990). A cross-cultural study of family functioning. *Journal of Contemporary Family Therapy*, 12(5), 439-454.

Kaitner, G.I., Ryan, C.E., Fodor, J., Miller, İ.W., Epstein, N.B., Bishop, D.S. (1991). A Cross-Cultural Study of Major Depression and Family Functioning. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 36(4), 254-259.

Karaosmanoğlu, H.A. (2002). İnançlar. Psikonet yayınları.

Kaynar, G. (2015). Bilişsel Çarpıtmalar.

(<https://www.doktorumonline.net/bilissel-carpitmalar>)

Kılıç, M., Kabasakal, Z.T. (2015). The Relationship Between Family Functioning and Psychological Symptomatology in Married Couples. *The Online Journal of Counseling and Education*, 4(2), 68-80.

M. Hakan T., Sibel Ö., Mustafa U., Emre S., Musa T., Serkan A., Uğur H., Gökem K. (2007). Kişilik inanç Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği. *Klinik Psikiyatri dergisi*, 10, 177-191

Nestadt, G., Romanoski, A. J., Brown, C. H., Chahal, R., Merchant, A., Folstein, M. F., Gruenberg, E.M., McHugh, P.R. (1991). DSM-III Compulsive Personality Disorder: An Epidemiological Survey. *Psychological Medicine*. 21(2).

Nural, Y., Gökçe, S., İnce, A., Bereketoğlu, M., & Tarihçi, İ. (2013). Aile İçi İletişim. (<http://sosyalcalisma.com/aile-ici-iletisim>)

Öztunç H., Bilge Y., Yusuf B. (2015). Kişilik Bozuklukları ile Gelir ve Cinsiyet Değişkenlerinin İlişkisinin İncelenmesi. *Sosyal Bilimleri Dergisi*.

Palabıyıkoğlu, R., Azizoğlu, S., Özayar, H., Ercan, A. (1993). İntihar Girişimlerinde Blunanların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi. XXVII Ulusal Psikiyatri Kongresinde bildiri, 7(1), Ankara.

(<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/21/64/600.pdf>)

Sawyer, M.G., Sarris, A., Baghurst, P.A., Cross, D.G., Kalucy, R.S. (1988). Family Assessment Device: Reports from Mothers, Fathers, and Adolescents in Community and Clinic Families. *Journal of Marital and Family Therapy*, 14(3), 287-296.

Sharf, S.R. (2000). *Theories of Psychotherapy and Counselling: Concepts and Cases* (2nd ed.). USA: Brooks/Cole.

Sprock, J. (2000). Gender-Typed Behavioral Examples of Histrionic Personality Disorder. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 22(2).

Sussman, M.B., Steinmetz, S.K., Peterson, G.W. (1999). *Handbook of Marriage and the Family*. New York.

Şenyuva, H.Ş. (2007). Aydın İlinden Alınan Normal Bir Örnekte Kişilik Bozukluklarının Yaygınlık Çalışması. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı. Aydın.

Taşan, B. (2014). 0-6 yaş grubu çocuğa olan çalışan annelerin aile içinde karşılaştıkları güçlükler ve bu güçlüklerle başa çıkma yolları. 14-21. İstanbul.

Taymur, İ., Türkçapar, M. H., Örsel, S., Sargın, E., Akkoyunlu, S. (2011). Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Formunun (KİÖ-KF) Türkçe Çevirisinin Üniversite Öğrencilerinde Geçerlilik, Güvenirliği. *Klinik Psikiyatri*, 14, 199-209.

Tonge, B., Brereton, A., Kiomall, M., Mackinnon, A., King, N., Rinehart, N. (2006). Effects on Parental Mental Health of an Education and Skills Training Program for Parents of Young Children With Autism: A Randomized Controlled Trial. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*.

Türkçapar, H. (2009). *Bilişsel Terapi* (4. Baskı). Ankara: HYB Basım Yayın.

Türkçapar, M. H., Örsel, S., Uğurlu, M., Sargın, E., Turhan, M., Akkoyunlu, S. ve diğ., (2007). Kişilik İnanç Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10, 177-191.

Ünüvar E. (2015). *Kişilik Bozuklukları*.

(<https://www.medikalakademi.com.tr/kisilik-bozukluklari-ruhsal/>)

Wan Nurayunee Bt Wan Zulkifli, Noor Azniza Bt Ishak, Zarina Bt Mat Saad, (2017). The Reliability of McMaster Family Assesment Device (Fad) Instruments Among Delinquent Teenagers. IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS) 7.5, 40-43.

Wang, J., Zhao, X. (2012). Family functioning and social support for older patients with depression in an urban area of Shanghai, China. [Archives of Gerontology and Geriatrics](#), 55(3), 574-579, China: Tongji University School of Medicine.

Yelboğa A. (2006). Kişilik Özellikleri ve İş Performansı arasındaki İlişkinin İncelenmesi. "İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi.

Yücel, D.M. (2014). Kişilik nedir, Kişilik Gelişimi.
(<http://www.dmy.info/kisilik-nedir-kisilik-gelisimi/>)

Zirekoğlu, B. (2011). Bilişsel Çarpıtmalar Nedir?.
(http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_7420.htm)

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu

İsim:

Soyisim:

Doğum tarihi:

Cinsiyet:

Medeni hali:

Eğitim:

Meslek:

Aileniz kaç kişiden ibaret? Ailenizde kimler var?

Ruhsal ve fiziksel hastalık var mı?

Alkol, madde ve sigara kullanımı var mı?

Ek 2. Aile Değerlendirme Ölçeği

AİLE DEğERLENDİRME ÖLÇEğİ

AÇIKLAMA: İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum)

Her cümlenin yanında 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti **koyunuz**. Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz. **Mümkün olduğu kadar** çabuk ve samimi cevaplar **veriniz**. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. **Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.**

CÜMLELER:	Aynen	Büyük		
	Katılı-	Ölçüde	Biraz	Hiç
	yorum	Katılı-	Katılı-	Katılmı-
		yorum	yorum	yorum
1.Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	( )	( )	( )	( )
2.Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	( )	( )	( )	( )
3.Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	( )	( )	( )	( )
4.Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	( )	( )	( )	( )
5.Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	( )	( )	( )	( )
6.Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	( )	( )	( )	( )
7.Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	( )	( )	( )	( )
8.Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	( )	( )	( )	( )
9.Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	( )	( )	( )	( )
10.Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	( )	( )	( )	( )
11.Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	( )	( )	( )	( )
12.Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	( )	( )	( )	( )

CÜMLELER:	Aynen	Büyük		
	Katılı- yorum	Ölçüde Katılı- yorum	Biraz Katılı- yorum	Hiç Katılmı- yorum
13.Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	( )	( )	( )	( )
14.Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	( )	( )	( )	( )
15.Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	( )	( )	( )	( )
16.Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	( )	( )	( )	( )
17.Evde herkes başına buyruktur.	( )	( )	( )	( )
18.Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	( )	( )	( )	( )
19.Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	( )	( )	( )	( )
20.Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	( )	( )	( )	( )
21.Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.	( )	( )	( )	( )
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	( )	( )	( )	( )
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	( )	( )	( )	( )
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	( )	( )	( )	( )
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	( )	( )	( )	( )
CÜMLELER:		Büyük		

	Aynen	Ölçüde	Biraz	Hiç
	Katılı- yorum	Katılı- yorum	Katılı- yorum	Katılmı- yorum
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	( )	( )	( )	( )
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	( )	( )	( )	( )
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	( )	( )	( )	( )
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	( )	( )	( )	( )
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	( )	( )	( )	( )
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	( )	( )	( )	( )
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	( )	( )	( )	( )
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	( )	( )	( )	( )
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	( )	( )	( )	( )
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	( )	( )	( )	( )
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	( )	( )	( )	( )
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	( )	( )	( )	( )
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	( )	( )	( )	( )

CÜMLELER:	Aynen	Büyük		
	Katılı-	Ölçüde	Biraz	Hiç
	yorum	Katılı-	Katılı-	Katılmı-
		yorum	yorum	yorum
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	( )	( )	( )	( )
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	( )	( )	( )	( )
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	( )	( )	( )	( )
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	( )	( )	( )	( )
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüyüz.	( )	( )	( )	( )
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	( )	( )	( )	( )
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	( )	( )	( )	( )
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	( )	( )	( )	( )
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	( )	( )	( )	( )
47.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	( )	( )	( )	( )
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	( )	( )	( )	( )
50.Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	( )	( )	( )	( )
51.Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	( )	( )	( )	( )

CÜMLELER:	Aynen	Büyük		
	Katılı- yorum	Ölçüde	Biraz	Hiç
		Katılı- yorum	Katılı- yorum	Katılmı- yorum
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	( )	( )	( )	( )
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	( )	( )	( )	( )
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	( )	( )	( )	( )
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	( )	( )	( )	( )
56.Aile içinde birbirimize güveniriz.	( )	( )	( )	( )
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	( )	( )	( )	( )
58.İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	( )	( )	( )	( )
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	( )	( )	( )	( )
60.Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	( )	( )	( )	( )

Ek 3. Kişilik İnanç Ölçeği

Kişilik inanç ölçeği

Adı-Soyadı: ..... Tarih: .....
Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve HER BİRİNE NE KADAR İNANDIĞINIZI belirtiniz. Her bir ifadeyle ilgili olarak ÇOĞU ZAMAN nasıl hissettiğinize göre karar veriniz.

4	3	2	1	0
Tümüyle inaniyorum	Çok fazla inaniyorum	Orta derecede inaniyorum	Biraz inaniyorum	Hiç inanimiyorum

Örnek: İNANIYORSUNUZ?

NE KADAR

1. Dünya tehlikeli bir yerdir.
(Lütfen daire içine alınız)

4 3 2 1 0
Tümüyle Çok Orta Biraz Hiç
fazla derecede

	4	3	2	1	0
	Tümüyle inaniyorum	Çok fazla inaniyorum	Orta derecede inaniyorum	Biraz inaniyorum	Hiç inanimiyorum
1 . İnsanlarla ilişkilerde beceriksiz, işte veya sosyal hayatta istenilmeyen birisiyim.	4	3	2	1	0
2 . Diğer insanlar eleştirel, soğuk, aşağılayıcı ya da dışlayıcı olabilirler.	4	3	2	1	0
3 . Rahatsızlık verici duygulara katlanamam.	4	3	2	1	0
4 . İnsanlar bana yakınlaşırlarsa benim “gerçekten” ne olduğum ortaya çıkar ve benden uzaklaşırlar.	4	3	2	1	0
5 . Aşağılanma veya yetersizlikle karşılaşmak katlanılamaz bir şeydir.	4	3	2	1	0

	4	3	2	1	0
6 . Ne pahasına olursa olsun rahatsızlık verici durumlardan kaçınmalıyım.	4	3	2	1	0
7 . Rahatsızlık verici bir şey hissedey ya da düşünürsem bunu zihnimden atmaya çalışmalı veya dikkatimi başka yere vermeliyim (örneğin, başka şeyler düşünmek, içki içmek, ilaç almak, ya da televizyon seyretmek gibi) .	4	3	2	1	0
8 . Başkalarının dikkatini çektiğim durumlardan kaçınmalı ve mümkün olduğunca göze çarpmamalıyım.	4	3	2	1	0
9 . Rahatsız edici duygular giderek artar ve kontrolden çıkar.	4	3	2	1	0
10 . Başkaları beni eleştiriyorsa bunda haklıdırlar.	4	3	2	1	0
11 . Başarısız olunacak bir işle uğraşmaktansa hiçbir şey yapmamak daha iyidir.	4	3	2	1	0
12 . Bir sorun üzerinde düşünmezsem onunla ilgili bir şey yapmam da gerekmez.	4	3	2	1	0
13 . İnsanlarla ilişkilerimde herhangi bir gerginlik işareti bu ilişkinin kötüye gideceğini gösterir bu nedenle o ilişkiyi bitirmeliyim.	4	3	2	1	0
14 . Eğer bir sorunu görmezden gelirim o sorun ortadan kalkar	4	3	2	1	0
15 . Muhtaç ve zayıfım.	4	3	2	1	0
16 . İşimi yaparken ya da kötü bir durumla karşılaştığımda bana yardım etmesi için her zaman yanımda birilerinin olmasına gereksinim duyarım.	4	3	2	1	0

17 . Bana yardım eden kişi -eğer olmayı isterseverici, destekleyici ve güvenilir olabilmelidir.	4	3	2	1	0
18 . Yalnız başıma bırakıldığımda çaresizim.	4	3	2	1	0
19 . Temelde yalnızım- kendimi daha güçlü bir kişiye bağlayamadığım müddetçe.	4	3	2	1	0
20 . Olabilecek en kötü şey terkedilmektir.	4	3	2	1	0
21 . Eğer sevilmezsem hep mutsuz olurum.	4	3	2	1	0
22 . Bana yardımcı ve destekleyici olanları gücendirecek hiçbir şey yapmamalıyım.	4	3	2	1	0
23 . İnsanların iyi niyetinin sürmesi için itaatkar olmalıyım.	4	3	2	1	0
24 . Her zaman birilerine ulaşabilecek durumda olmalıyım.	4	3	2	1	0
25 . Bir ilişkiyi mümkün olduğunca yakın hale getirmeliyim.	4	3	2	1	0
26 . Kendi başıma karar veremem	4	3	2	1	0
27 . Diğer insanlar kadar mücadele gücüm yok.	4	3	2	1	0
28 . Karar verirken diğer insanların yardımına ya da bana ne yapacağımı söylemelerine gereksinim duyarım.	4	3	2	1	0
29 . Kendi kendime yeterim ancak amaçlarıma ulaşmak için başkalarının yardımına gereksinimim var.	4	3	2	1	0
30 . Kendime olan saygımı korumanın tek yolu tepkimi	4	3	2	1	0

dolaylı biçimde ortaya koymaktır. Örneğin, kurallara tam olarak uymayarak.					
31 . Başkalarına bağlanmaktan hoşlanırım ancak biri tarafından hükmedilmek gibi bir bedel ödemek istemem.	4	3	2	1	0
32 . Yetkili kişiler sınırlarını bilmeyen, sürekli iş isteyen, müdahaleci ve denetleyicidirler.	4	3	2	1	0
33 . Bir yandan yetkili kişilerin hakimiyetine karşı direnmeli ama aynı zamanda takdir ve benimsemelerini sağlamalıyım.	4	3	2	1	0
34 . Başkalarınınca denetlenmek veya hükmedilmek dayanılmazdır.	4	3	2	1	0
35 . İşleri kendi bildiğime göre yapmalıyım	4	3	2	1	0
36 . Zaman sınırlarına uymak, istenenlere itaat etmek ve uyumlu olmak onuruma ve kendi yeterliliğime doğrudan bir darbedir.	4	3	2	1	0
37 . İnsanların beklediği şekilde kurallara uyarsam bu benim davranış özgürlüğüme engel olacaktır.	4	3	2	1	0
38 . En iyisi kızgınlığımı doğrudan ifade etmek yerine, hoşnutsuzluğumu uyumsuzlukla göstermektir.	4	3	2	1	0
39 . Benim için neyin en iyisi olduğunu biliyorum ve diğer insanlar bana ne yapmam gerektiğini söylememeliler.	4	3	2	1	0
40 . Kurallar keyfidir ve beni sıkar.	4	3	2	1	0

41 . Diğer insanlar sıklıkla çok şey isterler	4	3	2	1	0
42 . İnsanlar çok fazla patronluk tasarlarsa onların isteklerini dikkate almamaya hakkım vardır.	4	3	2	1	0
43 . Kendimden ve başkalarından tamamen ben sorumluyum.	4	3	2	1	0
44 . Bir şeyleri yapabilmek için tamamen kendi gücüme güvenmek zorundayım.	4	3	2	1	0
45 . Başkaları çok dikkatsiz, çoğu kez sorumsuz, kendi isteklerinin peşinde koşan ya da yetersiz kişilerdir.	4	3	2	1	0
46 . Her şeyde kusursuz iş çıkarmak önemlidir.	4	3	2	1	0
47 . Bir işi düzgün yapabilmek için düzene, belirli bir sisteme ve kurallarla gereksinimim vardır	4	3	2	1	0
48 . Eğer bir sistemim olmazsa herşey darmadağın olur.	4	3	2	1	0
49 . Yaptığım bir işte herhangi bir hata ya da kusur felakete yol açabilir.	4	3	2	1	0
50 . Her zaman en yüksek standartlara ulaşmaya çalışmak gereklidir yoksa her şey darmadağın olur.	4	3	2	1	0
51 . Her zaman duygularımı tam olarak kontrol etme ihtiyacımdayım.	4	3	2	1	0
52 . İnsanlar işleri benim tarzımda yapmalıdırlar.	4	3	2	1	0
53 . Eğer en yüksek düzeyde iş yapmıyorsam başarısız olurum.	4	3	2	1	0
54 . Kusurlar, eksikler ya da yanlışlar hoş görülemez.	4	3	2	1	0

55 . Ayrıntılar son derece önemlidir.	4	3	2	1	0
56 . Bir şeyleri yapma tarzım genellikle en iyi yöntemdir.	4	3	2	1	0
57 . Kendime dikkat etmeliyim.	4	3	2	1	0
58 . Bir şeyi yapmanın en iyi yolu zor kullanmak ve kurnazlıktır.	4	3	2	1	0
59 . Vahşi bir ortamda yaşıyoruz ve güçlü olan hayatta kalır.	4	3	2	1	0
60 . Eğer ilk önce harekete geçip üstünlük kurmazsam karşımdaki bana üstünlük kurar.	4	3	2	1	0
61 . Sözüne sadık olmak ya da borcunu ödemek önemli değildir.	4	3	2	1	0
62 . Yakalanmadığın müddetçe yalan söylemek ve aldatmak normaldir.	4	3	2	1	0
63 . Genellikle bana haksız davranılıyor. Bu nedenle ne şekilde olursa olsun payımı almak hakkımdır.	4	3	2	1	0
64 . Diğer insanlar, zayıflar ve aldatılmayı hak ediyorlar.	4	3	2	1	0
65 . Eğer başkalarını ben sıkıştırmazsam, onlar beni boyun eğmeye zorlar.	4	3	2	1	0
66 . Kârlı çıkabilmek için elimden gelen her şeyi yapmalıyım.	4	3	2	1	0
67 . Başkalarının benim hakkımda ne düşündüğü hiç önemli değil.	4	3	2	1	0
68 . Eğer bir şey istiyorsam onu elde etmek için ne gerekirse yapmalıyım.	4	3	2	1	0

69 . Yaptığım yanıma kâr kalacağı için ortaya çıkacak kötü sonuçlar hakkında endişelenmeme gerek yok.	4	3	2	1	0
70 . Eğer insanlar kendilerini koruyamıyorlarsa, bu onların sorunudur.	4	3	2	1	0
71 . Ben çok özel biriyim.	4	3	2	1	0
72 . Çok üstün biri olduğum için özel muamele ve ayrıcalıkları hak ediyorum.	4	3	2	1	0
73 . Diğer insanlara uygulanan kurallara uymak zorunda değilim.	4	3	2	1	0
74 . Tanınmak, övülmek ve hayranlık duyulmak çok önemlidir.	4	3	2	1	0
75 . Benim mevkime saygı göstermeyenler cezalandırılmalıdırlar.	4	3	2	1	0
76 . Diğer insanlar benim ihtiyaçlarımı gidermelidir.	4	3	2	1	0
77 . Diğer insanlar ne kadar özel biri olduğumu farketmelidirler.	4	3	2	1	0
78 . Hak ettiğim saygının gösterilmemesi veya hakkım olanı alamamak katlanılmaz bir durumdur.	4	3	2	1	0
79 . Diğer insanlar elde ettikleri övgü veya zenginlikleri hak etmiyorlar.	4	3	2	1	0
80 . İnsanların beni eleştirmeye hakları yok.	4	3	2	1	0
81 . Hiç kimsenin ihtiyaçları benimkilere engel Olmamalıdır	4	3	2	1	0
82 . Çok yetenekli olduğum için mesleğimde ilerlerken	4	3	2	1	0

insanlar benim yolumdan çekilmelidir.					
83 . Beni ancak benim gibi zeki insanlar anlayabilirler.	4	3	2	1	0
84 . Büyük şeyler beklemek için haklı nedenlerim var.	4	3	2	1	0
85 . Ben ilginç ve heyecan verici bir kişiyim.	4	3	2	1	0
86 . Mutlu olabilmek için diğer insanların dikkatini çekmeye ihtiyacım var.	4	3	2	1	0
87 . İnsanları eğlendirmedikçe ya da etkilemedikçe bir hiçim.	4	3	2	1	0
88 . Başkalarının bana olan ilgilerini sürdürmezsem benden hoşlanmazlar.	4	3	2	1	0
89 . İstedığımı almanın yolu, insanları etkilemek ya da eğlendirmektir.	4	3	2	1	0
90 . İnsanlar bana karşı çok olumlu karşılık vermiyorlarsa kötüdürler.	4	3	2	1	0
91 . İnsanların beni görmezden gelmeleri berbat bir durumdur.	4	3	2	1	0
92 . İlgi merkezi olmalıyım.	4	3	2	1	0
93 . Bir şeyleri düşünerek kendimi rahatsız etmemeli, içimden geldiği gibi davranabilmeliyim.	4	3	2	1	0
94 . Eğer insanları eğlendirirsem benim güçsüzlüğümü farketmezler.	4	3	2	1	0
95 . Can sıkıntısına tahammül edemem.	4	3	2	1	0

96 . Eğer bir şeyi yapmaktan hoşlandığımı hissedersen, hemen başlamalı ve yapmalıyım.	4	3	2	1	0
97 . Sadece abartılı davranırsam insanlar bana dikkat eder.	4	3	2	1	0
98 . Hisler ve sezgiler, mantıklı düşünme ve planlamaya göre çok daha önemlidir.	4	3	2	1	0
99 . Diğer insanların benim için ne düşündüğü önemsizdir.	4	3	2	1	0
100 . Benim için başkalarından bağımsız ve özgür olmak önemlidir.	4	3	2	1	0
101 . Diğer insanlarla birlikte bir şeyler yapmaktansa kendi başıma yapmaktan daha çok hoşlanırım.	4	3	2	1	0
102 . Çoğu durumda yalnız başıma kaldığımda kendimi daha iyi hissedirim.	4	3	2	1	0
103 . Ne yapacağıma karar verirken başkalarından etkilenmem.	4	3	2	1	0
104 . Diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmak benim için önemli değildir.	4	3	2	1	0
105 . Kendi değerlerimi ve amaçlarımı kendim belirlerim.	4	3	2	1	0
106 . Özel hayatım insanlara yakın olmaktan çok daha fazla önemlidir.	4	3	2	1	0
107 . İnsanların ne düşündüğünü önemsemem.	4	3	2	1	0
108 . Herhangi birinin yardımı olmaksızın kendi başıma işleri halledebilirim.	4	3	2	1	0

109 . Diğer bir insana “bağlanıp” kalmaktansa yalnız olmak daha iyidir.	4	3	2	1	0
110 . Diğer insanlara kendimi açmamalıyım.	4	3	2	1	0
111 . İlişkiye girmemek koşuluyla, diğer insanları kendi amaçlarım için kullanabilirim.	4	3	2	1	0
112 . İnsan ilişkileri karışıktır ve özgürlüğe engeldir.	4	3	2	1	0
113 . Diğer insanlara güvenemem.	4	3	2	1	0
114 . Diğer insanların gizli amaçları vardır.	4	3	2	1	0
115 . Eğer dikkat etmezsem başkaları beni kullanmaya ya da yönlendirmeye çalışır.	4	3	2	1	0
116 . Her zaman hazırlıklı olmalıyım.	4	3	2	1	0
117 . Diğer insanlara kendini açmak güvenilirdir değildir.	4	3	2	1	0
118 . Eğer insanlar dostça davranıyorlarsa beni kullanmaya ya da sömürmeye çalışıyor olabilirler.	4	3	2	1	0
119 . Eğer fırsat verirsem insanlar beni kullanırlar.	4	3	2	1	0
120 . Çoğunlukla diğer insanlar dostça değildir.	4	3	2	1	0
121 . Diğer insanlar bilerek beni aşağılıyorlar.	4	3	2	1	0
122 . Çoğu kez insanlar bilerek beni rahatsız etmek istiyorlar.	4	3	2	1	0

123 . Diğer insanlara bana kötü davranıp sonra da çekip gideceklerini düşünmelerine izin verirsem başımı ciddi bir belaya sokmuş olurum.	4	3	2	1	0
124 . Eğer insanlar benimle ilgili bir şeyler açığa çıkarırlarsa, bunu bana karşı kullanacaklardır.	4	3	2	1	0
125 . İnsanlar sıklıkla söylediğinden farklı bir anlamı kasteder.	4	3	2	1	0
126 . Yakın olduğum kişi sadakatsiz veya güvenilir olabilir.	4	3	2	1	0

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

İsim: Aydan

Soyisim: Sabirli

T.C. kimlik no: 99737322530

Doğum tarihi: 23.02.1994

Doğum yeri: Gabala / Azerbaycan

Medeni hali: Bekar

EĞİTİM DURUMU:

2015-2017 Üsküdar Üniversitesi İstanbul.
Türkiye.

(Klinik Psikoloji yüksek lisans – bitmedi(3.81))

2011-2015 Hazar Üniversitesi Bakü.
Azerbaycan.

(Psikoloji anabilim dalı – Derece: birincilik)

2004-2011 Kafkas “Azerbaycan-Türkiye” özel lise Bakü.
Azerbaycan.

2000-2004 250 numaralı ilk okul Bakü.
Azerbaycan.

YABANCI DİLLER:

- Azerbaycan – ana dili
- Türk – ileri (ana dili gibi)
- İngilizce – iyi

- Rusca – başlangıç
- İşaret dili – orta

İŞ DENEYİMİ:

2017 Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Danışmanlık Birimi İstanbul.
Türkiye.

(Asistan Klinik Psikolog-(BDT ve Şema Terapi))

2016 Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Danışmanlık Birimi İstanbul.
Türkiye.

(Süpervizyon dersi – Danışan görüşmesi(BDT))

2016 Üsküdar Üniversitesi Nöropsikiyatri hastanesi İstanbul.
Türkiye.

(Klinik Psikolog - Stajyer)

2014 1 numaralı psikiyatrik hastane Bakü.
Azerbaycan.

(Psikolog - Stajyer)

2014 Balıklı Rum Hastanesi İstanbul.
Türkiye.

(Psikolog – Stajyer: Sertifika)